

Bilginç kitaplar

Kayıp Medeniyetler ve Geçmişin Sırları

Elif Kıral
Merve Büyükbayrak

İnsanlık tarihi çözülmeyi bekleyen sırlarla Dolu!

2. BASKI

carpe diem!

“â n ı y a k a l a!”

carpe diem / kitap

kayıp medeniyetler

insanlığın gizli tarihi ve geçmişin sırl

lacivert yayıncılık san. ve tic. ltd. şti.
carpe diem kitap
aleyköşkü cad. no:11 kat:2
cağaloğlu-istanbul
yayın: 0212 511 24 24
satış-dağıtım: 0212 514 63 89
www.carpediemkitap.com
kitap@carpediemkitap.com
copyright ©carpe diem kitap

hazırlayanlar: elif kıral
merve büyükbayrak
konsept danışmanı: ömer sevinçgül
editör: sibel talay
kapak tasarımı: ravza kızıltuğ
baskı-cilt: sistem matbaacılık
yılanlı ayazma yolu no:8
zeytinburnu / istanbul
tel: 0212-482 11 01

bilginç kitaplar-1
kayıp medeniyetler
isbn 979-975-6107-35-5
1. baskı, istanbul, nisan 2007
2. baskı, istanbul, ağustos 2008

kayıp medeniyetler

insanlığın gizli tarihi ve geçmişin sırları

elif kıral-merve büyükbayrak

elif kıral

1970 yılında istanbul'da doğdu. avusturya lisesi'nin ardından marmara üniversitesi'nde alman dili eğitimi aldı. almanca ve ingilizce pek çok eseri türkçe'ye çevirdi. tercümanlığın yanı sıra çeşitli dergilerde bilimsel ve sosyal konularda makaleler yazmaktadır.

merve büyükbayrak

1978 istanbul doğumlu. avusturya lisesi'nde gördüğü öğreniminin ardından marmara üniversitesi'nde işletme okudu. almanca ve ingilizce çevirmenlik yapmakta, aynı zamanda çocuk hikâyeleri ve romanları yazmaktadır.

içimdekiler

9 giriş

13 yüz binlerce yıl öncesini yorumlayabilmek

24 insanlığın geçmişi ve çözülmemiş sırlar

32 ormanların arasında gizli kalmış uygarlık; mayalar

52 bataklıkta gelişen büyük medeniyet; aztekler

74 amerika'nın en büyük yerli devleti; inkalar

91 meksikalı toltekler

94 zencilerin ataları sanılan olmekler

içimdekiler

101 atlantis ve sırları
116 kayıp kıta mu
126 medeniyet tarihinin
en zengin kültürü; eski mısır
149 ahid sandığı nerede?
155 kommanage uygarlığı
ve ünlü nemrud tapınağı
160 kumran yazıtları
165 yakın zamandaki
keşiflerden örnekler
175 sonuç

"...çünkü insana en çok kitap yakışıyor.
ve mürekkebin kuruduğu yerde kan akıyor..."

carpe diem / kitap

GİRİŞ

Dünya, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Geçmişte de tıpkı günümüz medeniyetleri gibi gerek bilim ve teknoloji gerekse kültür ve sanat bakımından son derece gelişmiş birbirinden zengin medeniyetler yaşamıştır. Bu topluluklar asırlar boyunca insanlık tarihine öncülük etmiş, pek çok konuda insanlığa ışık tutmuşlardır. Yapılan çalışmalar sayesinde çoğunluğu Mısır, Mezopotamya, Mezoamerika ve Ege kıyılarında kurulmuş olan birçok eski medeniyetin oldukça önemli buluşlara imza attığı görülmüş, insanlığın geçmişte geliştirmiş olduğu üstün uygarlık anlayışı gözler önüne serilmiştir.

Ancak tarihsel süreç içerisinde varlık gösteren medeniyetlerin bir kısmı zamanla ya da aniden yok olmuş, bir kısmı ise kendinden

sonraki medeniyetlere karışmıştır. Ve geçmişte yaşamış bu toplulukların hikâyeleri her zaman için insanlar tarafından en çok merak edilen konuların başında yer almıştır.

Kayıp tarih konusu, arkeoloji bilimi ile doğrudan ilişkilidir. Başlangıçta yalnızca tarih ve felsefeye hizmet eden ve ancak son birkaç yüzyıldır bir bilim dalı olarak kabul edilen arkeoloji sayesinde eski uygarlık kalıntılarına ulaşılabilmekte, böylelikle geçmiş yaşamlar ortaya çıkarılıp yorumlanabilmektedir. İnsanlar bu sayede geçmişlerini öğrenerek geleceklerini aydınlatabilme ve eski uygarlıkların gelişmişlik düzeylerini hayretle fark ederek dünya tarihine daha farklı bir gözle bakabilme imkânına erişmektedirler.

Nitekim elde edilen bulgular geçmişte yaşamış pek çok eski medeniyetin günümüz toplumlarıyla çok benzer süreçlerden geçtiklerini, gerek ekonomik, gerek siyasî anlamda şaşırtıcı benzerlikler gösterdiklerini, hatta günümüz dünyasına ait birçok topluluktan bile daha yüksek bir gelişmişlik sergilediklerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu medeniyetler tarafından inşa edilmiş olup günümüze dek gelmeyi başaran muhteşem piramitler, eşsiz saray ve tapınaklar ve yine onlar tarafından yapılan bilimsel buluşlar incelendiğinde geçmişteki insanların ilkel şartlarda mağaralarda yaşayan ilkel akıl sahibi canlılar olmadıkları anlaşılmaktadır.

Geçmiş yüzyıldan beri arkeolojinin yanı sıra yeraltı kaynaklarının oluşumlarını ve dağılışlarını inceleyen jeoloji ve insan topluluklarının davranış, kültür ve fiziksel yapı açısından ortaya koydukları farklılıkları inceleyen antropoloji biliminde de büyük oranda gelişme kaydedilmiş ve önemli bulgular elde edilmiştir. Dolayısıyla yaşadığımız dünyanın geçmişine dair sırların bir bir çözülmeye başladığını söylemek mümkündür.

Ne var ki yapılan araştırmalar sonucunda tarihin karanlığında gizli kalmış pek çok önemli belgeye, yeraltı kentine ya da hazineye rastlanmışsa da, bunların çok eksik olduğu açıktır. Çünkü geçmişte yaşamış olan medeniyetlerin bir kısmı ve bu toplumlara ait kayıt ve kalıntılar hâlâ bulunabilmiş değildir.

Peki ama bugüne kadar elde edilen bulgulardan, günden güne gelişen teknolojiden ve çok sayıdaki antik hikâyeden faydalanarak yürütülen onca çalışma neden birçok bilinmezi hâlâ ortaya çıkaramamıştır? Var olduklarını bildiğimiz ya da tahmin ettiğimiz pek çok belgeye neden hâlâ ulaşılamamıştır? Bazı kayıp belgelerin gizlenmiş olma ihtimali var mıdır? Ve eğer böyle bir ihtimal varsa, neden ve nerede gizlenmişlerdir?

Kayıp tarihi ortaya çıkarma çalışmalarının arttırılması geçmişle aramızdaki köprünün eksik kalan basamaklarının tamamlanmasına aracı olacaktır. Bu nedenle onlarca yıldır eski

medeniyetlerin ve onlara ait kayıp eser ve kayıtların izini bulmak için dünya çapında yürütülen kapsamlı çalışmaları yeterli görmemek çok önemlidir. Üstelik bu kayıpları ortaya çıkarabilmek için bugün elimizde pek çok imkân vardır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler geçmişini öğrenmek isteyen insanlığın önüne çok büyük bir fırsat kapısı açmıştır. Günümüzde uzaydan algılama teknikleri kullanılarak yeraltının derin tabakaları rahatlıkla gözlemlenebilmekte, ileri teknolojideki âletler sayesinde sonuca çok daha hızlı bir şekilde ulaşılabilmektedir. Umuyoruz ki önümüzdeki dönem parçaların birleştirilerek bütüne ulaşıldığı, dünya tarihindeki bilinmeyen boşlukların doldurulduğu, kayıp ülkelerin, önemli belge ve kutsal emanetlerin hızla bulunduğu kutlu bir dönem olacak, gizli kalmış pek çok sır aydınlığa kavuşacaktır.

YÜZ BİNLERCE YIL ÖNCESİNİ YORUMLAYABİLMEK

Yeryüzü toprakları yüz binlerce yıldan beri sayısız insana mesken oldu. Şehirler toprak, kum ve suyun etkisiyle göçüp gittikçe, aynı toprakları başka şehirler ve başka insanlar devraldı. Kim bilir şu an bulunduğunuz yerde bundan bin, hatta on bin veya yüz bin yıl önce kimler yaşıyordu? Bunu öğrenebileceğimiz tek kaynak hiç kuşkusuz tarihi kayıt ve kalıntılar... Binaların yanı sıra yazıtlar, el yazmaları, harita, mektup ya da resmi evraklar, çömlekler, süs eşyaları, hatta kimi zaman küçücük bir tahta parçası bile geçmişi anlamada çok büyük rol oynar. Öyle ki bunlar başka hiçbir şekilde ulaşamayacağımız önemli bilgiler taşır ve insanların geçmişte neler yaşadıklarını öğrenmemize doğrudan imkân sağlarlar.

Tarih boyunca insanlar kendilerinden önce yaşamış olan medeniyetlere ve onların yaşam

tarzlarına oldukça merak duymuşlardır. Günümüzde bilim ve teknolojinin almış olduğu mesafe arkeolojiyi de olumlu yönde etkilemiş, kara ve denizaltının derinliklerine ulaşmak artık daha da mümkün hale gelmiştir. Bu da hiç kuşkusuz geçmiş yaşamların izlerine rastlama ihtimalini arttırmıştır.

Tarihte bilinen ilk arkeolojik araştırmayı yapmış olan kişi milâttan önce altıncı yüzyılda, kendisinden binlerce yıl önce inşa edilmiş olan Naramsin Tapınağı'nı bulan Babil Kralı Nabonidus'tur. Bir katından başlayarak temele kadar kazmış ve tapınağı tümüyle ortaya çıkarmıştır.

İlerleyen zamanlarda da eski toplumları araştırmaya meraklı bazı insanlar yaptıkları kişisel çalışmalarla çeşitli keşiflerde bulunmuşlardır. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde ise arkeoloji çalışmaları antika koleksiyoncularının kontrolüne geçmiştir. Bu dönemde geçmişe dair ele geçirilen her bulgu para karşılığı alınıp satılmıştır. Eski medeniyetlere ait heykel, mücevher ve süslü taşların, altın ve gümüş eşyalarla dolu mezar ve tapınakların peşine düşmek, dönemin insanlarına çok çekici gelmiştir. Servet merakı bu dönemde geçmişten pek çok kalıntının ortaya çıkarılmasına yol açtıysa da, ele geçirilen bulguların büyük bölümünün kişiselleştirilmesi ya da kendi ulusal müzelerini süslemek isteyen talancılar tarafından sökülüp götürülmesi arkeolojiyi bir nevi duraklama dönemine sokmuştur.

Yüzyılın sonlarına doğru ise arkeoloji, hazine avcılarının kontrolünden kurtulup saf bilgi arayışına dönüşmeye başlamıştır. 20. yüzyıla girildiğinde geleceğe yön verebilmek için geçmişin sırlarını ortaya çıkarmak artık iyice önem kazanmış, bununla birlikte arkeolojinin bir bilim dalı olarak kabul edilmesine karar verilmiştir. Bu kararın ardından da arkeolojiyle ilgili çok sayıda öğrenim kurumu ve enstitü kurulmuştur.

Arkeoloji çok çeşitli bilim dallarıyla işbirliği içinde hareket eder. Tarih, sanat tarihi, paleontoloji (fosil bilimi), antropoloji (insan bilimi), kronoloji (zaman bilimi), jeomorfoloji (yeryüzü engebe ve aşınmalarını inceleyen bilim), stratigrafi (jeolojinin katmanlarını inceleyen bilim), botanik (bitki bilimi), paleobotanik (fosil biliminin bitki fosilleriyle ilgilenen dalı), nümizmatik (para bilimi), epigrafi (yazıt bilimi), filoloji (dil bilimi), toponomi (yer adlarının kökenini inceleyen bilim), sijilografi (damga ve mühürleri inceleyen bilim), antroponimi (insan isimlerini inceleyen bilim), palinoloji (polenleri inceleyen bilim), etnoloji (ırk bilimi) bu bilim dallarına örnektir.

Kalıntıların yerlerinin tespit edilip ortaya çıkarılmasında, temizlenip korunmasında, tasnif etme ve tarihlendirme aşamalarında adı geçen bilimlerin metotları uygulanır. Günümüzde bir kazı çalışması sırasında arkeologlara farklı bilim dallarından pek çok bilim adamı eşlik eder.

Böylece yapılan çalışmalarda sadece eski yapı ve eşyaları ortaya çıkarmakla kalınmaz, bunları inşa edenlerin yaşam biçimlerine dair ipucu olabilecek her ayrıntı farklı sahalardan bilim adamlarının değerlendirmelerine tâbi tutularak çok kapsamlı sonuçlar alınır.

Kayıp Şehirlerin Keşfi

Kayıp bir şehre ulaşabilmenin pek çok yolundan biri dilden dile aktarılan rivayetleri takip etmektir. Bu tür rivayetlerde ve dünyanın dört bir yanına dağılmış eski yazıtlarda zaman zaman oldukça net tarifler yer alır. Kayıp yerin yakınlarındaki bir adanın, bir liman, nehir veya bir dağın belirgin tarifleri ya da bilinen bir yere olan uzaklıkları kayıp kentin yaklaşık yerini belirleyebilir. Pek çok kayıp yer yüzyıllardır anlatıla gelmiş bu hikâyelere kulak veren ya da eski belgelerdeki tarifleri ortaya çıkarmaya çalışan araştırmacılar ya da servet avcıları tarafından bulunmuştur.

Kimi zaman ise arkeologlar yaptıkları araştırmalar sırasında, çoğunlukla altında eski yapıların kalıntılarına rastlanabilen küçük tepeler keşfederler. Önceden planlanmadan yapılan bu tür keşiflerin tarihte pek çok örneği vardır. Özellikle Yakın Doğu ülkelerinde sıklıkla görülen bu tarz tepelerin altı batık medeniyetlerin izleriyle doludur.[1]

[1] Versunkene Städte, Irving Robbin, Tessloff Verlag, 1983, s. 7.

Kayıp medeniyetler bazen de çiftçilerin tarla çalışmaları esnasında insan eliyle yapılmış aletler, toprak kaplar ve taşlar bulmalarıyla ortaya çıkarılabilmektedirler.[2]

Bir nehrin, akışını değiştirerek toprak tabakasını süpürdüğü ve böylelikle binlerce yıldan beri burada gizli kalmış eski bir kültür şehrinin ortaya çıktığı da rastlanmış keşif örneklerindendir.[3]

Günümüzde kayıp kentleri havadan keşfetmek de mümkündür. Uydu teknolojileri dünya yüzeyi hakkında ayrıntılı bilgi toplama ve bunları işleme konusunda geniş imkânlar sunmaktadır.

Kazı Yaparken...

Arkeolog çalışma yapacağı yer ya da kayıp yapı ile ilgili önceden bilgi edinir. Örneğin daha önce aynı yerde bir arkeolojik çalışma yapıldıysa bu çalışmanın raporlarını mutlaka temin eder ve bunun yanı sıra çevre halkı arasında soruşturma yaparak kayıp yer hakkında kendilerine ulaşmış bir bilgi olup olmadığını öğrenir.

İpuçlarını birleştirerek araştırma yapacağı yeri tespit eden arkeolog, deneme kazılarda bir duvar kesitine rastlarsa, uzun ve titiz bir çalışma süreci başlıyor demektir. Bu durumda ya-

[2] Versunkene Städte, Irving Robbin, Tessloff Verlag, 1983, s. 7.

[3] Versunkene Städte, Irving Robbin, Tessloff Verlag, 1983, s. 8.

pacağı ilk iş şehrin ya da yapı grubunun sınırlarını iyi belirlemektir. Uzmanların yardımıyla sınırlar çizilir ve böylece çalışma alanı tespit edilmiş olur.

Kazı çalışması son derece yavaş yapılması gereken zahmetli bir iştir. Yapıları zarara uğratmadan ortaya çıkarabilmek ince, hassas ve sabırlı bir çalışma gerektirir. Bu nedenle de makine kullanımı fazla tercih edilmez. Basit kazı aletleriyle çalışmak daha avantajlıdır.

Ayrıca dikkatin her an açık tutulması gerekmektedir. Aksi takdirde düşünmeden yapılabilecek küçücük bir dikkatsizlik bile geçmişten gelen önemli bir parçayı anında tahrip etmeye yetecektir. Özellikle bir bulgunun izine rastlanıldığında daha hassas araç gereç kullanmak gerekir. Bulgu üzerindeki son toprak kalıntılarının temizliği esnasında ise dişçilerin kullandığı tarzda ince fırçalar ve küçük deliciler kullanılır.

Üzerlerindeki toprak iyice fırçalandıktan sonra buluntular oldukları yerde bırakılarak muhafaza edilirler. Etiketlenip fotoğrafları çekilerek parçalar kayda alınır. Kazı çalışmasında rastlanan bir duvar kesitinin ardından kentin bütün olarak ortaya çıkarılması ise bazen birkaç yıl dahi sürebilmektedir. Bu çalışmalar sırasında da tüm aşamalar fotoğraflanır. Fotoğrafların yanı sıra çalışma süresince tutulan tüm notlar, kazı günlükleri ve bunlarla birlikte eşya buluntuları dosyalanarak düzenli bir kazı ra-

poru hazırlanır. Ardından eşyalar dikkatli bir şekilde paketlenerek müze ya da laboratuara ulaştırılır. Böylece yeni bir araştırma başlar ve uzmanlar uzun süren titiz çalışmalarla buluntuların üzerindeki çamur ya da kiri gidermeye ve gerçek yüzeye ulaşmaya çalışırlar.[4]

Buluntuyu tam anlamıyla ortaya çıkarmak için önce bir dizi özel fırça, ardından en son olarak deve tüyünden ince fırçalar kullanılır. Metal eşyaların girintilerindeki toz ve tortular incecik törpülerle uzaklaştırılır ve orijinal renkleri kimyasal ortamda mümkün olduğunca yeniden ortaya çıkarılmaya çalışılır.[5]

Aslında kalıntıların en iyi saklanıp korunduğu yer hiç kuşkusuz toprağın altıdır. Toprak, kalıntıları yüzyıllar boyunca gayet iyi muhafaza edebilmektedir. Kalıntılar keşfedilip ortaya çıkarıldıklarında ve dünya şartlarıyla karşılaştıklarında riskli bir döneme girmiş olurlar. Bu nedenle toprak altından çıkarılan tüm kalıntılar hiç vakit kaybetmeden birtakım mekanik ya da kimyasal işlemlerden geçirilip sabitleştirilmek durumundadırlar.

Tarihlendirme Çalışmaları

Arkeoloji çalışmaları on dokuzuncu yüzyılda hız kazandı ve geçmiş döneme ait pek çok kültür ve medeniyet gün ışığına kavuşturuldu.

[4] Versunkene Städte, Irving Robbin, Tessloff Verlag, 1983, s. 9.

[5] Versunkene Städte, Irving Robbin, Tessloff Verlag, 1983, s. 9.

Yapılan jeolojik araştırmalar dünyanın oldukça köklü bir tarihe sahip olduğunu gösteriyordu. Eskiye dair belirgin bir tablo elde edilmiş, ancak tarihlendirme konusunda henüz net bir gelişme kaydedilememişti. O döneme kadar arkeoloji araştırmaları yer katmanları hesaba katılmadan yapılıyordu. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde ise üst üste yığılmış katmanlar fark edilmiş ve bu katmanların her birinin ayrı ayrı incelenmesi gerektiği fikrine varılmıştı. Böylece yıkıma uğramış şehirler üzerine yeni şehirlerin kurulmuş olduğu ve eski şehir kalıntılarının zamanla birer katman oluşturduğu için her katmanın farklı bir döneme işaret ettiği ortaya çıkarılmış oluyordu. Bu durum çoğu eski yerleşim biriminin bir sebeple zarara uğrayıp terk edildiğine de işaret ediyordu. Toprak ve gelişen bitki örtüsü zamanla enkazın üzerini örtüp yeni bir katman oluşturuyor, bu yeni katmanda da yeni yerleşim birimleri kuruluyordu.

Farklı dönemlere ait bu şehirleri birbirinden ayırt etmek eskiden oldukça zordu. Arkeologlar buluntuları toplarken bir yandan da kronolojik bir sıralama yapmak zorundaydılar. Ve elbette ki bu yöntem bağıntılı işliyor, gösterilen özen ve dikkate rağmen karmaşa bir türlü engellenemiyordu. Bugün ise arkeologlar bu zorluğun üstesinden gelmek için özel çaba sarf etmek zorunda değiller, çünkü bilimsel tarihleme metotları sayesinde bulguları tarihlendirmek artık oldukça kolay.

Günümüzde tarihlendirme için iki bilgiden yararlanılıyor: Stratigrafi ve tipoloji. Stratigrafi ya da diğer bir deyişle katmanbilim, jeolojik birimlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin nasıl incelenmesi gerektiği hakkında bilgi verirken, tipoloji birbirini izleyen farklı dönemlerin tipik nesnelerini saptıyor.

Batık bir şehrin yaşını tespit edebilmek için daha birçok yardımcı bilgiye ihtiyaç var. Bunlardan biri de yazıt deşifreleri. Eski kültürlerden günümüze ulaşan resim ve yazılarda konu edinilen olaylar, bilinen tarihî ya da jeolojik olaylarla örtüşüyorsa, bu bulgular tarihlendirme çalışmaları için çok iyi birer kaynak teşkil ederler. Yapı tarzı, kullanılan materyal ve metalin işleniş biçimi de şehrin ya da eşyanın yaşını tespit etmeye yardımcı olur. Özellikle de çanak çömlekler ve her devirde farklı işlenen seramik eşyalar da birçok ipucu içerirler. Yerin jeolojik değişimlerini iyi tanımak da tarihlendirme bakımından önem taşır. Nitekim buz çağı, denizlerin alçalıp yükselmesi, büyük doğal afetler, akışlarını değiştiren nehirler yeryüzünde çok belirgin işaretler bırakırlar. Günümüzde jeologlar farklı yer katmanlarının yaşını tam olarak tespit edebilmektedirler.

Arkeolog, jeoloğun yer katmanlarıyla ilgili bilgisinden faydalanarak batık kentin yaşını hesaplamada yeni bir ipucu elde etmiş olur. Ancak bu sayılan yöntemlerden çok daha güvenilir bir yöntem daha vardır ki, o da son dönemde geliştirilen "radyokarbon yöntemi"dir.[6]

6 *Versunkene Städte*, Irving Robbin, Tessloff Verlag, 1983, s. 11

Son 60 bin yıl içinde meydana gelmiş olan arkeolojik, paleobotanik ve jeolojik olayların tarihlendirmesinin yapılabildiği radyokarbon tarihlendirme yöntemi 1949 yılında Chicago Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan Amerikalı kimyager Williard Frank Libby ve ekibi tarafından keşfedildi. Bu yöntem arkeolojik kazılarda elde edilen ve içinde karbon elementi bulunan buluntulardaki radyoaktif 14C (radyokarbon) izotopunun yoğunluğunun ya da radyoaktivitesinin ölçülmesidir. Büyük kısmı karbondan ve karbonun kimyasal bileşiminden oluşan organik organizmalardan gelen maddeler buluntunun yaşını tarihlendirir.

Bir canlıdaki her karbon bileşeni belli bir miktar radyokarbon içerir. Canlının ölümüyle birlikte radyokarbonun o canlı tarafından alınması sona erer. Bu durumda ölü bedendeki karbon miktarı değişmez, ama radyokarbon kendi ışınımı yoluyla yavaş yavaş ayrışır. Radyokarbonun 5730 yıllık bir yarı-ömür süresi vardır. Buna göre ölen canlının bedenindeki saf karbon miktarından başlangıçtaki radyokarbon miktarı hesaplanabilir. Ölmüş organizmalardaki radyokarbon miktarı 5730 yılda yarı yarıya azaldığı için, kazılarda elde edilen organik kalıntılardaki radyokarbon miktarlarının belirlenmesiyle yaşları kolaylıkla hesaplanabilmektedir.[7]

Tarih öncesi arkeolojide kullanılan radyokarbon ölçümü Prof. Libby'nin atom fiziği

[7] Versunkene Städte, Irving Robbin, Tessloff Verlag, 1983, s. 12.

araştırmaları sonucunda elde edilmiştir. Bu metot sayesinde geçmiş zamandan kalma yerin manyetik alanı, iklim değişimleri ve güneş etkinliğindeki değişimler hakkında önemli bilgilere ulaşılmıştır. Ayrıca radyokarbonun izi sürülerek gazların atmosferde nasıl ve hangi hızla karıştıkları da gözlemlenebilmiştir.[8]

Son olarak... İtinalı çalışmalarla buluntuları ortaya çıkaran arkeoloğların önemli bir görevi de batık kültürlere ait insanların yaşantılarına dair çıkarımlar yapabilmektir. Bu nedenle arkeoloğun işi eski şehri bulup eşyaları ortaya çıkarmakla ve yazıtlarda neler olduğunu öğrenmekle bitmez. Bunun ardından asıl çalışma başlar; arkeolog, dev bir yap-bozun parçaları gibi görünen dağınık bilgileri akıl yürütme yoluyla birleştirip kurgulamak durumundadır. Bu noktada çok sayıda uzmanın yardımına başvurur. Uzmanlarla birlikte hareket ederek batık kentin insanlarının alışkanlıkları, ticari ve toplumsal durum ve ilişkileri, kullandıkları para, sanat anlayışları, tarımsal faaliyetleri ve eğitimleri gibi konularda fikir oluşturur.

[8] www.tayproject.org

İNSANLIĞIN GEÇMİŞİ VE ÇÖZÜLMEMİŞ SIRLAR

İnsanlık tarihi gözler önüne serilmeye çalışılırken kesin bilgi ve belgelerin dışında zaman zaman zorlama bir hayal gücüne başvurulmakta, geçmişte yaşamış insanlar akledemeyen vahşi mağara adamları gibi resmedilmektedirler. Oysa bu insanlar, sırrına bugün dahi erişilemeyen binalar inşa etmişler, yaşadıkları olay ve duyguları resim ve heykellere son derece estetik ve başarılı bir şekilde yansıtmışlar, donanımlı gemilerle okyanus yolculukları yapmışlar, tıpkı günümüzdeki insanlar gibi kendilerine özgü giyim-kuşam, müzik ve sanat zevkine sahip olmuşlar, kısacası medeniyetin gerektirdiği sosyal yaşamı tüm hatlarıyla yaşamışlardır.

Medeniyetlerin doğuşunda ve kaydettikleri gelişmede rol oynayan etkenlerden biri hiç kuşkusuz coğrafî şartlardır. Olumlu iklim şart-

ları, ulaşımı mümkün kılan nehirler, limanlar ve verimli topraklar medeniyetlere hayat veren özelliklerdir. Ters mantıkla düşünecek olursak; aşırı sıcaklık/soğukluk, şiddetli yağmurlar, seller, su baskınları, depremlerin yanı sıra tarımsal elverişsizlik ve ulaşım yetersizliği de medeniyetlerin baş düşmanıdır.

Tarihteki hemen hemen tüm zengin uygarlıklar büyük nehirlerin deltalarında kurulmuştur. Asya, Avrupa ve Afrika arasında köprü görevi gören Dicle ve Fırat deltaları, Mısır'a hayat veren Nil deltası, Himalayalar'dan çıkıp Karaci civarında bir denize dökülen İndüs ve Çin'i üçe bölen Huang-ho havzaları bu zengin medeniyetlerden bazılarını ağırlayan topraklardandır.[9] Medeniyetlerin birbirleriyle temas kurmasıyla birlikte insanlık tarihinde sosyal ve kültürel anlamda yoğun bir alışveriş başlamış ve bu da insanlığın ilerlemesine yol açmıştır. Medeniyetler arası diyalogun en eski örnekleri dünyanın en eski uygarlıklarından biri olan Mezopotamya ve Mısır, Afrika ve Hint medeniyetleri arasında yaşanmıştır. Ardından Sümerler İndüs medeniyeti siteleriyle bağlantıya geçmiş, Çin Tuna sahillerine uzanarak Bering Boğazı'ndan Amerika'ya ulaşmıştır.[10] Ve medeniyetler arası bağlantılar yüzyıllar boyu birbirini izlemiştir.

---

[9] İnsanlığın Medeniyet Destanı, Roger Garaudy, Pınar Yayınları, 1995, s. 11

[10] İnsanlığın Medeniyet Destanı, Roger Garaudy, Pınar Yayınları, 1995, s. 11

Peki geçmiş medeniyetleri incelerken tavrımız nasıl olmalıdır?

En doğru olan, insanın var olduğu günden bu yana yüksek bir kültüre sahip olduğunu gözler önüne seren çok sayıdaki delili görmezden gelmemek ve iyi tahlil edebilmektir. Arkeolojik çalışmalar tarihin en eski medeniyetlerinin de tıpkı günümüzdekiler gibi şehirler kurduğunu, saraylar, heykeller, tapınaklar, ziggüratlar, piramitler inşa ettiklerini, bugün bile görenleri hayrete düşüren gösterişli eserler ortaya çıkardıklarını göstermektedir.

Her medeniyet kendine özgü yapıları ve sanat anlayışlarıyla tarih sayfalarını süsleyip zenginleştirmiştir. Buna bir örnek kil tableti üzerine yazdıkları çivi yazısıyla bir anlamda tarihi başlatan Sümer medeniyeti ve en eski medeniyetlerden biri olan Eski Mısır'dır. Her iki medeniyetin de son derece ileri bir uygarlık yaşadıkları bilinmektedir. Milâttan önce dördüncü yüzyıla kadar düzenli şehirciliğin benzersiz örneklerini sergileyen kentleriyle İnduslar, çivi yazısı eserleri toplayıp tarihin ilk kütüphanecilik faaliyetini başlatan Asurlular, günümüze kadar ulaşan büyük kültür hazinesiyle Eski Yunan, Amerika'da Olmekler, Afrika'da Nok medeniyeti pek çok gelişmişlik örneğiyle tarihe geçen medeniyetlerdendir. Medeniyet tarihinin en ihtişamlı dönemlerinden birini ortaya çıkarmış olan Anadolu uygarlıkları ise sayısız sanat eseri ortaya koy-

muş, görkemli sanatsal yapılar inşa etmişlerdir. Çin uygarlığı, Ege uygarlıkları, Roma uygarlığı, İran uygarlığı ise ayrı ayrı incelenmesi gereken, kültürel açıdan son derece zengin uygarlıklardır.

Bu toplumlar ve ortaya koydukları eserler "medeniyet" adı verilen kavramın yeni olmadığını, aksine insanlık tarihinin başından beri var olduğunu gösteren açık delillerdir. Dünyanın pek çok yerinde rastlanabilen bu kültürel kalıntılar, ileri işçilik düzeyine sahip olmakla beraber sanatsal değer bakımından da çok üst seviyededirler. Öyle ki günümüz insanı eski dönemlerde yaşamış insanları ve ortaya koydukları eserleri taklit etmekte, üstelik çoğu zaman onlardan geri kalmaktadır.

Kayıp Medeniyetler ve Arkalarında Bıraktıkları Soru İşaretleri

İnsanlık tarihinin büyük bölümünü medeniyetler tarihi oluşturur. Ancak uygarlıklar durağan bir yapıya sahip olmadığından kimi zaman yükselmekte kimi zaman zayıflayıp çökebilmektedirler. Nitekim tarih zamanla ortadan kalkmış olan pek çok medeniyetin izleriyle doludur. Peki bu uygarlıklara ne olmuştur da bir anda ortadan kalkmışlardır? Aynı sebepler günümüz medeniyetleri için de risk teşkil etmekte midir?

Geçmiş uygarlıkların yıkılmasında etkili olabilen başlıca sebepler arasında jeolojik afetleri ya da şiddetli iklim değişikliklerini, savaşları, bulaşıcı hastalıkları, enerji ve hammadde kaynaklarının azalıp tükenmesini veya söz konusu bölgenin dünya ticaretinin dışında kalmasını sayabiliriz. Fizyoloji ve coğrafya profesörü Jared Diamond medeniyetlerin çöküşlerinde ormanların ve yerleşim alanlarının ortadan kalkması, toprak ve su yönetimi sorunları, yerel hayvan cinslerinin yanına dışarıdan başka hayvan cinslerinin katılması, gereğinden fazla avlanma ve insan nüfusunun artışı gibi etkenlerin yanı sıra ekolojik problemlerin ve insanların çevresel kaynakları hesapsızca tüketmelerinin de önemli rol oynamış olabileceğinden bahseder.[11]

Geçmişten Günümüze Dersler

Tarih, geçmişi araştırmak ve geçmişten ders çıkarmaktır. Öte yandan günümüzü anlamak ve geleceği daha iyi karşılamak için de tarihe bakmak gerekir. Bu noktada belgelerin önemi devreye girer. Geçmişte yaşanmış olayları anlamak ancak mevcut belgeler doğrultusunda düşünmek ve bu belgeleri yorumlamakla mümkündür. Bu noktada da doğru yorumlamanın önemi devreye gir-

11 Çöküş, Jared Diamond, Tiınaş Yayınları, 2006, s. 24.

mektedir. Doğru yorumu yakalamak için de hiç kuşkusuz aklı kullanma ve olayları tarafsız gözle değerlendirebilme gücü ve yeteneği gerekir.

Bilgiyi doğru edinmek için yapılması gerekense onu telkin ve dayatmaların ötesinde algılayabilmektir. Bu doğrultuda taraflı sunulan anlayışların etkisinde kalmamak için bilgiyi ve kaynağını aklın sınırları içinde yeniden gözden geçirmek yararlı olacaktır. İşte bu kitabı okurken de aynı tarafsız bakış açısına ihtiyaç vardır. Çünkü bu kitap insanlık tarihinin en ilkel insan toplumundan en gelişmişine doğru ilerleme gösterdiği ile ilgili yanlış inancı açıkça çürüten bilgilerle doludur. Nitekim elde edilen tüm arkeolojik bulgular insanlık tarihinin başından beri "medeniyet"in var olduğunu ispatlamaktadır. Günümüzden binlerce yıl önce yaşamış insanlar bugün dahi sırrına erişilemeyen yapılar meydana getirmişler, tıpta, teknolojide, bilim ve sanatta bugünün bilgileriyle paralel keşifler ortaya koymuşlardır. Bunlara rağmen geçmiş medeniyetlerin ilkel toplumlar olduğundan bahsetmenin akla ve mantığa uygun olmayacağı açıktır. Venüs'ün yörüngesini hesaplayan, Jüpiter'in uydularını keşfeden, gün dönümlerini, Güneş'in hareketini saptayan, 100 tonluk taş blokların üzerine 60 tonluk yeni taş blokları koyarak dev yapılar inşa eden ya da beyin ameliyatı yapan hangi topluluk için ilkel denilebilir?

Bilim adamları geçmiş medeniyetlerin ortaya koydukları mükemmel eserler karşısında duydukları hayranlığı her fırsatta dile getirirler. Gerçekten de bu eserler karşısında hayrete düşmemek mümkün değildir. Günümüzden binlerce yıl önce böylesine gösterişli yapıların, büyük sanatsal değer taşıyan heykel ve resimlerin, vinçlerin, teknelerin, tekerlekli araçların önce yapılmış ve astronomiden geometriye, tıptan matematiğe pek çok sistem ve yasanın keşfedilmiş olması bizleri hayranlıkla dolu bir şaşkınlığa sürükler. Ne var ki biraz düşünecek olursak aslında bu şaşkınlığın tamamen önyargılardan kaynaklandığını görürüz. Yıllardır telkin ve propaganda yoluyla zaman içinde ilkel insandan modern insana doğru bir gelişme yaşandığına inandırılan bizler, geçmişte de günümüzdekiler gibi gelişmiş medeniyetlerin yaşadığına dair ortaya çıkarılan deliller karşısında şaşkınlığa düşeriz. Oysa tarih, geçmişte pek çok uygar toplumun yaşadığını yüzlerce delille açıkça ortaya koymaktadır. Elde edilen bulguların yalnızca taş yapılardan ibaret olduğunu ileri sürerek geçmiş medeniyetleri ilkel göstermeye çalışanlar, geçmişten günümüze sadece taş yapıların, heykellerin ve çanak çömleklerin kalabildiğini, taşın dışında tahta, metal, beton gibi aşınabilir malzemelerin zaman içinde çürüyüp yok olduğunu hatırlamalılar. Elbette ki geçmiş medeniyetlere ait evlerin, sarayların, eşyaların ya da ulaşım araçlarının oldukları gibi kalmaları beklene-

mez. Geriye sadece taştan oluşan yapıların ve çanak, çömlek, kâse gibi eşyaların kalmış olması doğal sistemin bir sonucudur. Tarihî kalıntılara ön yargılarımızdan uzaklaşarak bakabilmek, tarihi doğru yorumlayabilmek açısından önemlidir.

ORMANLARIN ARASINDA GİZLİ KALMIŞ UYGARLIK: MAYALAR

Yüzyıllar önce yaşadılar, ihtişamlı kentler kurdular, dev anıtlar, heykeller diktiler, gösterişli piramitler, tapınaklar inşa ettiler. Sonra da muazzam emeklerle ortaya çıkardıkları ülkelerini birdenbire terk edip, arkalarında onlarca soru işareti bırakarak ortadan kayboldular...

Mayalar geçmişte yaşamış ve bir anda tarih sahnesinden silinmiş medeniyetler arasında kuşkusuz en çok merak edilen uygarlık. Merkezi, Yukatan Yarımadası. İlk kentleri Yukatan Yarımadası'nda bulunan iki ırmağın yakınında kurulmuş. Bu yarımada bugün Meksika'nın güney ovaları ile Guatemala ve Honduras'ı kapsayan topraklarda yer alıyor. Bugüne dek çok sayıda arkeolog, coğrafyacı, sanat tarihçisi, antropolog, yazıt ve dil uzmanı Maya sırlarının peşine düştü. Peki, uygarlığın sırları tam olarak çözülebildi mi? Tüm uğraşlara rağmen hayır...

On yıllarca süren araştırmalar sonucunda Mayalar'la ilgili bazı aydınlatıcı bilgilere ulaşmış olsak da uzmanlar bunların hâlâ yeterli olmadığını belirtiyorlar. National Geographic yazarı George Stuart da aynı şekilde düşünenlerden: "Her sabah uyandığımda Mayalar hakkında ne kadar az şey bildiğimizi düşünüyorum..."[12]

Peki az da olsa neler biliyoruz? Bugünkü Orta Amerika ve Meksika sınırları içinde kalan geniş bir alana hükmettiklerini, matematik ve astrolojiyle yakından ilgilendiklerini, heykel, el sanatları, altın işleme, hiyeroglif yazı gibi çeşitli alanlarda ilerlediklerini, gelişmiş bir yazı sistemi ve takvim oluşturduklarını, dev piramitler ve tapınaklar inşa ettiklerini... Ayrıca doğayı bozmamak için günümüze ışık tutan mimari yöntemler kullandıklarını, günümüzün bilgileriyle örtüşen önemli bilimsel buluşlar yapmış olduklarını ve arkalarında hiçbir iz bırakmadan birdenbire ortadan kaybolduklarını...

Geçmişte Kuzey Guatemala'daki Maya uygarlığının başkenti olan Dos Pilas kalıntılarını ortaya çıkarmakla görevli olan bir araştırmacı ekibine liderlik yapan Vanderbilt Üniversitesi arkeolog ve antropologu Arthur Demarest şöyle diyor: "Ormanda pek çok şehir, çok az kişinin okuyabildiği gizli yazıtlar, içleri hazine dolu mezarlar ve bu şehirlerin neden çöktüğüne dair birçok gizem mevcut!"[13]

[12] www.indians.org, Mysteries of the Mayans, Michael D. Lemonick.

[13] www.indians.org, Mysteries of the Mayans, Michael D. Lemonick.

1984 yılından beri Mezoamerika üzerine araştırmalarda bulunan Demarest, ormanın içinde hâlâ keşfedilmemiş kentlerin olduğundan ve buralarda bulunması muhtemel yazıtların Mayalar'la ilgili birçok sırrı çözebileceğinden emin. Gerçi mevcut yazıtların büyük bir kısmı bile hâlâ tam olarak okunabilmiş değil. Dil uzmanları Maya dilinin sadece dörtte birini çözebilmiş durumdalar. Bunların bazıları rahatlıkla okunabilirken çoğunun içerdiği anlam henüz bilinmiyor. Bunun sebebi ise kullandıkları dilin çeşitliliği ve yaklaşık 800 hiyeroglif işaretten oluşan resim-yazı teknikleri...

Mayalar Yeniden Keşfediliyor

Mayalar'ın keşfedilme hikâyesi oldukça ilginç. Orta Amerika yerlileri olan bu insanların otuz bin yıl önce Bering Boğazı üzerinden Amerika'ya gelmiş Asyalı topluluğun soylarından oldukları biliniyor. Yüzyıllarca ileri bir medeniyet halinde yaşam sürmüşler, ama tüm zenginlik ve gelişmişliklerine rağmen bilinmeyen bir sebeple bir anda ortadan kaybolmuşlar.

Amerikalı bir kâşif, yazar ve diplomat olan John Lloyd Stephens 1839 yılında kayıp ülkeyi yeniden keşfedene kadar uygarlık, ormanların arasında tamamen terk edilmiş ve saklı kalmış durumdaydı. Stephens, Meksika'nın Yukatan Yarımadası'nda orman içinde kayıp bir uygar-

lığa ait kalıntıların var olduğu söylentilerini duymuştu. Bunun üzerine mimar ve teknik ressam Frederick Catherwood ile birlikte yarımadaya geldi ve tarif edilen bölgede araştırmalarda bulundu. Yapılan incelemeler sonucunda çok geçmeden kırk dört yerleşim birimi ve kent keşfedildi. Ortaya çıkarılan büyük kentler, ihtişamlı saray, tapınak ve piramitler oldukça yüksek bir medeniyete işaret ediyordu. Stephens, keşif sırasında edindiği tecrübelerden derlediği kitabında şöyle diyordu:

"Yontularındaki mükemmellik, süslemelerindeki zenginlik ve kendilerini diğer halkların eserlerinden ayıran farklılıklarıyla tropikal bir ormanın sessizliği içinde tek başlarına duran bu dev anıtların manevi anlamı kendileriyle birlikte gelen hiyerogliflerde anlatılıyor olsa da tam olarak hâlâ anlaşılabilmiş değil!"[14]

Modern Dünyanın Ortasında Tarihî Kalıntılar

Uygarlığa ait kalıntıları yerinde incelemek mümkün mü? Evet, 3000 yıldan uzun bir zaman önce yaşamış medeniyetten geriye kalan kalıntıları ziyaret etmek isteyen kişilerin Meksika'nın Merida şehrine seyahat etmesi yeterli. Merida'ya vardıktan sonra yapılacak şey ise şehir merkezinden bir saat uzaklıkta bulunan ve

[14] Incidents of Travel in Central America, Chiapas and Yucatan, John Lloyd Stephens, Rutgers University Press, 1949, c: I, s. 123-124.

hâlâ yeniden keşfedildiği haliyle korunmakta olan bölgeye yolculuk etmek. Kısacası, yüzyıllar öncesinin gizemini modern dünyanın orta yerinde yakalamak mümkün!

Amerikalı araştırmacılar Stephens ve Catherwood karşılaştıkları kalıntıların Mayalar'a ait olduğunu tespit etmişler, ama topluluğun hangi çağda yaşadığına dair bir fikir ileri süremişlerdi. Çanak çömlek gibi gereçlerin oluşturduğu kültür katmanları, Maya takvimi ve yazıtlar üzerine yapılan incelemelerin yanı sıra radyokarbon tetkikleri ve yerlilerin anlattıkları bilgiler ışığında tarihlendirme gerçekleştirildi.[15] Buna rağmen Maya uygarlığının hangi çağda yaşadığına dair hâlâ farklı görüşler ileri sürülmektedir. En yaygın görüş Mayalar'ın ilk olarak milâttan önce 300'de ortaya çıktıkları yönündedir. Ortadan kayboldukları tarih olarak da milâttan sonra 1500 yılı öngörülmektedir. Yaklaşık 1200 yıl hüküm sürdüğü düşünülen uygarlığın nüfusunun ise 90 bine yakın olduğu sanılmaktadır. Yazıtlar uygarlığın, merkezî bir devlet yapılanması olmadığını göstermektedir. Ülkede pek çok küçük kentin olduğu ve bu kentlerin sosyal statüye göre yapılandıkları anlaşılmıştır. Soyluların oturdukları bölgeler bir tür kapalı alan oluşturmuştur. Devletin zirvesindeki kişi tüm yetkiyi elinde bulunduran kraldır. Kral, sorgulanamaz bir güç ve otoriteye sahiptir. Kraldan sonra soylular, din adamları ve savaşçılar gelir. Onlardan bir alt düzeydeki-

[15] Mayalar, Michael D. Coe, Arkadaş Yayınları, 2002, s. 32.

ler ise sanatçılar ve terzilerdir. En alt sınıfı ise köylüler, köleler ve diğer meslek grubundan insanlar oluşturmuştur.

İleri Bir Medeniyet

İnsanlar yeryüzünde yerleşim yerleri kurup yaygınlaşmaya başladıklarından beri bereketli topraklar, zengin nehir yatakları ve limanlar için uygun koylar bulmaya çalıştılar. Tropikal topraklar insan yaşamı için fazla elverişli olmadığından yerleşim yeri arayan topluluklar tarafından tercih edilmiyordu. Ancak artan nüfus insanların sıcak ve nemli iklimlerdeki bu bölgelere yerleşmelerini gerektirdi. İnsanlar zamanla zor şartlarda yaşam sahası kurmayı ve yiyeceklerini elverişsiz toprakların balta girmemiş ormanlarından elde etmeyi başardılar. Öyle ki buralarda büyük topluluklar ve şehirler kurmaya başladılar. Ama gösterişli şehir duvarlarının arkası balta girmemiş ormanlar ve yabani topraklarla kuşatılmaya devam ediyordu. Bu şehirlerde yaşayan insanlar herhangi bir sebeple şehirlerini terk etmek zorunda kalsalar, orman tarafından anında yutulma riskiyle karşı karşıya kalabilirdiler. İşte Mayalar da bu riski en aza indirmeye çalışarak ve belki de bu riski göz ardı ederek bulundukları yerde ileri bir uygarlık kurmuş olan dev bir medeniyettiler.

İşlenmemiş yabani bitki örtüsünü püskürterek yaşamlarını sürdürebilecekleri bir yerle-

şim yeri kurmayı başarmışlardı. Olumsuz şartlara rağmen sağladıkları düzen hayret uyandıran mükemmellikteydi. Yerleşim yerlerini dev surlarla çevrelemişler, etkileyici tapınak ve piramitler inşa etmişler, düzenli kentler kurmuşlar, her biri ayrı bir sanat eseri olan renkli masklar yapmış, taş anıtlar dikmiş, üzerlerine yazılar yazmışlardı.

Yeniden keşif sonrası yapılan kazı çalışmalarında Maya tapınaklarının içinde taştan geniş meydanların, uzunlukları bazen kilometreleri bulan sayısız labirent ve tünellerin var olduğu görüldü. Taş meydanların çevresi simetrik bir düzen içinde inşa edilmiş binalar, bazı tarih ve soy ağacı bilgilerinin kazınmış olduğu taş anıtlar, gösterilerde kullanılan dans alanları, üzerinde hiyeroglif yazılar bulunan sunaklar ve görkemli heykellerle doluydu.[16] Mayalar arkalarında yaklaşık 15 bin yazıt bırakmışlardı.

İnşa ettikleri gösterişli piramitlerin, kralların onuruna diktikleri dev dikili taşların ve üzeri kabartmalarla süslü mezar taşlarının bir kısmı günümüze dek ulaşmayı başarmıştır. Pek çok medeniyete kıyasla Maya medeniyetinin keşfinin daha çabuk gerçekleşmesinde çok eser üretmiş ve arkalarında pek çok yazılı kaynak bırakmış olmaları rol oynamış olabilir.

Keşfedilen tüm bu buluntulardaki üstün kalite ve sanat anlayışı yüksek bir medeniyet yaşamış insanlara işaret etmektedir. John Lloyd

[16] İnka ve Maya Efsaneleri, Walter Kıckeberg, Okyanus Yayıncılık, 1997, s. 14.

Stephens ve Frederick Catherwood ülkelerine döndüklerinde Mayalar'la ilgili kitap yazmışlar, orman içinde buldukları bu zengin kültür ve gelişmiş medeniyet karşısında duydukları hayreti ve tapınak, saray ve piramitlerde gözlemledikleri ihtişamı şöyle dile getirmişlerdir:

"Nereye gidersek gidelim, onların olağanüstü zevklerini ve sanatsal maharetlerini gördük..."[17]

Mayalar'ın bıraktıkları eserlerden zaman yönetimi, görev dağılımı gibi çalışma kavramlarını çok iyi tanıdıkları ve uyguladıkları da anlaşılmaktadır. Nitekim muhteşem yapıların inşasında tüm halk birlik içinde çalışmışlardır; dev piramitlerde kullanılan dev taşlar halk tarafından yontulup taşınmıştır. Bu dev taşların o dönemde hangi teknikle yontulmuş ve taşınmış olduğu ise ayrı bir inceleme konusudur. Bu sorunun cevabı hâlâ bilinmemektedir. Yakın tarihte bu boyutlardaki taşların o günün şartlarında nasıl şekillendirildiklerini ve taşındıklarını görebilmek için bir deney yapılmıştır. Bir kaya bloğu ilkel aletlerle işlenmeye çalışılmış, ama iki saatin sonunda ekibin taşa belirsiz bir çizginin dışında hiçbir şey işleyememiş olduğu görülmüştür. Bu da, dev kayaların ilkel aletlerle değil, oldukça gelişmiş aletlerle yontulmuş olduğunu ortaya koymuştur. Deneyin ikinci aşaması ise basit kaldıraçlar yapılarak kayanın kısa bir mesafeye taşınması olmuştur. 12 kişilik bir ekip 4 saatte kaya

[17] Çöküş, Jared Diamond, Timaş Yayınları, 2006, s. 186

bloğunu ancak 7 metre hareket ettirebilmişlerdir. Buradan da geçmişte gelişmiş kaldıraçların yapılabildiği sonucu çıkmaktadır.

Mayalar mimarinin yanı sıra astronomi ve matematik alanlarında da bugünün bilim adamlarını dahi hayrete düşürecek kadar gelişmişlerdir. El sanatları, heykelcilik, hiyeroglif ve altın işleme sanatlarında da oldukça ileri bir seviyeye ulaşmışlardır. Bunların yanında, çok başarılı takvim hesaplamaları yapmışlar, yıldızlar ve gezegenler üzerine son derece kapsamlı araştırmalarda bulunmuşlardır.

Matematik, Astronomi Bilimi ve Yazı Tekniğindeki Üstünlük

Mayalar'ın bilimde günümüz bilim insanlarını dahi hayrete düşürecek kadar ilerlemiş olmaları, sırrı hâlâ anlaşılamamış bir konudur. Buna bir örnek Dünya'nın bir yıllık dönüşü üzerine yaptıkları hesaplardır. Bu hesaplamalar bilgisayarın keşfinden önce yapılan hesaplardan bile daha kesindir.

İleri gelişmişlik düzeylerini gösteren bir başka örnek ise kullandıkları takvimdir. Mayalar 365 günden oluşan Haab takvimini kullanmışlardır. Bir yılın 365 günden biraz daha uzun olduğunu hesaplamışlar, 365,2421 günden oluştuğunu söylemişlerdir. Günümüzde kullanılan Gregoryen takvimine göre ise bir yılın 365,2424 günden oluştuğu kabul edilmek-

tedir.[18] Bundan iki bin yıl önce yaptıkları ve günümüzün bilgisiyle muazzam bir paralellik içinde olan bu hesaplamaları Mayalar'ın matematik ve astronomi konusundaki uzmanlıklarını açıkça ortaya çıkaran bir başka göstergedir.

Kaydettikleri bilimsel gelişmelerin çoğu günümüze kadar gelebilmiş kodekslerin* incelenmesiyle anlaşılmıştır. Bunlar Madrid Kodeksi, Paris Kodeksi ve Dresden Kodeksi olarak adlandırılan kayıtlardır.

Sahip oldukları ileri bilimsel anlayışa bir başka örnek ise Dresden Kodeksi'nin on birinci sayfasında yazılı bulunan, Venüs gezegeniyle ilgili bilgilerdir. Mayalar bir Venüs yılını 583,92 gün olarak hesaplamışlar ve bu rakamı yuvarlayarak 584 gün olarak kabul etmişlerdir. Bununla birlikte binlerce yıllık Venüs devrelerini de çizimleriyle ortaya koymuşlardır.[19] Aynı kodekste iki sayfa Mars'a, dört sayfa Jüpiter ve uydularına ait bilgilere, sekiz sayfa da Ay, Merkür ve Satürn'e ayırmışlardır. Bu sayfalarda söz konusu gezegenlerin birbirleriyle ve Dünya ile ilişkileri, Güneş etrafındaki dönüşleri, Güneş'le birlikte hareketleri gibi oldukça karmaşık hesaplamalarla belirlenen bilgiler de yer almaktadır.[20] Mayalar tüm bunların yanın-

* Kodeks: El yazması.

18 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 41.

19 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 41.

20 Kayıp Uygarlıklar, Rupert Furneaux, Altın Kitaplar Yayınevi, 1979, s. 43.

da Venüs yörüngesinin her 6000 yılda 1 gün geri alınmasının gerekli olduğunu da tespit etmişlerdir.

Mayalar'ın bu hayret uyandıran bilgi birikimini nasıl edindikleri ise günümüzde hâlâ tartışma konusudur. Nitekim bugün bu tarz kompleks hesaplamalar ancak bilgisayar teknolojisi yardımıyla gerçekleştirilebilmektedir. Bugünün bilim adamları uzay hakkında bilgilerini teknolojik cihazlarla donatılmış gözlem merkezlerinde ve üslerde edinmektedirler.

Hayranlık uyandıran bir başka gelişmişlik örneği ise yazı sistemleridir. Mayalar olay ve nesneleri sembolik işaretlerle anlattıkları hiyeroglif benzeri bir yazı kullanmışlardır. 800 simgeli bu yazılarını tahta tavan ve kirişlere, ağaç panolara, sunaklara, duvarlara ve mezar taşlarına kazımışlardır. Bunların yanı sıra yabani incir ağacı kabuğundan uzun kağıt şeritleri oluşturup bunların üzerlerine de yazmışlardır. Ne var ki Dresten, Madrid ve Paris el yazmaları dışındaki tüm el yazmaları İspanyollar tarafından yok edilmiştir. Geriye kalanları ise deşifre etmek henüz mümkün olmamıştır. Bugün Maya dillerinin bazı grupları konuşulmaya devam ediyorsa da hiyeroglif işaretlerinden birçoğunun anlamına hâlâ ulaşılamamıştır. Sırların çözümlenmesi için bilgisayar teknolojisinden faydalanıldığı bilinmektedir.

İlginç bir başka nokta ise Mayalar'ın bilim, kültür ve sanatta kendi çağdaşlarından da çok

daha ileri bir seviyede olduklarıdır. Matematik alanında kullandıkları rakam ve işaretler çağdaşlarından çok daha gelişmiş olduklarının açık bir delilidir. Astronomi ve matematik alanlarında elde ettikleri başarılar ise aynı dönemde varlık gösteren Batı medeniyetlerinden de kat kat ileride olduklarını ortaya koymaktadır.

Uygarlık Neden Birdenbire Çöktü?

Büyük bir deprem mi yaşadılar? Salgın hastalıklara mı maruz kaldılar? Yabancıların istilasına mı uğradılar? Başka halklara mı karıştılar? Yoksa savaşlarda mı ortadan kaldırıldılar?

Mayalar'ın çöküşü, hiç kuşku yok ki, medeniyetler tarihindeki en büyük muammalardan biri. Tarihçiler Maya medeniyetinin çöküşüne birçok faktörün katkıda bulunmuş olabileceğine dikkat çekiyorlar. Öncelikle iklim ve çevre değişikliklerinin, orman yıkımları ve erozyonların Maya çevresine epey zarar vermiş olması ihtimali yüksek görünüyor. Bilim adamları verimliliğini kaybeden toprakların kuraklığa sebep olduğunu, bunun da kaynakların hızlı bir şekilde tükenmesine yol açarak çöküşe hız kazandırdığını savunuyorlar.

Bir başka görüş ise Mayalar'ın bataklıkları kurutmalarının ve kullandıkları tarım yöntemlerinin ekolojik dengeyi bozmuş olması ve bunun da çöküşü beraberinde getirdiği yönünde. Bataklıklarda toksinler ve zararlı kimyasallar te-

mizlenmekte, pek çok canlı türü bataklıklardan faydalanarak yaşamaktadır. İlk bakışta olumlu bir girişim gibi görünse de bataklık kurutma bir sonraki aşamada ciddi bir ekolojik sarsıntıya yol açabilmektedir. Elbette ki Mayalar son derece olumsuz koşullara sahip bataklık bölgeyi insanların yaşayabilecekleri bir hale getirmekle kendilerine bir gelecek kurmayı başarmışlar ve bu büyük başarılarıyla tarihe geçmişlerdir. Ne var ki var oldukları sürece, ormanların ortasına bir medeniyet kurmuş olmanın olumsuzluklarıyla savaşmak zorunda kalmaktan kurtulamamışlar, ormanın sonunda kendilerini sarıp yutmasını engelleyememişlerdi.

Bataklığın dışında bir başka olumsuz koşul ise, Yukatan Yarımadası'nın fazla akarsuyu olmayan, akaçlaması* zayıf bir kıta sahanlığı olmasıydı. Yağmurlar düzenli değildi. Tüm bu nedenlerden ötürü Mayalar çareyi bölgelerini terk etmekte ve verimli alanlara yerleşmekte bulmuş olmalıydılar. Bu da, Mayalar'ın bir anda ortadan kaybolmalarıyla ilişkilendirilen en güçlü varsayımlardan biridir. Ayrıca şu da bir gerçektir ki Mayalar son derece karmaşık bir resim-yazı tekniği geliştirmiş, yine oldukça karmaşık astronomik hesaplar gerektiren gökyüzü gözlemleri yapmışlar, plasterle kaplı ağaç kabuğundan kağıtlara kendi tarihlerini yazmış, oldukça isabetli bir güneş takvimi kullanmış, heykelcilik ve duvarcılık sanatlarında ileri gitmişlerse de tarım alanında her zaman sorun

* Akaçlama: Yeraltı sularını toplayan tesisat.

yaşamışlardır. Gerçi büyük zorluklarla orman içinde tarlalar açabilmiş olmaları büyük bir başarıdır, ama tarlalardaki fazla otları gidermek için yeterli teknik koşullara ulaşamamışlar, bitkileri yakarak temizlemek zorunda kalmışlardır.[21] Çeşitli yöntemler geliştirmelerine rağmen açtıkları tarlaların kısa sürede yeniden ot bürümesini ve böylece verimin düşmesini engelleyememişlerdir. Bu nedenle Mayalar'ın yaşadıkları kentleri terk etmeleri ve daha verimli bir toprak arayışıyla farklı yerlerde kentler kurmaları gerekmiş olmalıdır. Son dönem tarihçileri Mayalar'ın neden sürekli olarak büyük kentler oluşturup buralarda sadece belirli bir süre yaşadıkları ve sonra da buralardan çıkıp gittikleri sorusuna verilebilecek en doğru cevabın bu olduğunu düşünmektedirler.

Başka bir düşünce de Mayalar'ın yiyeceklerini temin ettikleri yağmur ormanlarına ait ekolojik sistemi çok kötü kullanmış oldukları yönündedir. Arizona Üniversitesi antropoloji profesörü Patrick Culbert yeraltı enkazlarından çıkarılan polenlerin o dönemden geriye neredeyse hiç tropik orman kalmadığını gösterdiğini belirtmiştir.[22]

Araştırmacılar ekolojik dengenin bozulmasının ve tarım yöntemlerinde fazla başarı elde edilememesinin de ürün yetersizliğine, açlığa,

[21] İnka ve Maya Efsaneleri, Walter Krickeberg, Okyanus Yayıncılık, 1997, s. 16.

[22] ICE Case Studies, Matthew Markowitz, The Mayans, Climate Change, and Conflict, c: 112, Temmuz 2003,

bazı kentlerde ayaklanmalara neden olmuş olabileceği görüşündedirler. Nitekim eldeki diğer bulgulara göre medeniyetin çöküşüne etki etmiş olabilecek bir diğer unsur da Maya toplumunda uzun yıllar boyunca devam eden iç gerginlik ve düşmanlıkların yol açtığı iç savaştır.

Kimi arkeologlar ise su kıtlığının da çöküşte etkili olmuş olabileceğine inanıyor. Florida Üniversitesi'nden bazı bilim adamları Yukatan Yarımadası'ndaki Chinchancanab Gölü'ndeki çökeltileri analiz etmişler ve Maya'nın çöküşüne denk gelen 800 ile 1000 yılları arasında yağan yağmur miktarında büyük bir düşüş olduğuna dair deliller bulmuşlardır. Kaliforniya Devlet Üniversitesi'nde paleoklimatolog olan Scott Stine, "Bu, son 10 bin yıl içerisindeki en yoğun iklim değişikliğidir." demiş ve kuraklığın Kuzey Kaliforniya'ya kadar olan bir alanı etkilediğini belirttikten sonra şöyle eklemiştir: "Hemen hemen aynı zaman dilimi içerisinde birçok medeniyet çökmüş."[23]

Cincinnati Üniversitesi arkeologlarından Vernon Scarborough ise Tikal'de yaptığı kazıda gelişmiş kanalizasyon sistemleri bulmuştur. Scarborough, yılın dört ayı yağmurlu bir bölgede yaşayan Maya insanlarının ani bir susuzluk karşısında sarsılıp çöküş sürecine girmiş olabileceklerinden şüphelenmektedir.[24]

[23] US News & World Report, What Killed the Mayas: War or Weather? A Global Weakening of the Ties That Bind, 6 Aralık 1995.

[24] Science Daily, Muddy Mayan Mystery Made Clearer By Researchers Working In The Bajos; Findings In Belize And Guatamela Show How Maya Drastically Changed Local Environments, 24 Temmuz 2002.

Öte yandan aşırı nüfus artışının çöküşü etkileyen bir başka önemli sorun olduğu da sık paylaşılan bir düşünce. Arizona Üniversitesi antropoloji profesörü Patrick Culbert yirmi farklı yerden toplanan verilere bakarak Orta Amerika'nın aşağı ovalarında kilometre kareye yaklaşık iki yüzkişinin düştüğünü tahmin ediyor.[25] Culbert, "Bu, gerçekten de çok yüksek bir rakam. Burası endüstri öncesi dünyanın en yoğun nüfuslu yerlerinden biri!" diyor. Culbert'e göre endüstrisi olmayan bir toplumda nüfus rahatlıkla sorun meydana getirebilirdi. Ayrıca araştırmacılar kazılarda iyi gelişmemiş çocuk iskeletleri bulmuşlardı. Bu, yetersiz beslenmenin göstergesi olabilirdi. Culbert aslında böyle karmaşık ve kalabalık bir toplumun çöküş nedeninin savaş, açlık, susuzluk gibi nedenlerin hepsinin olabileceğini söylüyor ve şöyle ekliyor: "Aslında böyle bir toplumun çöküşü için milyonlarca neden ileri sürmek mümkün!"[26]

Görüldüğü gibi uygarlık uzun süre parlak bir dönem yaşadıysa da, uygarlığın hızlı bir şekilde çökmesi engellenememiştir. Yukarıdaki varsayımları göz önünde bulundurarak Maya'nın çöküşünden birtakım dersler çıkarmak hiç kuşku yok günümüz toplumlarının geleceği açısından faydalı olacaktır. Nitekim uzmanlar Maya medeniyetinin çok önemli çevresel mesajlar verdiğini belirtmektedirler. Patrick Culbert, "Mayalar çok büyük bir nüfus barındırıyordu ve düşün-

[25] www.indians.org, Mysteries of the Mayans, Michael D. Lemonick.

[26] www.indians.org, Mysteries of the Mayans, Michael D. Lemonick.

meden çevreye zarar veriyorlardı. Bu tavırları da milyonlarca insanın ölümüne sebep oldu!" derken, National Geographic arkeologu George Stuart, Culbert'e şu sözlerle katılıyor: "Bu bilgilerin modern dünyanın tüm sorunlarını çözmeyeceği açık, fakat bu yüzden sorunları görmezden gelmek ve bizimle hiçbir ilgisi olmadığını düşünmek de yanlış olacaktır."[27]

Simetrik Mimaride Bir Başyapıt: Chichen Itza

İspanyollar Maya ülkesini işgal etmeden önce, Chichen Itza Mayalar'ın en önemli merkezlerinden biriydi. 1924 yılında Carnegie Enstitüsü ve Harvard Üniversitesi'nin ortak hareketiyle Sylvanus G. Morley başkanlığında Castillo Piramitleri'nin iki tarafını kapsayan ve yirmi yıl süren bir restorasyon çalışması başlatıldı. 1961'de piramitlerin altı INAH (Meksika Ulusal Tarih ve Antropoloji Enstitüsü) tarafından tarandı. 1980'de ise INAH Castillo Piramitleri'nin diğer iki tarafını da restore etti. Bugün piramitler görenleri etkileyen oldukça görkemli bir görünüme sahiptir.

Chichen Itza'nın tam orta yerinde 30 metre yüksekliğindeki Kukulkan Piramidi yer alır. Piramidin tabanı 55,5 metre uzunluğunda bir karedir. Taban birbiri üstünde yer alan 9 platform halinde inşa edilmiştir. 18 teraslı ve her

[27] www.indians.org, Mysteries of the Mayans, Michael D. Lemonick.

yüzünde 52 panelin bulunduğu piramit 365 basamaktan oluşmaktadır. Bu sayı Mayalar'ın piramidi bir yılın günlerini esas alarak yapmış olduklarını akla getirmektedir.[28]

Chichen Itza'nın en büyük yapısı ise gözlemevidir. Sonradan restore edilmiş olan bu büyük mimari eser günümüzün modern gözlemevleriyle neredeyse aynı görünüme sahiptir. Yuvarlak konumuyla üç teras halinde olanca görkemiyle yükselir. İç kesiminde helezon bir merdivenle en tepedeki gözlem yerine çıkılmaktadır. Burada Maya mitolojisinin belirli yıldız durumlarını gösteren delikler ve aralıklar vardır.[29]

Altıncı yüzyılda Mayalar'ın yerleştiği Chichen Itza'nın on birinci yüzyılda Toltekler tarafından istila edildiği sanılıyor. Şehir on dördüncü. yüzyılda ise bilinmeyen bir sebeple tamamen terk edilmiştir.

Tikal: En Eski Maya Şehri

Milâttan önce sekizinci yüzyılda Maya ülkesinin kuzey kısmındaki balta girmemiş ormanlık arazide kurulmuş olan Tıkal şehri uygarlığın en eski ve belki de en büyük merkeziydi. Yaklaşık 60 kilometre kareden meydana gelen bu yerleşim bölgesinin 100-200 bin arası bir nüfusa sahip olduğu sanılıyor. Tam orta yerinde batıda ve doğuda piramit tapınaklarla, kuzeyde

28 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 38.

29 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 40-41.

ise bir iç kaleyle çevrilmiş geniş bir meydan bulunuyordu. Bu kalede on bir yüzyıl boyunca yaşandığı düşünülüyor.

Geniş kompleksin yanında 16 kilometre kareyi kaplayan 3 bin binalık bir alan vardı.

Yapılan keşiflerde bölgede altı tane dev piramit ortaya çıkarıldı. Yedi ve dokuzuncu yüzyıllarda inşa edilmiş oldukları tahmin edilen bu piramitlerin tepelerinde kâşifler tarafından coğrafi olarak numaralandırılmış 6 tapınak vardır. Bunlar arasından dördüncü tapınak 72 metrelik uzunluğuyla en büyük tapınaktır.

Tikal şehrine 1951'de yapılan keşif gezisinin ardından Pennsylvania Üniversitesi tarafından 1956-1970 yılları arasında bölgede büyük arkeolojik kazılar düzenlenmiştir. 1979'da ise çalışmalar Guatemala hükümeti tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Şehirde pek çok ev, saray ve piramit, tapınak, toplantı yeri ve klasik Mezoamerikan top oyununun oynandığı sahalar ortaya çıkarılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen şaşırtıcı bir bilgi ise tüm bu alanların yollar aracılığıyla birbirleriyle bağlantılı olduğudur. Ne var ki son derece düzgün planlanmış bu yolları inşa ederken hangi araç gereçlerden yararlandıkları ve yönlerini bu kadar kusursuz bir şekilde nasıl belirleyebilmiş oldukları hâlâ cevap arayan sorulardır.

İnşa ettikleri yollar ince geometrik hesaplamalar, hassas ölçüm ve isabetli yön tayinleri ge-

rektirmektedir. Günümüzde benzer yolların yapımında önem taşıyan gerek güzergah, gerekse enine ve boyuna profiller gibi geometrik özellikler bilgisayar yardımıyla yapılırken Mayalar'ın bu yolları inşa edebilmek için gerekli araç gereci mutlaka kullanmış olmaları gerektiği açıktır.

Uzmanlık bilgisi ve yeteneği gerektiren bu işi bu kadar başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmiş olmaları Mayalar'ın gelişmişlerine işaret eden bir başka gerçektir. Öte yandan uçaktan alınan radar fotoğrafları şehirde bir kanalizasyon sisteminin yanı sıra dört bir yanı kontrol altına alan bir sulama sistemi olduğunu da göstermiştir. Yapılan incelemelerde çevresinde su kaynağı olmayan Tikal'de sulamanın gerçekleştirilebilmesi için yaklaşık 10 dev su deposunun kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu su depoları sayesinde 18 ay boyunca 10 bin insanın içme suyu ihtiyacı karşılanabiliyordu.[30]

[30] Çöküş, Jared Diamond, Timaş Yayınları, 2006, s. 191.

BATAKLIKTA GELİŞEN BÜYÜK MEDENİYET: AZTEKLER

Aztekler Mezoamerikan tarihinin kuşkusuz en büyük ve en gelişmiş uygarlığı... Altın, gümüş ve bakırdan göz alıcı mücevherler, yeşim, pirit, turkuaz ve renkli deniz kabuklarından mozaiklerle süslü maskeler, gösterişli kabartmalar, dev bazalt heykeller yaptılar. Günümüzden binlerce yıl önce yaşamış olmalarına rağmen, ancak gelişkin bir teknoloji kullanılarak üretilebilecek eserler meydana getirdiler. En sıradan evlerinde bile yeşillik ve çiçeklerle bezenmiş bahçeler ve bu görkemli bahçelerde içlerine şelâleler dökülen havuzlar ve geniş taraçalar vardı.

Başlangıçta Aztekler kendilerine öncülük eden Toltekler'in hâkimiyetinde Meksika platosunda avcılık ve toplayıcılık yapıyorlardı. Toltekler zayıflayıp topraklarını terk etmek ve Guatemala'nın Mayan bölgesi ile Yukatan Ya-

rımadası'na göç etmek zorunda kaldıklarında Aztekler de güneye doğru göç ettiler. Ne var ki gittikleri her yerde barbar olarak görülüyorlar ve hiçbir bölge halkı tarafından benimsenmiyorlardı. Sonunda bugünkü Mexico City'nin bir bölümünü kapsayan Tetzcoco Gölü'nün kıyılarına vardılar ve buranın halkı tarafından kabul edilip çevre alanlara yerleştiler. Ancak bu kez de yan bölgedeki Tepanekler, Aztekler'in buraya yerleşmelerini istemediler ve onları gölün bataklıklarına doğru püskürttüler. Nitekim Aztekler'in bataklıkta yaşamlarını sürdürebilmelerinin imkânsız olduğunu düşünüyorlardı. Oysa Aztekler hayatta kalmayı ve bataklığın olumsuz şartlarını olumluya çevirmeyi başarmışlardı. Bir süre sonra Tetzcoco Gölü'nde bulunan benzeri görülmemiş güzellikteki adalara yerleştiler. Ve bu adalardan birinde de başkentleri Tenochtitlan'ı kurdular.

Hiç kuşku yok Aztekler'in bataklıktan olağanüstü görkemli bir ülke ortaya çıkarabilmiş olmaları son derece şaşırtıcıdır. Peki bunu nasıl başarmışlardı? Zira başkentlerinin temelini attıkları 1325 yılında bölgenin oldukça elverişsiz şartlara sahip olduğu bilinmektedir. Komşu kavimler bölgeyi işgal etmeyi bu nedenle hiç düşünmemiş olmalıydılar. Oysa iki yüzyıl sonra ülkeye gelen İspanyollar gördükleri zenginlik karşısında şaşkınlığa kapılacaklardı. Peki ama bu başarı neye bağlıydı?

Aztekler önce setler oluşturup kanallar açarak gölden çıkan nehirleri ve tepelerden gelen dereleri kontrol altına almışlardı. En büyük kentleri olan Tenochtitlan'ın kurulu olduğu adanın deniz seviyesine oldukça yakın olması da onlar için büyük bir dezavantaj iken gölü doldurmuş, ada alanını genişletmişlerdi. Böylece ada her iki yönde yaklaşık 2 kilometre uzanan bir kare haline getirilmişti. Bataklıkları kurutmak için ise suyollarını kesmiş ya da suları toplayan hendekler veya drenaj kanalları oluşturarak bölgeden su çekmiş, suyu toplayabilmesi için bu kanalların üst kısımlarında delikler açmış, kanalları oluşturan boruların çevresini büyük taşlarla sarmış ve deliklerin kum ve toprakla dolmaması için tedbir almış olmalıydılar.

Aztekler'in kulağa imkânsız gibi gelen bu başarısı günümüz toplumlarının geçmiş medeniyetlerden alacakları önemli derslerin ve faydalanacakları önemli bilgi ve deneyimlerin var olduğunu gösteriyor. Her şey bir yana eski medeniyetlere ait insanların, sanılanın aksine, mağaralarda sadece odun ve taş kullanarak konuşma yeteneğinden yoksun bir halde yaşamlarını sürdürmeye çalışan ilkel insanlar olmadıkları, aksine son derece akıllı insanlar oldukları anlaşılıyor.

Büyük emeklerle ortaya konan bu şaşaalı eserlerin, zekâ ve zenginliği yansıtan gösterişli yapıların yok olmuş ya da yok edilmiş olmaları

ise üzerinde durulması gereken ayrı bir konu. Aztekler'in tarihini ele alırken medeniyetin birdenbire ortadan kaybolmasını ve yaşadıkları ürkütücü sonun sebeplerini de araştıracağız.

İmparatorluğun Keşfi

Aztekler 1428-1440 yılları arasında Texcoco ve Tiacopan devletleriyle ittifak kurarak Meksika'da tamamen egemen hale geldiler. Ne var ki on beşinci yüzyılın sonlarına doğru "Keşifler Çağı" olarak anılan yeni bir dönem başlamış, sömürge politikası güdülerek yapılan fetihlerle zamanın ötesinde bir yaşam süren Aztek uygarlığının da aralarında olduğu pek çok uygarlığa son verilmişti. Bu döneme damga vuranlar ise İspanyollar'dı. İspanyollar zengin olma hayalleriyle Afrika kıyılarından Asya'ya ve bir süre sonra Amerika'ya ulaşarak deniz kıyılarında çeşitli koloniler kurdular. Meksika'daki Yukatan Yarımadası da İspanyollar'ın o dönemki ilgi alanlarından biri oldu.

İspanyollar Yukatan kıyılarında zengin medeniyetlerin yaşadığını duymuşlardı. Söylentileri takip edip yarımadaya demir alan ilk denizci İspanyol Hernández de Córdoba oldu. Córdoba büyük bir ekiple birlikte gittiği yarımada sahillerinde şaşırtıcı güzellikte taş kentler buldu. Ancak Maya halkının silâhlı saldırısına maruz kalarak buradan hemen uzaklaşmak zorunda kaldı.

Aynı kıyıların halkı bir süre sonra bölgelerinde Juan de Grijalva adındaki denizcinin adamlarıyla karşılaştılar. Grijalva daha önce Córdoba'dan ada insanlarının boncuklu eşyalara düşkün olduklarını duymuş ve yanında yerli halka hediye etmek üzere renkli boncuklardan kolyeler getirmişti.[31] Bu sayede adaya çıktığında yerlilerle iyi ilişkiler kurmayı başarmıştı.

Grijalva ve adamlarını karşılayanlar arasında ileri gelenler oldukları anlaşılan bir grup vardı. Bu kişiler renkli tüyler ve altın takılarla süslü kıyafetler ve pamuklu pelerinler giymişlerdi. İspanyol heyete hemen kuş eti ve çeşitli meyvelerden oluşan bir ziyafet sundular. Yerliler farklı bir dilde konuşuyorlardı. İspanyollar bu insanların konuşmalarının arasında Culhua ve Mexica kelimelerinin sıklıkla geçtiğini fark ettilerse de bu iki kelimenin ne anlama geldiğini anlayamamışlardı.[32] Bu yolculuktan edindikleri en güçlü izlenim ise, kıyıların ardında kendilerini büyük bir zenginliğin bekliyor oluşuydu. İspanya'ya geri döndüklerinde krallarına bu düşüncelerinden bahsettiler. Kralın emriyle hemen yeni bir heyet yola çıktı. Bu heyetin komutanı Hernán Cortés idi. Cortés Aztek İmparatorluğu ile doğrudan temasa geçen ilk kâşif olacaktı.

---

31 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 14.

32 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 16.

Altın ve Gümüşle İnşa Edilen Uygarlık

Cortés'in, Yukatan sahillerine vardığı 1519 yılları Colomb öncesi Amerika'nın en gelişmiş imparatorluğu olan Aztek İmparatorluğu'nun altın çağını yaşadığı yıllardı. Fetih amacıyla ülkeye gelen Cortés ve adamları bu düşünceden habersiz olan imparatorluk lideri Montezuma tarafından Axayactl Sarayı'nda ağırlandı. İspanyollar kısa sürede ülkenin her yerinin altın ve gümüş rezervleriyle dolu olduğunu tespit ettiler. Etrafta göz kamaştırıcı bir zenginlik vardı. Kentin içine doğru ilerlendikçe daha büyük ve daha gösterişli evler göze çarpıyordu. Caddeler kuyumcu ve tüycü dükkânlarıyla doluydu. Şehir meydanının kuzey tarafında Güneş Piramidi yükselmekteydi.

Önemli görevdekiler güneydeki iki katlı evlerde otururlardı. Evlerin çoğunun avlusu suyun şelâleler halinde döküldüğü havuzlarla donatılmış, türlü türlü yeşillik ve çiçekle süslenip bezenmişlerdi. Kral Montezuma Hernán Cortés'i Tlatelolco Piramidi'nin tepesine çıkardığında Cortés ihtişamlı tapınakları, saray ve piramitleri hayranlıkla izlemişti. Altın ve mücevherle kaplı binlerce göz alıcı yapıyla dolu ülke, zenginliği ve gösterişiyle İspanyol kâşifte büyük bir hayret uyandırmıştı.

Aztekler altınla kuşatılmışlardı, ama bu madeni alım-satım aracı olarak kullanmıyorlardı. Onların ödeme aracı renkli tavus kuşu tüyleriydi.

Nitekim altın Aztekler için kutsaldı ve bu nedenle yalnızca armağan hükmünde kullanılıyordu.

Peki ama ülkedeki altın bolluğunun kaynağı neydi? Cortés bugün dahi merak edilen bu sorunun cevabını Montezuma'ya defalarca sordu. Kral altının Meksika'nın Pasifik kıyılarından, körfez kıyılarından ve madenlerin bulunduğu iç kısımlardan elde edildiğini söyledi.[33] Bunun üzerine Cortés adamlarını bu bölgelerde araştırma yapmaları için görevlendirdi. Tüm bu araştırmalardan çıkan sonuç altının nehir yataklarından toplandığı, hâlihazırda çalışan maden olmadığı, yüzeyde altın yumrularının bulunduğu ve asıl kaynağın nehir yataklarındaki kum olduğu yönündeydi. Çalışan maden olmaması altının geçmişte yaşamış uygarlıkların madenciliğinden kaldığını gösteriyordu.[34] Gerçekten de Aztekler'den önce yaşamış olan Toltekler madencilikte en büyük başarıyı göstermiş Mezoamerika medeniyetlerinden biriydi. Onların maden işçiliğinin sırlarını kimlerden öğrendikleri ise bugün bile bilinmemektedir.

Teotihuacan Piramitleri'nde Şaşırtan Düzenlilik

Hıristiyanlık Çağı'nın başlarında Meksika'nın bugünkü başkenti Mexico City'ye yakla-

[33] The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

[34] The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

şık 50 kilometrelik mesafede Teotihuacan şehri kuruldu. Kısa sürede gösterişli saray ve piramitleri, yazıtları, heykel ve freskleriyle Teotihuacan dönemin önde gelen uygarlık merkezlerinden biri haline geldi. İki yüz bini aşan nüfusuyla uygarlığın gücü tüm havza topluluklarını kapsamış, kısa sürede Orta Amerika'da oldukça etkili bir yer elde etmişti.

Teotihuacan, Colomb öncesi Orta Amerika'nın ilk belirgin kenti olma özelliğini taşır. Sınırsız genişlemeye olanak tanıyan mükemmel bir kent planına sahip şehrin mimarisinde anıtsallık yönü ağır basan bir sanat anlayışı vardı. Bu nedenle kent geometrik bir görünüme sahipti.[35] İhtişam ve zenginlik şehri tümüyle kuşatmıştı. Ancak sekizinci yüzyıla gelindiğinde medeniyet eski şaşaasını kaybetmeye başladı.

Çevre topraklarda yeni bir devletin temelleri atılmıştı. Bu devlet, Teotihuacan medeniyetinin etkisi altında oluşan özgün yapısıyla Toltek İmparatorluğu'ydu. Toltekler'den sonra tarih sahnesine gelen uygarlık ise Aztekler olacaktı.[36]

Bugün Mexico City'ye bir saatlik mesafede bulunan Teotihuacan dendiğinde akla hemen ünlü Ay ve Güneş piramitleri gelir. Topraklar Aztekler tarafından devralındığında piramitler çoktan harabeye dönmüştü. Aztekler'in restore

35 The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

36 The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

ettikleri piramitlerin bugünkü görünümü ise oldukça mükemmeldir. Bakar bakmaz kusursuz bir plan göze çarpar. Arkeolog Laurette Séjourné piramitlerdeki bu kusursuzluğu şöyle dile getiriyor: "Böyle bir planlamayı gerçekleştirebilmiş olan bu kadar üstün düzeyde bir zekâ nereden gelmiş olabilir?"[37]

Teotihuacan'ın en ünlü caddesi hiç kuşkusuz "Ölüler Caddesi" olarak anılan 40 metre genişlik ve 3 kilometre uzunluktaki caddedir.[38] Oldukça süslü bir yol olan Ölüler Caddesi'nde sağlı ve sollu olarak piramitler ve tapınak platformları yer alır. Bulvarın kuzeyinde 30 metrelik bir eğim vardır. Bu eğim caddenin göğe uzandığı izlenimini vererek bakanları göz aldanmasına uğratır. Aşağı kısımda duran kişi ise caddeyi eşit basamaklı bir merdiven gibi görürken, Ay Piramidi'nin önünden bakan kimse karşısında dümdüz uzanan bir cadde görür. Bu gerçekten de çok ilginç bir plandır. Yol mühendislerine göre bu 3 kilometrelik caddede hep aynı aralıklarla önce 6 basamak ve 1 platform, ardından tekrar bir 6 basamak ve 1 platform oluşturmak, sonra da bu basamak-platform düzenini yokuşun üst başında bir santimetre bile sektirmeden dev bir piramitle sona erdirmek suretiyle yapılması çok zor bir iştir. Hiçbir basamakta, hiçbir platformda ve hiçbir ara mekânda en ufak bir kayma yoktur.[39]

---

37 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 97.

38 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 98.

39 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 98.

Ölüler Caddesi, Ay Piramidi'nin önünde sonra erer. Ay Piramidi 150x200 metrelik bir tabana oturan basamaklarla yükselen bir yapıdır. Taban yüzölçümü iki futbol sahasından daha geniştir. Yapının yüksekliği 44 metredir. En yukarıda bulunan platforma çıkabilmek için ortada bulunan geniş merdiveni izlemek gerekir.[40]

Ay Piramidi'nin sol tarafında Güneş Piramidi yükselir. Bunun taban boyutları ise 222x265 metredir ve Ay Piramidi'nden 20 metre daha yüksektir. Ne var ki en üst platformdan bakıldığında ikisi de eşit yükseklikteymiş gibi bir izlenim uyandırır. Buradaki göz aldanması da yine caddenin eğiminden ileri gelmektedir.[41]

Güneş Piramidi'nin hacmi Gize'deki ünlü Keops Piramidi'nden bile daha büyüktür. Tuğla ve taş kitlesi bir milyon tondan fazladır. Her iki piramidin dış cephelerine sert bir sıva sürülmüştür. Bu sıva renklidir ve değişik renklerde parıldar.

Güneş Piramidi'nin altında uzanan bir koridordan 4 odaya geçilebilmektedir. Burası "Kutsal Mağara" olarak adlandırılır. Arkeologlar yapının tümüyle bu kutsal mağaranın üzerine inşa edildiği görüşündeler. Öte yandan piramidin yakınlarında toprak altında birtakım odalar keşfedilmiş ve yapılan incelemelerde bu odaların kalın bir mika tabakasıyla izole edilmiş olduğu görülmüştür.

---

40 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 98.

41 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 98.

Bilindiği gibi mika çok sağlam, dirençli ve aynı zamanda elâstikî bir maddedir. 800 santigrat dereceye kadar ateşe dayanır ve ani ısı dalgalanmalarından hiç etkilenmez. Pek çok sahada kullanılmaktadır. Hem saydam hem de ateşe dayanıklı olduğu için yüksek fırınların pencerelerine yerleştirilir. Kuşkusuz mikanın kullanıldığı daha pek çok alan mevcuttur. Burada şaşırtıcı olan ise Teotihuacan'daki insanların bu maddeyi bu şekilde kullanmayı biliyor olmalarıdır.

İnsanlığın geçmişine dair önemli işaretler taşıyan bu yerleşim alanı ile ilgili ilginç bir konu da buradaki odaların turistlerin ziyaretine kapalı olması. Uzmanlar bu yasağın ardında ne gibi bir sır olduğunu açıklamaktan kaçınmaktadırlar. Oysa bu odalarda tarihi aydınlatacak önemli bilgiler olduğu açıkça ortadadır.

Aztekler'de Takvim

Yüzyıllar önce yaşamış olan Aztekler dönemin bilinen Batı uygarlıklarından çok daha ileri düzeyde bir astronomi takvimine sahiptiler. Mayalar'ın takvimine kendi zaman ölçme yöntemlerini uyarlamışlardı. Takvimlerini toplumlarının yaşadığı önemli olayları ve ibadet dönemlerini anlatan bir sayı sistemiyle oluşturmuşlardı. Bu takvimde günler, aylar ve yıllar var, ama haftalar yoktu. Bir ay 20 gün idi. Dolayısıyla bir yılda 18 ay vardı. Artık beş gün ise

uğursuz kabul ediliyordu.[42] Hepsinin toplamı 365 gün idi. Sonradan takvimlerini değiştirdiler ve bugün olduğu gibi her dört yılda bir fazladan bir gün eklemeye başladılar.[43]

O dönemde Avrupalılar dünyanın göğün merkezi olduğuna ve diğer gök cisimlerinin de dünya etrafında doğup battığına inanırken, Aztekler dünyanın güneş sisteminin bir parçası olarak güneş etrafında döndüğünü anlamışlardı.[44]

Mayalar'dan öğrendikleri astronomi bilgilerini kullanarak yıldızların ve gezegenlerin hareketini hesaplıyorlardı.[45] Güneşin hareketlerini doğru tespit edebilmek için yüksek yapılar inşa etmişler ve bu yapılarda ışığın girebildiği açıklıklar yapmışlardı. Bu hesabın doğru yapılması onlar için çok önemliydi, çünkü ekim ve hasat zamanlarını ancak bu işaretleri izleyerek anlayabiliyorlardı. Öte yandan Aztekler takvimi tıpkı günümüzdeki gibi plan yapmak, sosyal olayları düzenlemek, iş, tatil ve bayram günlerini ayarlamak amacıyla da kullanıyorlardı.[46]

Günümüzün bakış açısından farklı olarak onlar ayrıca her günün bir anlamı olduğunu düşünüyorlardı. En önemlisi de, Avrupa henüz

42 Aztek Efsaneleri, Toltek Efsaneleri, Walter Kuckeberg, Okyanus Yayıncılık, 1997, s. 13.

43 The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

44 Aztek Efsaneleri, Toltek Efsaneleri, Walter Kuckeberg, Okyanus Yayıncılık, 1997, s. 13.

45 Aztek Efsaneleri, Toltek Efsaneleri, Walter Kuckeberg, Okyanus Yayıncılık, 1997, s. 13.

46 Aztek Efsaneleri, Toltek Efsaneleri, Walter Krickeberg, Okyanus Yayıncılık, 1997, s. 13.

astronomi biliminden habersiz iken Aztekler'in bu düzenli takvimi günlük hayatlarında kullanmalarıydı.[47]

Aztek güneş takvimi dairesel bir taştan yapılmıştı. Bu taş takvimin üzerinde Aztekler'in günleri ve ayları nasıl ölçtüğünü gösteren resimler bulunmaktadır.[48] Bu takvim Aztekler'in astronomi ve matematik bilgilerini gösteren bir kanıttır. Taş takvim 3,7 metre çapında ve 24 ton ağırlığındadır.[49] On beşinci yüzyılda yapılan taş takvimin 52 yılda tamamlandığı bilinmektedir. Takvim ilk başta Aztek İmparatorluğu'nun başkenti olan Tenochtitlan'da bir tapınakta bulunuyordu. Tenochtitlan İspanyollar tarafından fethedildiğinde taş takvim saklandı. Birkaç yüzyıl boyunca kayıp olan taş takvim keşfedildiğinde toprağın derinliklerinde gömülüydü. Anıt Metropolitan Katedrali'nin Batı kulesinin duvarına monte edildi ve 1885 yılına dek orada kaldı. Daha sonra ise Ulusal Arkeoloji ve Tarih Müzesi'ne taşındı.

Eğitime Verilen Önem

Aztekler'de eğitim konusunda yüksek bir bilinç vardı. Erkek çocuklar eğitim görmek ve Tenochtitlan'daki iki okuldan birine gitmek zorundaydılar. Erkek çocuğu olanlar, eğitim

47 Aztek Efsaneleri, Toltek Efsaneleri, Walter Kuckeberg, Okyanus Yayıncılık, 1997, s. 13.

48 http://en.wikipedia.org/wiki/Aztec_sun_stone

49 http://en.wikipedia.org/wiki/Aztec_sun_stone

yaşına geldiklerinde çocuklarını okula yollayacaklarına dair yemin etmeleri gerekiyordu.[50]

Tenochtitlan'daki iki okuldan biri soyluların çocuklarının gittikleri okuldu. Bu okulda çocuklar el yazmalarını ve takvimleri okuyup yorumlamayı, uygarlık tarihini ve geleneklerini öğreniyorlar, kutsal şarkı ve metinleri ezberliyorlardı. Diğer okulda ise din ve ahlâk kuralları ve savaş sanatları öğretilirdi.[51]

Toplumun eğitim anlayışında ezberciliğin önemli bir yeri vardı. Aztekler ezberciliği kültürlerinin korunması için çok önemsiyorlardı. Gerçekten de her iki okulda uygulanan ezbercilik yöntemi sayesinde pek çok eski şarkı, efsane, destan ve diğer edebi yapıtlar varlığını koruyabilmişti.

Ne var ki tarihin her döneminde rastlanabilen bir kültür katliamı Aztekler'in İspanyollar tarafından fethedilişinde de yaşandı. Aztekler'in önemle korudukları el yazmaları İspanyol kâşifler tarafından yakılmış, eğitim merkezleri de yerle bir edilmişti. "Küçük Kardeşler" örgütü üyesi misyoner Bernardino de Sahagún ile Dominikli keşiş Diego Durán birkaç el yazmasının kurtulmasında önemli rol oynadılar ve yerel dilleri Latin alfabesine çevirmeyi başararak Kızılderili öğrencilerle beraber me-

[50] The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

[51] The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

tinleri orijinal sözleriyle kayda geçirdiler.[52] Fetih öncesi Aztek edebiyatının en önemli uzmanı olan Dr. Ángel María Garibay Kintana ise Aztek edebiyatı içeren kırkın üzerinde el yazmasının Avrupa ve Amerika kütüphanelerinde mevcut olduğunu ortaya koydu. Dr. Garibay'a göre bu geniş arşiv Aztek tarihi, edebiyatı, efsaneleri ya da ahlâkî öğretileri başta olmak üzere daha pek çok gizli kalmış bilgiyi barındırmaktadır.[53]

Zevkli Sanat Anlayışı

Aztekler sanatın pek çok dalında oldukça ileriydiler. Taş işçiliği de bunlardan biriydi. Firuze taşı, altın, sedef, yeşim, pirit, turkuaz ve renkli deniz kabuklarından mozaiklerle süslü maskeler, aynalar, mızrak atıcıları, bilezikler, değnekler, külah şeklinde başlıklar, küpeler, taçlar, gerdanlıklar yapıyorlardı.[54] Öte yandan dev bazalt heykelleri ve gösterişli kabartmaları da taş işçiliğindeki ustalıklarını gözler önüne seriyordu.

Aztekler el sanatlarında da çok başarılıydılar. El sanatlarında gelişmiş oldukları bir dal da sepet yapımıydı. Sazlardan, palmiye, kaktüs ve diğer bazı yerel ağaçların yapraklarından,

[52] The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

[53] The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

[54] Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 186.

bambu dallarından çeşitli boy ve şekillerde sepetler yapıyorlardı.[55]

Aztekler'de görülen bir başka ileri sanat dalı ise seramikçilikti. Bu alanda kendilerine özgü bir yöntem geliştirmişler, seramikçilikte önemli bir gereç olan çömlekçi çarkını kullanmadan çok çeşitli bir sanat ortaya koymuşlardı. Orantı tespitleri son derece başarılıydı. Harf ve şekilleri oldukça ince bir şekilde kullanarak göze oldukça hoş gelen tasarımlar elde etmişlerdi.[56]

Aztekler kuyumculukta da oldukça ilerlemişlerdi. Dökme ve telkari altın işçiliğini kristal, turkuaz ve yeşim gibi malzemelerle birleştiriyorlardı. Ne var ki İspanyol işgalinden sonra çoğu değerli yapıt eritme kaplarında yok edilmişti. Müzelere ulaşabilmeyi başaran parçaların sayısı çok azdır, ama Aztekler'in altın işçiliğindeki ustalıklarının görülmesi açısından yeterlidir.[57]

Aztek sanatının eşsiz örnekleri olan tekstil ürünleri, kuş tüyü çalışmaları, çiçek işlemeleri, hayvan ve şekil heykelleri ve çeşitli taş çalışmaları da New York'taki Guggenheim Müzesi'nde sergilenmektedir.

Aztekler tam olarak tiyatro denmese de birtakım dramatik gösterilere de ilgi duyuyorlardı. Festivallerin sonunda teatral gösteriler yapılır, şiir yarışmaları düzenlenir, oyuncular,

---

55 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 186.

56 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 190.

57 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 193.

müzisyenler ve akrobatların görev aldığı drama oyunları sergilenirdi. Gösterilerde zaman zaman müzik ve akrobasinin yer aldığı mizah gösterileri de yapılırdı. Şiire de büyük önem verirlerdi. Bir Aztek savaşçısının barış zamanında ilgilendiği tek konu şiirdi. Bu şiirlerin büyük bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Hatta bazılarının yazarlarının adları bile bilinmektedir.

Tarla ve Sulama Sistemleri

Sulamaya dayalı tarımcılık yapan Aztekler tarımda yeni bir anlayış geliştirmişlerdi. Bu, "yüzen tarlalar" olarak tanımlanabilecek *chinampa* sistemiydi.[58]

Gölün kıyısındaki sazlardan yaptıkları geniş salları balçıkla sıvamışlar, göl yataklarından topladıkları zengin tortularla çok verimli bahçeler oluşturmuşlardı. Bu tarım modeline ilişkin arkeolojik kanıtlar 1950 ve 1970'lerin başında yapılan yüzey araştırmalarında bulundu. Bu sistemi nereden aldıkları ise hâlâ bilinmemektedir.

Aztekler batak göl yatağında yaklaşık 30x2.5 metre boyutlarında dar ve uzun dikdörtgenleri kazıklarla çevirerek parseller oluşturuyorlardı.[59] Kazıkları sazlarla bağlayarak çitler yapıyor ve parsellerin içini çürümüş bitki ve çamurla dolduruyorlardı. Birbirlerine paralel çok sayıda

[58] The Broken Spears: The Aztec Account of the Conquest of Mexico, Miguel Leon- Portillo, Beacon Press, 1992.

[59] Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 175.

parsel oluştururken kanolarla aralarından geçebilmek için dar kanallar bırakıyorlardı.[60]

Tüm havza dağlardan gelen pınarlarla sulanırdı. Bölge boyunca birbirine bağlı bir su denetim sistemi vardı. Tüm yıl iyi ürün alabilmek için su kaynağının denetimini merkezden sağlarlardı. Nitekim yağışlı mevsimlerde selleri önlemek, kurak dönemlerde ise nemlilik sağlamak için de su seviyesinin denetimi çok önemliydi. Kurak aylarda kanallardan *chinampa* platformundaki tohum yataklarına kaplarla su taşınır, ekinler elle sulanırdı. Parselleri stabilize etmek için çevrelerine ince uzun söğütler ekilirdi.[61]

İmparator Netzahualcoyotl, dağlardaki pınarlardan kasabalara tepe ve eteklerdeki teraslara su getirmek için büyük bir sulama sistemi yapılmasını teşvik etti. Su, beş kasabaya açılan kanallarla tüm havzaya dağıtılıyordu.[62]

Aztekler yüksek randıman elde etmek için kullanılabilir tüm toprakları entansif biçimde ekmişlerdi. Gelişmiş bir sulama ve bataklık kurutma sistemine dayalı olağanüstü bir tarım düzeni kurmuşlardı. Bu yöntemlerle sağlanan yüksek verimlilik, zengin ve kalabalık bir ülkenin meydana gelmesini sağlamıştı. Bugün de verimliliği artırmak için sulama yapılmakta, bölgedeki tarımın gelişmişlik derecesine bağlı olarak çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Bu noktada görülmektedir ki bugün yetersiz yağış-

60 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 175.

61 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 175.

62 Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 176.

lardan ya da bölge ikliminin elverişsizliğinden doğan açığı gidermek için izlenen yol Aztekler'in uygulamalarıyla tamamen paraleldir. Peki Aztekler bu teknikleri nasıl geliştirmişlerdir?

Hiç kuşkusuz bir bölge için en uygun sulama tekniğinin seçilmesi ve sulama miktarının hesaplanması için öncelikle o yerin iklimini, bitkinin ve toprağın özelliklerini hassas ölçümler yaparak saptamak gerekir. Bu tespitin ardından suyu denetim altına alma koşullarının ve değişik tipte düzenlemelerin bilinmesi şarttır.

Günümüzde sulama ve doğal ortamın ıslahı çalışmaları sulama ve ziraat mühendisleri tarafından yürütülmekte, tüm uygulamalar profesyonel eğitim almış uzmanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Buradan anlaşılan Aztekler'in binlerce yıl önce oldukça gelişmiş hidrolik mühendislik bilgisine sahip olduklarıdır. Engebeli bir araziye sahip oldukları için suyolları yapmanın son derece akılcı bir davranış olacağını tahmin etmekle kalmamış, bu suyollarını yapacak tekniği geliştirmişler, iki dağ ya da kayalık arasında kalan vadileri ve dağ sırtlarındaki çukurları aşabilmek için büyük setler yapmayı başarmışlardır. Günümüz mühendislerinin uzun yıllar süren disiplinli bir eğitim sonucu edindikleri bilgileri Aztekler'in bundan binlerce yıl önce biliyor olmaları elbette ki büyük hayranlık uyandıran bir konudur.

Anlaşılan o ki Aztekler çevrelerini sarıp kuşatan tüm doğal engellere rağmen tarımda ol-

dukça ileri gitmeyi başarmışlar, bitkisel üretime elverişli olmayan zorlu ortamları mükemmel bir şekilde değerlendirmişlerdir. Suyu kontrol altına almak, ihtiyaç oranında kentlere dağıtmak hiç kuşku yok gelişkin bir teknolojik bilgi ve altyapı gerektiren işlerdir. Aztekler'in yaptığı çalışma akarsuların önünün kesildiği ve suyun arklar içinde taşınmasının sağlandığı, böylece arklar içinde düzenli bir su akışı elde edilerek suyun arazilere yayılabildiği günümüzün gelişmiş derivasyon barajlarıyla dahi boy ölçüşür niteliktedir.

Öte yandan Aztekler botanikle de yakından ilgilenmişlerdi. Bahçelere çok önem vermişler, şifalı bitkiler yetiştirmişlerdi. Cortés, Aztek ülkesinde gördüğü bir bahçenin ihtişamını İspanya'ya geri döndüğünde şöyle tasvir etmişti:

"Buranın yöneticisi ya da şefinin henüz tamamlanmamış yeni evi İspanya'dakiler kadar güzel. Yalnızca taş ve ahşap işçiliği değil, her türlü ev hizmeti düzenlemeleriyle de öyle büyük ve güzel ki... Altta ve üstte odalar, hoş kokulu çiçekleri ve bol ağaçlarıyla çok dinlendirici bahçeler, temiz suya sahip banyolar, iyi yapılmış basamaklar var. Pek çok güzel koridor ve odalarla çevrili terastan bakıldığında evin yakınlarında büyük bir meyve bahçesi görülüyor. Bahçenin ortasındaki temiz sulu büyük kare havuz, yanlarındaki güzel taş örnekleriyle çok ustaca yapılmış. Çevresinde düzgün yerleştirilmiş taşlardan oluşan bir yürüyüş yolu

var. Öyle geniş ki dört kişi yan yana yürüyebilir. Bu, 400'ü kare biçiminde olmak üzere 600 adımlık bir yol... Gezinti yerinin ötesinde bahçe duvarına doğru bambulardan oluşan bir çit, onun ardında da her türlü kokulu bitki ve ağaç var. Havuzda ise çeşit çeşit balık ve su kuşu görmek mümkün!"[63]

Yok Edilen Kültür

Hernán Cortés, tanımadığı Aztek ülkesini fethetmeye ateşli silâhlar ve atlı adamlarıyla gitmişti. Oysa yerli halk ne ateşli silâhları tanıyordu, ne de daha önce at görmüşlerdi.

İmparatorluğun lideri Montezuma, İspanyol heyete ülkenin kapılarını açtı. Efsanelere göre bu davranışının ardındaki sebep, Cortés'in, beklenen kurtarıcı olduğuna kanaat getirmiş olmasıydı. Oysa Cortés ekonomik ve politik amaçlarla ülkeyi sömürgeleştirmek üzere görevlendirilmiş bir denizciden başkası değildi.

Nitekim Cortés'in adamları bir süre sonra Montezuma'yı alıkoyarak ülkeyi işgal ettiler. Ardından başkent Tenochtitlan ve uygarlığın tüm varlığı yerle bir edildi. Altın ve gümüş hazineleri ele geçirildi. Alman kültür tarihçisi Oswald Spengler, Aztek uygarlığının tarihteki tek yok edilen kültür olduğunu söylemiştir.[64] Spengler *Batı*'nın *Çöküşü* adlı kitabında Aztek-

[63] Aztekler, Richard F. Townsend, Arkadaş Yayınevi, 2001, s. 179.

[64] Hürriyet, Dr. Halil Berkay, Güneşin Utancı, 26 Mart 2001.

ler'in içten zayıflayarak çökmediklerinden, aksine en parlak dönemlerinde yok edildiklerinden bahseder. Üstelik ülkenin yıkıldığı tarih Aztekler'in matematikten astronomiye, inşaat mühendisliğinden tekstile pek çok alanda altın çağlarını yaşadıkları bir döneme rastlamaktadır.

İspanyollar ülkede Aztekler için anlam taşıyan ne varsa hepsini teker teker yok etmişlerdir. Son olarak da başkent Tenochtitlan'daki Büyük Piramit'i yıkmışlar, yıkılan dev yapının yakınlarına Latin Amerika'nın en büyük Hıristiyan ibadethanesi sayılan San Francisco Katedrali'ni yaptırmışlardır. 1978'de Mexico City'deki yeraltı imar faaliyetleri sırasında San Francisco Katedrali yakınlarında kazı çalışmaları yapılmış, bu çalışmalarda bazı taşlar bulunmuştur. Hemen ardından arkeologlar Aztekler'in Cortés tarafından yıkılan büyük tapınağını bulduklarını açıklamışlardır.

AMERİKA'NIN EN BÜYÜK YERLİ DEVLETİ, İNKALAR

İknalar, Mezoamerika'nın en geniş ve en kalabalık imparatorluğuydu. Nüfuslarının 7-8 milyon civarında olduğu sanılıyor. Tıp ve eczacılıkta hayret uyandıran gelişmelere imza atmışlar, buldukları cerrahi yöntemlerle ameliyatlar yapmışlardı. Ayrıca büyük kaleler, dev heykeller ve saraylar inşa etmişlerdi. Ülkede öyle büyük bir altın bolluğu vardı ki, sıradan evlerin mutfaklarında dahi altın gereçler kullanılırdı.

Yine bir Mezoamerikan uygarlığı ve yine hakkında çok az şey bilinen büyük bir imparatorluk... On üçüncü yüzyıla kadar sadece küçük bir kabile oldukları, zamanla çevredeki diğer kabileleri topraklarına katıp bölgede egemen hale geldikleri biliniyor. On üçüncü yüzyılın sonlarında ise And Dağları'nın ortasında bulunan 3400 metre yükseklikteki Cuzco bölgesine yerleştiler. İnkalar da Aztekler gibi

olumsuz çevre koşullarını olumluya çevirmeyi başarmış, bölgedeki kayalık sıradağlara ve çorak topraklara rağmen gelişmiş bir uygarlık kurmuşlardı. Bir süre sonra tüm vadiyi ele geçirdiler. 1490'larda ülke sınırları bugünkü Kolombiya'nın güneyinden Şili'nin orta kesimlerine kadar uzanıyordu. Bu, 4000 kilometre karelik alanıyla Amerika'nın en geniş imparatorluğu demekti.

İnkalar sanat ve mimaride oldukça ilerlediler. Yol yapımında çok ileri bir teknik geliştirdiler. Tonlarca ağırlıktaki taşlardan altın süslemeli büyük taş kaleler, dev kayalardan yol kenarlarına duvarlar, tüneller ve görkemli tapınaklar yaptılar. Son derece düzgün bir tarzda yolları taşlarla döşediler. Arkeologlar yıllardan beri İnkalar'ın hayret uyandıran bu başarılarının sırrını araştırıyorlar. Ne var ki İnkalar'ın dev kayaları nasıl bu kadar kusursuzca oydukları, hareket ettirmek dahi imkânsız görünürken kayaları birbirleri üzerine duvar amaçlı dikmeyi nasıl başardıkları, tünelleri hangi teknikle inşa etmiş oldukları hâlâ tam olarak anlaşılabilmiş değildir.

Derin uçurumların ya da azgın nehirlerin bulunduğu yerlere tahtadan inşa ettikleri geniş asma köprüler, gelişmiş haberleşme sistemleri, uzun yollar üzerinde kurdukları dinlenme evleri ise İnkalar'ın sahip oldukları medeniyeti gösteren diğer ayrıntılar...

Tüm bunların yanında İnkalar büyük bir zenginliğe sahiptiler. Ülkede fazlasıyla altın ve

gümüş bolluğu vardı. Ne var ki onlar da Aztekler gibi altını ekonomik amaçlarla kullanmadılar. Yine Aztekler gibi onlar da altını kutsal kabul ediyorlardı. Bu nedenle tapınaklarını altınla kaplarlardı. Değerli süs eşyalarını da altınla ya da som gümüş ile süslüyorlardı. Bakırı döverek çanak çömlek yapıyor, eritilmiş metali kalıplara dökerek biçimlendiriyorlardı. Bunların yanı sıra çok güzel duvar halıları dokuyorlar, tunçtan çanlar, kemik ve bambudan flüt, toprak ve deniz kabuklarından borazan yapıyorlardı.

Peki sonra ne oldu? Böylesine büyük bir medeniyet nasıl ve neden ortadan kayboldu?

Sırlarla Dolu Bir Tarih

Yazısı olmayan diğer geçmiş medeniyetler gibi İnka İmparatorluğu da hakkında çok az bilgi sahibi olunan bir uygarlık. İmparatorluğun kurulduğu tarih tam olarak bilinmese de, 1532'de İspanyol Francisco Pizarro tarafından yıkıldığı ve 1535'te tamamen ortadan kalktığı biliniyor. İmparatorluğun kuruluş yılları ile ilgili sadece Pizarro ile birlikte ülkeye gelmiş olan yazar ve tarihçilerin arkalarında bıraktıkları belgelerden bilgi edinmek mümkün. Ne var ki çok az sayıdaki bu kişilerin söyledikleri pek birbirini tutmamakta.[65]

Ortak tek görüş, imparatorluğu Manca Capac adlı bir kişinin kurmuş olduğu yönünde.

[65] Kayıp Uygarlıklar, Rupert Furneaux, Altın Kitaplar Yayınevi, 1979, s.

Bunun dışında çoğu bilgi, birbiriyle tamamen çelişiyor. Örneğin kimi tarihçiler İnkalar'ın tüm tarihleri boyunca dört imparatorları olduğunu söylerken, kimileri de doksan dokuz imparatorun yaşamış olduğundan bahsediyorlar. Kısacası ülkenin kuruluş tarihi ve imparatorları hakkında kesinleşmiş bir bilgi mevcut değil. Ne var ki Peru hükümetinin son yıllarda Cuzco'da ortaya çıkardığı birkaç kent İnkalar'ın ilk zamanları ile ilgili ilerleyen sayfalarda değineceğimiz bazı bilinmeyenlere ulaşabilmemizi sağlamış durumda.

İmparatorluğun son yüzyılıyla ilgili ise net bilgilere sahibiz. Eldeki bilgiler 1420'de imparator Pachacuti'nin tahta geçtiğini ve bu dönemde İnkalar'ın oldukça yükselmiş olduğunu gösteriyor. Pachacuti, imparatorluğun yasalarını yenileyip değiştirmiş, çevre kabileleri ülkeye bağlamış ve imparatorluğun sınırlarını iyice büyütmüştü. Onun zamanında İnkalar, Peru'ya tamamen hâkim olmuş, aynı zamanda bugün Ekvator adı verilen Quito krallığını ele geçirmiş, güneyde Şili'deki Maule Nehri'ne kadar ilerlemişlerdi. Onun zamanında imparatorluğun 4 bin kilometre karelik bir alana yayıldığı biliniyor.

Bugün ise imparatorluğun izlerini bulmak için 6 bin metre yüksekliğe çıkmak gerekiyor. Kimi arkeologlar yoğun buz, kül ve karla mücadele ederek bu zor yolculuğun üstesinden gelmeyi başarabiliyorlar. Peki ama İnkalar günümüzün araç gereçleri olmadan buralara çıkma-

yı nasıl başarmışlardı? Kuşkusuz bu da cevabı hâlâ verilememiş sorulardan biridir.

Muhteşem Mimarî

Başkent Cuzco'nun yakınlarında bulunan antik Sacsahuamán şehrinde İnka mimarisinin muhteşem bir örneği bulunuyor. Bu, İnkalar'ın kasıtlı olarak farklı büyüklük ve şekillerdeki taşlardan inşa etmiş oldukları bir duvar. Sacsahuamán Kalesi'nin hemen arkasında bulunan bu duvarın bazı taşları 100 ton ağırlığında. Bu muazzam ağırlığa rağmen son derece düzgün bir şekilde yan yana yerleştirilmişler.

Taş blokların nasıl bir araya getirildikleri arkeologların cevabını aradıkları bir başka soru. Bu derece büyük taş blokların birbirlerine nasıl monte edildikleri, nasıl kesilip biçimlendirildikleri günümüz teknolojisiyle dahi anlaşılabilmiş değil. Nitekim bu derece büyük taşlar kullanarak inşaat yapmak için çelik halatlar kullanan vinçler gibi gelişmiş inşaat makinelerinin kullanılması şart.

Erich von Däniken, "Çok güzel kesilmiş taş kitleleri karşısında şaşıp kalmamak elde değil. Hiçbir yerde sıva veya çimento gibi bir kaynaştırma malzemesi yok. Bloklar birbirinin üstüne büyük bir ustalıkla yerleştirilmiş. İnkalar bunu basit aletlerle mi yapmış!" diyerek İnkalar'ın mimari yeteneğine dikkat çekiyor.[66]

66 Yüce Tann'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1993, s. 88.

Kenarlarında yuvarlak kesme taşlar kullanılan duvarın inşa tarzı İnkalar tarafından yapıldığını ortaya koyuyor. Bu tipik yapıya İnka İmparatorluğu'nun varlık gösterdiği tüm bölgelerde rastlamak mümkün.

Duvarın inşasında kullanılan taş bloklardan birinin yaklaşık 5 katlı bir ev büyüklüğünde ve yaklaşık 20 bin ton ağırlığında olması da açıklanamayan bir başka muammadır. Bu taş bloğun nasıl hareket ettirildiği bugün dahi büyük bir şaşkınlık ve merak konusudur. Günümüzün modern makineleriyle bile böyle bir ağırlığı kaldırmak mümkün değildir. Bugün dünyanın en büyük vinci bile ancak 3 bin ton ağırlık kaldırabilecek kapasitededir. Bu ise İnkalar döneminde günümüzün ötesinde bir teknolojinin kullanılmış olabileceğini açıkça göstermektedir.

İnkalar yol ve tünel yapımında da başarılı çalışmalara imza atmışlardı. Yerleşmiş oldukları And Dağları'nın pek çok dezavantajına rağmen İnka mühendisleri eğimin dik olduğu sarp dağ koşullarıyla baş edebilecek mükemmel bir tekniğe sahiplerdi. Yollarının birçoğu bugün hâlâ kullanılır durumda ve hayranlık uyandırmakta.

İnşa etmiş oldukları tünelleri ise dev kayaları oyarak yapmışlardır. Günümüzde tünellerin büyük çoğunluğu etkili patlayıcılar ya da gelişmiş delme makineleri kullanarak açılabilmektedir. Mekanik yöntemlerin yanı sıra delme, des-

tekleme ve kaplama yöntemlerindeki önemli gelişmeler her tür zeminde tünel yapımına imkân sağlamıştır. Ne var ki bugün dahi tünel yapımı yavaş ilerleyen ve maliyeti de oldukça yüksek olan zor bir iştir. İnkalar'ın bu yeteneği nasıl geliştirdikleri ise bilinmemektedir.

Sorunsuz İşleyen Bir Ekonomi

İnkalar'ın ekonomisine *ayllu* adı verilen bir köy ortaklığı sistemi hâkimdi. Bu sistemde topraklar tüm köy halkının ortak mülkiyetindeydi. Topraklar her yıl parsellenir ve ailelere dağıtılırdı. Parsellenen toprağın büyüklüğü verimliliğine göre hesaplanırdı. Toprakların üçte biri rahiplere bırakılır, geriye kalan alanın yarısı devlet tarafından işletilir, diğer yarısı ise ayllu ortaklığına ayrılırdı.[67]

Madenlerden çıkarılan altın, gümüş ve bakır doğrudan devlete teslim edilirdi. Devletin usta kuyumcuları bu madenlerden gösterişli sanat eserleri ortaya çıkarırlardı. Devlet, madenlerin bir kısmını ise öngördüğü miktarda halka dağıtırdı. Bu nedenle İnka insanlarının evlerinde saf altın ve gümüşten yapılmış ev ve mutfak eşyaları bulunurdu.[68]

Para kullanılmadığı için köylüler vergilerini topraklarda çalışarak, sulama kanalları ile yol-

[67] Kayıp Uygarlıklar, Rupert Furneaux, Altın Kitaplar Yayınevi, 1979, s. 68.

[68] Kayıp Uygarlıklar, Rupert Furneaux, Altın Kitaplar Yayınevi, 1979, s. 69.

ların bakım ve temizliğini yaparak öderlerdi. Erkekler belli dönemlerde devlete hizmet vermek zorundaydılar. Kadınlar ise kumaş dokur ve ayakkabı veya halat yaparlardı. Ayrıca İnka'ya ve soylulara hizmet eden kişiler, kuyumcu atölyelerinde çalışan zanaatkârlar ve devlete ait sürüleri otlatan çobanlar da vardı. Çalışanlar altmış yaşlarına geldiklerinde emekliye ayrılırlardı. Bundan sonra kendilerine devlet bakardı.[69]

İnkalar'dan Kalma Gizli Tüneller

Güney Amerika'da, özellikle de Ekvador, Peru ve Bolivya civarında pek çok gizli tünelin var olduğu ve bu tünellerde yığınlar halinde altın ve mücevherin saklı olduğu yönünde yaygın bir düşünce vardır. Bazı antik belgelerde ise söz konusu bölgede yeraltında eşine rastlanmamış derecede güzel bir altın bahçeden bahsedilmektedir. Peki tüm bunlar acaba sadece söylenti midir, yoksa gerçeklik payı var mıdır?

Gizli tünellerin hayal ürünü olmadığı yönündeki bir iddia İspanyol bir yağmacının ordusunda görev yapmış olan Cieza de Leon adlı bir asker tarafından ileri sürülmüştür. Leon, İnkalar'ın İspanyol soygunundan korumak için hazinelerini dağlar altında açtıkları birtakım tünellere sakladıklarını belirtmiştir. Bu görüş

[69] Kayıp Uygarlıklar, Rupert Furneaux, Altın Kitaplar Yayınevi, 1979, s. 69.

pek çok arkeolog tarafından da desteklenmektedir. Ortaya çıkarılan gizli tüneller arasında en ünlüsü Lima'yı Cuzco'ya bağlayan ve sonra da Bolivya sınırına uzanan bir tünel şebekesidir. Eski belgeler çok sayıda gizli tünelden bahsetse de bu belgeler doğrultusunda araştırma yapmak söz konusu değil, çünkü tamamen toprakla dolu olan bu tünellere ulaşmanın ve temizlemenin hazinelerden bile daha yüklü bir paraya mal olacağı düşünülüyor.

Tarihin En Gizemli Şehirlerinden Biri: Machu Picchu

Tarihin en gizemli kayıp medeniyetlerinden biri olan İnkalar, arkalarında pek çok soru işareti bırakarak tarih sahnesinden çekildiler. Geride bıraktıkları mimari eserler ise görenleri şaşkınlığa sürüklemeye devam etmektedir. Peru Andları'nın 2430 metre yüksekliğinde kurulu "eski tepe" anlamına gelen Machu Picchu şehri bunlardan biridir.

Rivayetlere göre İspanyol işgali sonucu ülkelerini kaybeden İnka liderleri 1536 yılında etraflarındaki az sayıda insanla birlikte bu gizemli kente yerleştiler ve ülkeyi otuz yıl daha buradan idare ettiler. Şehrin neden ve nasıl bu kadar yükseğe yapıldığı ise hâlâ bilinmiyor. İnkalar'ın kaçtıklarını duyan İspanyollar bu şehirle ilgili söylentileri duymuş ve bulmak için çok çaba sarf etmişler, ama hiçbir şekilde bir

sonuç alamamışlardı. İşgalden kaçmayı başarabilen az sayıdaki İnkalı, bu yüksek dağın tepesinde bir süre daha yaşamlarını devam ettirdiler. Bu olayların yaşandığı on beşinci yüzyılın son döneminde And Dağları'nın ormanları tarafından sarılıp yutulan bu ilginç şehir uzun süre insanlık tarihinin önemli kayıpları arasında yer aldı. Ta ki yirminci yüzyılın başlarına kadar...

ABD Yale Üniversitesi öğretim görevlisi ve ABD Senato üyesi Hiram Bingham, Güney Amerika'da kayıp kültürler üzerine araştırmalar yapıyordu. İnka direnişinin son kalesi olan Vilcabamba'yı arayan Bingham, And Dağları'na yöneldi ve 1911 yılında Machu Picchu yakınlarında Urubamba Nehri civarındaki yerleşim yerine geldi. Yöre halkı Bingham'a yakınlarda eski bir şehrin kalıntılarının bulunduğunu, ama buraya gitmenin bölgeyi tanımayan biri için çok tehlikeli olacağını söylediler. Bingham yanına yerli bir rehber alarak yola çıktı. Daha önce çok sayıda Batılı arkeolog Machu Picchu'ya ulaşmak için dağa tırmanmaya çalışmış, ancak başarılı olamamışlardı.

Balta girmemiş bir ormanda ilerleyen keşif grubu, sonunda üzeri tamamen ağaç ve yosunla kaplı bir yapının önüne geldi. Bina İnka taş işçiliğinin eşsiz yeteneğinin izlerini taşıyordu. Hiram Bingham yapıyı tamamen kuşatmış bitki örtüsünü kaldıracak imkân ve insan gücüne sahip olmadığı için çevrenin fotoğraflarını çe-

kip ABD'ye geri döndü. Hazırlıklarını tamamlayıp bir yıl sonra çok sayıda işçiyle yeniden dağa çıkan Bingham İnkalar'ın gizli şehrini böylece tarihe kazandırmış oldu.

Kent, kendini saran ormandan temizlendi; yüzyıllardır saklı kalmış yapılar bütün heybetleriyle ortaya çıkarıldı. Ne var ki İnkalar'ın toprak kaymasına bu kadar yatkın bir yerde nasıl böylesine yapılar inşa edebilmiş oldukları ile ilgili bir fikir yürütülemiyordu. *Machu Picchu: A Civil Engineering Marvel* isimli kitabın yazarı mühendis Kenneth Wright, Machu Picchu için, "Çok kötü bir yerleşim alanı!" diyordu. Gerçekten de İnkalar, kralları Pachacuti'nin inzivaya çekilmesi için olabilecek en kötü yeri seçmişlerdi. Ama bu seçimleri onların tarihe olağanüstü usta ve yetenekli kişiler olarak geçmelerini sağladı.

İnkalı taş ustaları güzel yapı yapmayı gerçekten de çok iyi biliyorlardı. Granit taşları ustaca oymuş ve kusursuzca şekillendirmişlerdi. Tapınak ve konutları odalarından mükemmel bir manzaranın görülebileceği bir konumda tasarlamışlardı. Belli ki krallarının saklanacağı bu yeri çok görkemli yapmak istemişler, yapılarını büyük bir özen ve titizlikle hazırlamışlardı. Kullandıkları teknikler ise son derece özgün ve akılcıydı. Üstteki toprak tabakasının altına büyük bir kaya tabakası yaymışlar, granit duvarları fazladan taşlarla destekleyerek yılda 200 santimetreye varan yağmur sularının yapıya

zarar vermemesini sağlamışlardı.[70] Tropikal yağmurlardan gelen suların ne kadar olduğunu tahmin etmiş, sonra da bu suları küçük delikler aracılığıyla kayanın içine akıtacak kanal sistemleri kurmuşlardı. Kenneth Wright, "Günümüzde de bu birçok modern şehrin başa çıkmaya çalıştığı bir sorundur. Ne var ki İnkalar bunu o zaman başarmışlar!" diyerek İnkalar'ın su bilimciliği konusunda ne kadar ileri olduklarının altını çizmektedir.[71]

İnkalar ayrıca yarım mil yükseklikteki bir dereden çekilen sularla işletilen 16 çeşme kurmuşlardı. Dikkatlice düzenlenmiş kanal sistemiyle su, 16 çeşmelik bu komplekse akıtılmaktaydı. Böylece şehir halkı her zaman için temiz su kullanabilmekteydi.[72] İnka uzmanı John Rowe ise yama tekniği kullanılan bina ve duvarlarda ışık ve gölgenin teras, köşe ve koridorlar boyunca kayarak binanın içini teker teker aydınlattığına dikkat çekmişti.

Mumyalama Uzmanı İnkalar

Peru'nun birinci derece sit alanı ilan ettiği Nazca bölgesinde kilometrelerce karelik bir alanda antik bir mezarlık bulundu. Burada yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda çok

[70] USNews, Inca Derring-Do, Machu Picchu Was Built To Last And It Did, Alex Markels, 6 30 Haziran 2003.

[71] USNews, Inca Derring-Do, Machu Picchu Was Built To Last And It Did, Alex Markels, 6 30 Haziran 2003.

[72] USNews, Inca Derring-Do, Machu Picchu Was Built To Last And It Did, Alex Markels, 6 30 Haziran 2003.

önemli bilgiler ele geçirildi. Bu bilgiler 2002 yılında National Geographic tarafından *Inca Mummies: Secrets of A Lost Empire* adlı belgeselle açıklandı. Belgeselde Peru'nun başkenti Lima'ya çok yakın bir yerde yapılan yeni bir keşiften bahsediliyordu.

1983'ten beri Peru'da arkeolojik kazılar gerçekleştiren Peru doğumlu arkeolog Guillermo Cock başkanlığında bölgenin on altı ayrı yerinde kazılar yapıldı ve bunun sonucunda bir toplu mezar ve binin üzerinde mumya bohçası bulundu. Bu bohçaların her birinde bir ile yedi arasında değişen sayıda mumyalanmış insan bedeni olduğu görüldü. Bazı bohçalarda ailelere, çocuklarıyla birlikte gömülmüş annelere rastlandı. Mumyalanmış ceset dolu bohçalarda ayrıca giysiler, silâhlar, mesleki eşyalar ve özel eşyalar da bulunuyordu. Bohçalarda toplam olarak en genci 1500 yaşlarında olan yüzlerce mumyalanmış ceset vardı.

Mumyalar o kadar canlı görünüyorlardı ki, çoğunun saçları bile hâlâ yerli yerindeydi. Bir kısmı zamanla tahrip olmuşsa da büyük bir bölümü sapasağlam kalmıştı. İnka mumyalarının hepsinde, Eski Mısırlılannkinin aksine, iç organların hiçbiri çıkarılmamıştı. Bacaklar ise cenin pozisyonunda olduğu gibi karınlara doğru katlanmıştı.

Peki ama İnkalar bu şaşırtıcı mumyalama tekniğini nereden biliyorlardı? Hiç şüphesiz bu mumyalar, İnkalar'ın tıp ve el sanatlarında ne kadar yetenekli olduklarını açıkça ortaya koy-

maktadır. Mumyalarıyla ünlü Eski Mısır'dan farklı mumyalama teknikleri ise hâlâ tam olarak anlaşılamamış olmakla beraber, bazı cesetlerde reçine ve moya bitkisinden yapılmış bir karışıma rastlanmış olması sırrın çözülmesine biraz yardımcı olmaktadır.

Fowler Kültürel Tarih Müzesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışan Guillermo Cock bohçalarla ilgili şöyle diyor: "Çalışmalarımıza 1999 yılında başladık. O zamandan beri yaklaşık 1200 üzerinde ceset bohçası bulduk. Ceset bohçalamayı mumyaları paketleme yöntemi olarak tarif edebiliriz. Klasik bohçaların yanı sıra yaklaşık 40 tane de falsas cabezas olarak tabir edilen yüksek kalitede bohça bulduk. 'Sahte kafa bohçası' olarak tabir edilebilecek bu yöntem Peru sahillerinde geliştirilmiş ilginç bir gelenek. İnkalar'dan yaklaşık bin sene önce bu gelenek oldukça yaygındı. İnka öncesi dönemde de sık olmamakla beraber bu gelenek uygulanmaya devam edilmiş. Falsas cabezas'ın içinde ne olduğuna gelince... Bunların içinde birçok ceset ve insan eliyle yapılmış yüksek kalitede eşyalar vardı. Beş farklı tipte olmalarına rağmen bunların bazı ortak noktaları vardı: Hepsinde birden fazla ceset vardı. Bunlar özel olarak seçilen ve cenaze töreni için hazırlanan özel alanlara gömülüyorlardı. Oysa çoğu insan yüzeyde kazılmış mezar çukurlarına gömülüyordu. Falsas cabezas'larda ise çukur 4x4 ilâ 6x8 metrelik ölçüler arasında olup derinliği 4-5 metreye kadar varabiliyordu. Bu çukurlara farklı tipteki bohça-

lar yerleştiriliyordu. Çukur tamamen dolduğunda da yemek ikramı, ürünlerin yakılması ve yüzeye seramik kavanoz bırakma gibi birtakım törensi işlemler uygulanıyordu.

İşgalciler bohça mezarlığının üstüne yerleşmişler, fakat şehir gelişimi açısından başarılı bir şehir kuramamışlar. Üstelik arkeolojik bölgeyi tamamen harap etmişler."[73]

Cock cesetlerin nasıl mumyalandığını ise *CBS News*'a şöyle anlatmakta: "Etrafı kumaşlarla sarılı cesetler kuru topraklara seriliyor, böylece daha hızlı kurumaları sağlanıyordu. Bu süreç doğal olmakla birlikte işlemin tamamı özel tasarlanıyordu. Şimdiye kadar sadece üç bohça açılabilmesinin sebebi ise bohça açma işleminin oldukça ağır ilerleyen, pahalı bir süreç olması. Bütün bohçaların açılabilmesi ve cesetlerin tamamının yorumlanabilmesi için çok uzun bir süre gerekiyor. Açılan bohçalardan *Pamuk Kralı* adı verilen bir tanesinde yüzlerce kilo ham pamuk bulundu. Bohçanın içinde bir İnka soylusuyla bir bebeğin yanı sıra gıda, çanak çömlek, hayvan derisi ve mısır bulunan 70 farklı parça bulundu. Bulgular arasında en ilginç olanlardan bir başkası ise içinde yine bir soylu bulunan bir bohça. Bu ceset, üzerinde süslü tüylerle kaplı bir örtü taşıyor. Cenin pozisyonundaki cesetlerin çevrelerine çeşitli eşyalar yerleştirilmiş."[74]

---

[73] The National Geographic Special Inca Mummies: Secrets of a Lost World, 15 Mayıs 2002, PBS.

[74] CBS News, Thousands of Inca Mummies Found, 17 Nisan 2002.

National Geographic Society araştırmacısı Johan Reinhard, "Mumya bohçaları İnkalar'dan kalan birer zaman kapsülü!" diyor. "Bir zaman diliminden kalan çok fazla sayıdaki mumya İnkalar hakkında yeni bilgiler edinmek için çok büyük fırsatlar sunuyor!"[75]

Nazca civarından çıkarılan 50-60 bin eşyadan 22 tanesini National Geographic sergilemektedir. Bunlar arasında seramik çömlekler ve üzeri desenli dokumalar da bulunmaktadır. Bugün Tupac Amaru adıyla bilinen bu yerleşim biriminde 1989'da Peru dağlarında gerçekleşen gerilla savaşlarından kaçan 1200 aile yaşamaktadır. Mezarlar, üzerlerine kurulan evlerden gelen kanalizasyon sularıyla büyük çapta tahrip olmuş, sağlam kalanlar ise çevre halkı tarafından 1998'de buldozerlerle bozulmak istenmiştir. Amaç, arkeologların burada çalışma yapmalarını engellemektir. Ne var ki arkeologlar halkın caddeleri rahatlıkla geçmeleri için büyük bir köprü yapmış ve büyük bir çukur açmayı başarmışlardır. Yapılan araştırmalarda yüzeye çok yakın yerlerde mezarlar bulunmuştur."[76]

Yeni keşifler

Son dönemlerin bir başka keşfi ise Corihuayrachina adını taşıyan bir yerleşim alanı. İngi-

[75] CBS News, Thousands of Inca Mummies Found, 17 Nisan 2002.

[76] CBS News, Thousands of Inca Mummies Found, 17 Nisan 2002

liz ve Perulu araştırmacılar tarafından ortaya çıkarılan Corihuayrachina, İnka uygarlığının yıkılmasıyla birlikte İspanyol işgalinden kaçan ve 40 yıl boyunca gizlenerek yaşamlarını devam ettiren son İnka topluluğuna ait bir yerleşim birimi. Machu Picchu'ya ve İnka uygarlığının başkenti Cusco'ya çok yakın olan Vilcabamba'da bulunan bu yerin on altıncı yüzyıldan kalmış olduğu düşünülüyor. Ortaya çıkarılan kalıntılar arasında yönetim ve yerleşime dair yapılar, tören platformları, tepesi kesik bir İnka piramidi ve pek çok insan kalıntısı var. Kazı çalışmasının başkanı İngiliz Peter Frost, "Burası tam bir bilmece! Bir zamanlar buralarda neler olduğunu anlayabilmek için biraz malzeme edinmiş olduk..." demektedir.[77]

2006'nın Ocak ayında ise Peru'da eski bir şehir kalıntısında büyük bir hazine bulundu. Milâttan sonra yedinci yüzyılda inşa edilmiş olduğu bilinen ve 2005 yılında Amerikalı bilim adamlarınca ortaya çıkarılan kentte bulunan ve bugünkü değeri oldukça büyük olan hazinenin tarih kitaplarındaki "Çaçapoya Hazinesi" olduğu iddia ediliyor. Çaçapoya İspanyollar'ın Peru'yu istilasından bir süre önce İnkalar tarafından fethedilen bir yerleşim yeri. Hazinenin bir mumya tabutunun içine gizlenmiş bir sandıkta olduğu ileri sürüldü.

[77] BBC News, Peru's New Machu Picchu, 19 Mart 2002.

MEKSİKALI TOLTEKLER

Madencilikte, teknik sanat ve ticarette çok ilerlemişlerdi. Madencilik onların döneminde yaygınlaşmıştı. Muhteşem saraylar, piramitler, taş heykeller inşa ettiler. Sırrı bugün dahi çözülememiş üstün tekniklerle ölülerini mumyaladılar. Sahip oldukları gelişmiş sanat yetenekleri diğer Orta Amerika toplumları arasında büyük bir saygınlık elde etmelerine yol açmıştı. Ne var ki kendilerinden öncekiler gibi onlar da bilinmeyen bir sebeple ortadan kayboldular.

Yabancı bir topluluk olan Toltekler'in Orta Meksika medeniyetini benimseyerek 900-1200 yılları arasında Meksika'da yaşadıkları biliniyor.[78] Başkentleri bugünkü Mexico City'ye 100 kilometre uzaklıktaki Tula şehriydi. Yakın dönemde bölgede yapılan kazı çalışmalarında sa-

[78] Uygarlık Tarihi, Yard. Doç. Dr. Muhammet Şahin, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2002, s. 69.

ray ve piramitler, taş heykeller, üzerinde insan ve hayvan figürleri olan kabartmalar, duvar resimleri ve iki arena bulunmuştu.[79]

Geride bıraktıkları eserlerden açıkça anlaşıldığı üzere Toltekler sanatçı bir topluluktu. Öte yandan Orta Amerika'da madencilik Toltekler zamanında yaygınlaşmıştı.[80] Madenleri, yaptıkları süs eşyalarında kullanıyorlardı. Toltekler diğer Orta Amerika toplulukları tarafından büyük bir saygı ve hayranlık duyulan bir medeniyetti. *Toltek* kelimesinin Aztek dilinde 'sanatçı' kelimesiyle eşanlamlı kullanılması bunun açık bir göstergesiydi. Ayrıca edindikleri gelişmeler Mayalara kadar ulaşmış, medeniyet Toltekler'in etkisiyle önemli bir kültürel atılım yaşamıştı.

Ne var ki Toltekler de kendilerinden önceki pek çok medeniyet gibi şehirlerini terk ederek ortadan kaybolmuşlardı. Bunun sebebi tam olarak öğrenilememekle birlikte kuzeyden yabancı bir topluluğun bölgeye gelip yerleştiği ve yeni şehir devletler oluşturduğu biliniyor.

Toltekler'in Ortaya Çıkışı

Mezoamerika'nın en iyi korunan tarihlerinden biri Toltek tarihidir. Tarihlerinin kökeni

---

79 Uygarlık Tarihi, Yard. Doç. Dr. Muhammet Şahin, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2002, s. 69.

80 Uygarlık Tarihi, Yard. Doç. Dr. Muhammet Şahin, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2002, s. 69.

Mexico Vadisi'nin kuzeyindeki küçük bir adaya kadar uzanır. Tarihî kaynaklara göre Toltekler önceleri çevre halkları tarafından sevilirken sonradan pek çok düşman kazanmışlar ve yerle bir edilmişlerdir. Bununla birlikte Toltekler 1300'lerde Culhuacan şehrinin tebaası haline gelmişlerdir. Bazıları ise bir gölün ortasındaki bir adaya yerleşmek için kaçmışlar, kurdukları kasabaya da "Toltekler'in yeri" adını vermişlerdir.

Toltekler Orta Meksika'nın büyük bölümünde yaşamış Kolombiya öncesi yerel Amerikan halkıdır. Dilleri olan Nahuatl aynı zamanda Aztekler'in de dilidir.

Askerî güce önem veren bir kavim olan Toltekler Orta Amerika'daki birçok küçük devleti birleştirerek başkent Tula'dan yönetilen bir imparatorluk kurmuşlardır. Çok başarılı saray ve tapınaklar, piramitler ve taş heykeller inşa etmişlerdir. Klasik çağ sonrası Yukatan'da Toltek etkisi özellikle Chichen Itza şehrinde yoğun olarak görülmektedir. Yaptıkları çanak çömlekler Costa Rica'nın güneyine kadar yayılmıştır.[81]

[81] http://en.wikipedia.org/wiki/Toltec

ZENCİLERİN ATALARI SANILAN OLMEKLER

Olmek uygarlığı hiç kuşkusuz bütün Orta Amerika kültürlerinin anasıdır. Meksika Körfezi'nin kıyısında ortaya çıkan uygarlık Orta Amerika'nın tarihte bilinen ilk büyük uygarlığıdır. Bazalttan büyük binalar, piramitler, ibadet merkezleri, dev boyutlarda insan başı heykeller yapmışlar, Orta Amerika tarihinin ilk takvimi ile hiyeroglif yazısını kullanmışlar ve zamanı ölçmüşlerdir.

Orta Amerika'nın İlk Büyük Uygarlığı

Olmekler, Colomb öncesi devirde Güney-Orta Meksika'nın alçak tropikal bölgelerinde yaşamış eski bir topluluktur. Orta Amerika'nın en büyük uygarlığı olduğu bilinen Olmek-

ler'den yazılı belge kalmamış olması tarih ve kültürleriyle ilgili yeterince bilgiye sahip olamamamıza neden olmaktadır. Ama dikilitaşların ve sunakların üzerindeki alçak kabartmalardan halkla ilgili birtakım ipuçlarına ulaşmak mümkün olmuştur. Takvim kullandıkları ve zamanı ölçmek için sıfır rakamından yararlandıkları araştırmalar sonucu öğrenilen önemli bilgilerdir.

Sanat ve mimarisi oldukça zengin olan Olmek uygarlığı kısa sürede tüm Orta ve Güney Meksika'yı etkisi altına almıştır. Kısa sürede buralarda bir Olmek kültürü gelişmiştir. Özellikle Eski Mısır'daki gibi mezar olarak değil, ibadet kaidesi olarak kullanılan piramitlere tüm Orta ve Güney Meksika'da da yaygın bir şekilde rastlanmıştır. Mayalar'ın da heykellerinde bazı Olmek tekniklerini kullandıkları bilinmektedir.

Olmekler bazalttan çok büyük binalar inşa etmişlerdir. Ne var ki bulundukları alüvyonlu vadilerde hiç volkanik kayaç bulunmamaktadır ve dolayısıyla Olmekler'in bazaltı nereden temin ettikleri bilinmemektedir. Kalıntılardan anlaşıldığı üzere bu bazalt yapılar kuzey-güney ekseni üzerinde bulunan büyük kentlerin siyaset merkezleridir. Yine bu bölgede dev boyutlarda insan başı heykelleri bulunmuştur. Üç metre boyundaki bu heykellerin savaşçıları temsil ettiği sanılmaktadır. Yeşim taşından yontulmuş küçük heykeller de Olmekler'in ol-

dukça usta sanatçılar olduklarını göstermektedir. Anıtsal değeri olan büyük heykellerin yanında bu küçük yeşim oymalar da Olmek sanatının yüksek bir stile sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İnsan figürlerinin yanı sıra zaman zaman işlenmiş olan hayvan figürleri de son derece gerçekçi bir görünüme sahiptir. Olmekler seramikleri yaklaşık 900 dereceyi geçen fırınlarda üretmişlerdir. Bu dereceye ulaşmayı başaran tek tarih öncesi kültür ise Eski Mısır'dır.

Colomb öncesi Amerika uygarlıkları arasındaki en eski uygarlık olan Olmekler'in nereden geldikleri çok tartışılan bir konudur. Kavmin kökeni hakkında ileri sürülen görüşler arasında en ilginci bu halkın Afrikalı zenciler oldukları ile ilgilidir. Ne var ki Colomb'dan binlerce yıl önce Afrika'dan Orta Amerika'ya nasıl geldikleri ve bu bölgede nasıl yerleşip geliştikleri hâlâ açıklanamamış sorulardır.

Olmek kültür ve tarihini ana hatlarıyla ortaya çıkarabilmek için taşa oyulmuş sayısız yontudan faydalanılmaktadır. Bu yontuların çoğunlukla Olmek liderlerinin taştan portreleri oldukları biliniyor. Dev boyutlardaki bu taşlar yine akla aynı soruyu getiriyor: Bunları nasıl yonttular ve nasıl taşıdılar?

İlk devasa taş baş 1869'da Meksika'nın Veracruz eyaletinde keşfedilmiştir. Meksika Coğrafya ve İstatistik Derneği Bülteni'nde bu baş heykelinde bir Etiyopyalı'nın resmedildiği açık-

lanmıştır. Raporda taş başın zenci yüz özelliklerini açıkça gösteren bir çizimi de yer almıştır.

1925'te Tulane Üniversitesi'nden bir arkeoloji ekibi Tabasco eyaletinde bir başka dev taş baş bulmuştur. Bu keşifle birlikte Olmekler'in varlığı yeniden gündeme gelmiştir. Buluntu yaklaşık 3 metre yüksekliğinde ve 24 ton ağırlığındadır. Bu keşfin ardından zaman içinde başka dev taş yontular da bulunmuştur. Hepsinin ortak özelliği siyah Afrikalı yüz hatlarına sahip kişilerin tasvir edilmiş olmasıdır.

Bu noktada arkeoloji dünyasının en çok şaşırdığı konu, siyah Afrikalılar'ın nasıl olup da o kadar eski bir zamanda Atlantik Okyanusu'nu geçtikleri ve Amerika kıtasına varmış oldukları-dır. Çoğu arkeolog kavmin Afrikalı olduğunu doğrudan reddederken pek çok bilim adamı bunu tartışılmaz bir gerçek olarak kabul etmektedir.

Olmekler'le ilgili bir başka ilginç tespit daha vardır. Bu tespit yazar Zecheria Sitchin'e aittir. Sitchin, kitabında *Kayıp Fil* hikâyesi olarak bilinen olaydan şöyle bahseder: "İspanyol denizci Cortes'in 1519'da karaya çıktığı Jalapa kasabası Veracruz'dan karayoluyla iki saatlik mesafedir. Buradaki Jalapa Müzesi'nde birkaç devasa taş baş sergilenmektedir. Ayrıca burada Olmek sit alanlarında bulunan ve Olmek oyuncakları olduğu sanılan bazı küçük nesneler de bulunmaktadır. Bunlar tekerlekler üstüne yerleştirilmiş hayvan figürlerinden oluşmaktadır;

bu, Orta Amerika halklarının tekerleği tanımadıkları yönündeki kanaate ters düşen bir durumdur."

Aynı vitrinde kilden yapılmış küçük filler de vardır. Sitchin bir ziyaretinde bu filleri görmüş, bir sonraki ziyaretinde ise görememiştir. Yetkililerden bu konuyla ilgili doyurucu bilgi alamamıştır. Sitchin'in çok şüpheli bir davranış olarak gördüğü bu davranışta üzerinde durduğu asıl konu şudur: Amerika kıtasında o zamanlar hiç fil yoktur. Filler sadece Afrika'da yaşamaktadırlar. Ve bir filin tasvir edilebilmesi ancak fil görmüş biri tarafından yapılabilir. Sitchin bu tespiti Olmekler'in Afrika'dan geldiklerine delil göstermektedir.[82]

Olmek sanatı ve kültürel etkileri El Salvador'a kadar nüfuz etmiştir. Milâttan önce 1200'den milâttan önce 400'e kadar Olmekler oldukça etkili olmuş, hatta Mezoamerikan medeniyetlerinin ana kültürünü oluşturmuşlardır. 2005 Martı'nda NAA (Nötron Aktivasyon Analizi) tekniğini kullanan bir grup arkeolog 1000'in üzerinde eski Mezoamerikan Olmek stili seramik eseri 275 kil örneğiyle karşılaştırmış ve böylece çömlekler üzerindeki parmak izlerini tespit etmişlerdir. Bu çalışmalar sonunda Olmekler'in özel seramik tasarım ve formlarını çevre bölgelere ihraç ettikleri anlaşılmıştır.[83]

---

[82] www.sitchin.org

[83] Archaeology, Olmec People, Olmec Art, Mark Rose, 28 Mart 2005

2005 Ağustosu'nda yapılan ve kayaçları inceleyen bilim dalı olan petrografi tekniği kullanılan bir başka çalışma da yüksek yerlerle alçak yerler arasındaki taş alışverişini göstermiştir. Örneğin San Lorenzo'dan çıkarılan beş numune üzerinde yapılan inceleme bunların kesin olarak Oaxaca'dan geldiğini ortaya koymuştur. Çalışmaya katılan arkeologlardan birine göre bu bulgu Mezoamerika'da tek çömlek yapılan yerin körfez kıyıları olduğu iddialarıyla çelişmektedir.[84]

INAA çalışmalarının (Faydalı Nötron Aktivasyon Analizi) sonuçları 2006 Martı'nda yayımlanan Latin American Antiquity'de çıkan iki makalede savunulmuştur. Çünkü INAA numunesi petrografik numuneden çok daha büyüktür. Latin American Antiquity yazarları petrografik çalışmanın INAA çalışmasının sonuçlarını geçersiz kılamayacağını iddia etmektedirler.

Olmek sanatının en iyi tanınan ürünü hiç kuşku yok ki, gösterişli dev taş başlardır. Eski döneme ait hiçbir metinde bunlarla ilgili bir açıklama bulunmamasına rağmen bu etkileyici anıtlar çok fazla tartışma konusu olmuştur. Her birinin kendine özgü özellikleri olmasına bakılırsa bu taş başların ünlü krallara ait olduğu düşünülmektedir.

Bazı kaynaklara göre bu taş başlar 20-40 ton arasında değişmektedir. En önemlisi de,

[84] Wisconsin, New Analysis of Pottery Stirs Olmec Trade Controversy, Terry Devitt, 1 Ağustos 2005.

bu başlar tek bir blok taştan veya volkanik bazalt iri kaya parçalarından oyulmuştur. Olmekler'in 20-40 tonluk blok taşları ham olarak nasıl elde ettikleri ve nasıl taşıdıkları ise büyük bir soru işaretidir. Taş başların *Llano del Jicaro* madeninden nihai yerlerine büyük sallarla taşındığı düşünülmektedir. Yaklaşık 80 kilometre uzaklıktaki La Venta'ya ulaşmak için salların Campeche Körfezi'nin büyük dalgalarına nasıl dayanabildiği ise merak edilen bir başka sorudur.

ATLANTİS VE SIRLARI

Atlantis, bulunduğu kıta ile aynı ada sahip olağanüstü zenginlikte bir ülkeydi. Mimarisinde göz kamaştıran bir güzellik vardı. Tüm ülke altın, gümüş ve mermerin ihtişamlı uyumuyla dikkat çeken eşsiz yapılar ve sanat harikası tapınaklarla kuşatılmıştı. Uçak, helikopter, asansör, kullandıkları teknolojik araçlardan bazılarıydı.

Ne var ki tüm bunların yanında Atlantis'le ilgili şu önemli ayrıntıyı da unutmamak gerek: Böyle bir ülkenin gerçekten yaşamış olup olmadığı hâlâ bilinmiyor! Bütün bu anlatılanlar acaba sadece bir efsane mi, yoksa Atlantis diye bir ülke geçmişte gerçekten var oldu mu?

Kimileri tarafından yalnızca bir efsane olduğu düşünülen Atlantis konusunun çıkış noktası Platon'un (Eflatun) milâttan önce beşinci yüzyılda yazdığı *Timaeus* ve *Critias* adlı iki kitap... Platon bu kitaplarda Atlantis diye bir ada-

dan bahsetmişti. Yunanlı filozofa göre, bu ada 'Herkül'ün Sütunları' önünde idi. Bu ise o zamanlar Cebelitarık Boğazı'na verilen isimdi. Filozof, adanın çok eski zamanlarda muazzam bir felaket yaşayıp kaybolduğunu söylüyordu.

Peki Platon bu bilgileri nereden almıştı? Platon bütün bunları akrabası Critias'tan duyduğunu yazmıştı. Critias ise ünlü Yunan devlet adamı ve kanun yapıcısı olan *Solon* adlı büyükbabasından işitmişti. Solon'un kimden öğrendiğine gelince... O da bu bilgileri Mısırlı bir tapınak görevlisinden öğrenmişti.

Kısacası eldeki bilgilere dayanarak Atlantis diye bir ülkenin gerçekte yaşamış olup olmadığından emin olmamız mümkün değil. En azından bugüne kadar bu konuyla ilgili kesinleşmiş bir bilgi olmadığını söylemek gerekmektedir. Ama çoğu bilim adamı Platon'un verdiği bilgileri kesin bir gerçek olarak kabul ediyor. Bunun bir sebebi de bilgilerin benzersizliği ve anlatımdaki doğallık. Kitapların yayınlanmasından sonra çok sayıda gemici, kâşif, bilim adamı, yazar ve bilgin bu kayıp adayı aramaya başladılar. Zaman içinde Atlantis hakkında yüzlerce kitap yazıldı. Bunların bazıları Platon'un söylemlerini desteklerken, kimileri de Atlantis'in efsaneden başka bir şey olmadığını ispatlamaya çalışıyordu. Böylece Atlantis insanların en merak ettiği, en çok araştırdığı ve hakkında en fazla yorumda bulunduğu bir konu haline geldi.

Atlantis, Tufan Öncesi Dünya

Atlantis'le ilgili yazılmış olan eserlerin arasında en dikkat çekeni Ignatius Donnelly'nin 1882'de yayınlanmış Atlantis, Tufan Öncesi Dünya isimli eseridir. Bu eser çok sayıda arkeolojik, jeolojik ve aynı zamanda efsanevi bilgiyi bir araya toplamış olduğu için diğerleri arasından öne çıkmayı başarmıştır.

Bu eser Antik Mısır kültürleri ile Mezoamerika yerlileri arasındaki benzerlikleri de konu edinmiştir. Her iki kültürün piramitler inşa etmeleri, 365 günlük takvimi bilmeleri, mumyalama sanatını uygulamaları dikkat çekicidir. Donnelly bu benzerliklerden yola çıkarak her iki kültürün Atlantis kaynaklı olduğunu, Atlantis yok olduğunda Batı ve Doğu'da ayrı ayrı gelişmiş olduklarını söylemiştir.

Ne var ki tüm bunlar bir ön kabul ile ileri sürülmüş iddialardır. Donnelly Atlantis'in geçmişte yaşamış olduğuna inanmış, iddialarını da bu inanç üzerine bina etmiştir. Dolayısıyla gerek Donnelly'nin gerekse Atlantis ile ilgili fikir beyan eden diğer araştırmacıların sözlerini değerlendirirken bu gerçeği her zaman aklın bir köşesinde tutmak gerekmektedir.

Platon'un Atlantis'i

Platon'un *Critias* adlı kitabı, Platon'un amcası olan Critias'la Socrates arasındaki bir di-

yalogdan ibarettir. Diyalogda Critias, Socrates'e dedesi ve adaşı olan Critias'ın kendisine bir zamanlar anlatmış olduğu bir bilgiden bahseder. Dedesinin ise bu bilgiyi Dropidas'dan duymuş olduğunu söyler. Dropidas ise ünlü Yunan devlet adamı Solon'dan duymuştur. Platon'a göre, Solon bu bilginin kesinlikle doğru olduğunu teyit etmiştir. Diyalogdan önemli satırbaşları...

(Critias Sokrates'e Solon'un Mısır'ın Sais bölgesinde karşılaştığı yaşlı ve bilge rahibin Solon'a anlattıklarını aktarır[85] ...)

İnsanlık birçok kez birçok nedenle yıkıma uğradı ve daha da uğrayacak. Helios'un oğlu Phaeton babasının arabasına atlar koştu. Babası arabasını süremeyince kızdı ve her yeri yaktı, bunun karşılığında da büyük bir yıldırımla cezalandırıldı.

Bu olayla birlikte dünyanın çevresinde ve gökyüzünde dönen cisimlerde sapmalar meydana geldi, yeryüzündeki her şey uzun zaman aralıklarıyla afete uğradı.

Tufandan önce büyük bir güç vardı. Bu güç Atlantik Okyanusu'ndan geliyordu.

Herkül Sütunları denen boğazın ötesinde bir ada bulunuyordu. Ada Libya ve Asya'nın toplamından daha büyüktü ve başka adalara

[85] Atlantis Efsane Mi Yoksa Gerçek Mi? Murry Hope, Milliyet Yayınları, 1994, s. 21-31.

bir yol oluşturuyordu ve adalardan okyanusu çevreleyen kıtanın bütününü katetmek mümkündü. Herkül Sütunları'nın içinde bulunan bu deniz, gerçekte dar girişli bir limandan ibaretti.

Atlantis Adası'nda, adanın tamamına ve başka adalara hükmeden büyük ve görkemli bir imparatorluk vardı.

Sonra şiddetli depremler, su baskınları oldu ve insanlar bir gecede toprağa gömüldü. Atlantis Adası da benzer şekilde yok olup denize gömüldü.

Denizin oralarda geçit vermez olmasının sebebi budur. Çünkü çamurlar yolu keser ve buna neden olan da adanın kalıntılarıdır.

Tufanda dağlardan kayan toprak daha sonra girdaplar halinde sürüklendi ve derinliklerde yitip gitti. Geriye sadece küçük adacıklar halindeki kalıntılar kaldı.

Ada, içiçe geçmiş bir denizler ve karalar bölgesi idi. Adanın merkezi adeta bir çömlekçi çarkı gibi dönerek iki kara ve üç deniz parçası oluşturuyordu. Bu parçalar her yere eşit mesafedeydiler.

Yeraltından biri sıcak diğeri soğuk iki kaynak çıkıyordu ve bu sular toprakta her türlü yiyeceğin bitmesini sağlıyordu. Topraktan her türlü minerali ve metali çıkartabiliyorlardı. Adada büyük bir besin bolluğu vardı. Yenebilir meyveler, içinden içecek çıkan kalın kabuklu ya da etli ve kokulu meyveler, bekletildiklerinde bozulan meyveler, tatlı meyveler, sebzeler

görülmemiş bir bolluk sergiliyorlardı. Toprak-tan çıkardıkları her şeyi tapınak, saray ve limanlarını inşa etmede kullanıyorlardı.

Denizlerin üzerlerine köprüler yapıp kraliyet sarayına bir geçit açmışlardı. Kraliyet sarayı büyüklük ve güzellik bakımından soluk kesici bir görünüme sahipti.

Denizden başlamak üzere 300 ayak eninde, 100 ayak derinliğinde bir kanal açtılar ve bu kanalı en dış bölgeye kadar uzattılar. Denizden bir geçit verdiler ve bir rıhtım oluşturdular. Rıhtım gemilerin geçebileceği genişlikteydi. Deniz bölgelerini ayıran kara bölgelerini birbirinden ayırarak, bunları altından tek kadırganın geçebileceği köprülerle birbirlerine bağlayıp üzerlerini örttüler. Böylece kıyı su düzeyinden epey yükseltilmişti. Altta gemiler için bir geçit yaptılar.

Denizden bir geçidin açıldığı bir bölgenin eni üç stadia (555 metre) kadardı. Kralyet sarayının bulunduğu adanın çapı beş stadia (925 metre) idi. Bu bölgeler taş duvarlarla çevrelenmişti. Duvarların her iki yanında kuleler, köprülerin başlarında kapılar bulunurdu. Bunların yapımlarında kullanılan taşları merkezdeki adadan ve dış ve iç bölgelerin yeraltından çıkarmışlardı.

Kullanılan taşlardan biri beyaz, biri siyah, diğeri kırmızıydı. Bir yandan çıkartırken diğer yandan da içlerini oyup doğal kayadan damlar oluşturuyorlardı. Süslemede farklı taşları birbirine karıştırıp kullanıyorlardı. Bu, görenler için bir hayranlık kaynağı oluyordu.

En dış çemberi çevreleyen duvarın bütününü pirinçle, diğerini ise kalayla kaplamışlardı. Poseidon'un sarayının dış cephesi ise tümüyle gümüş kaplanmıştı ve büyük bir görkeme sahipti. Kuleler ise altındandı. Tapınağının içinde her yer altın ve gümüşle bezenmişti. Çatı fildişindendi. Duvarlar, sütunlar ve zemin ise orikalkumla kaplıydı. Tapınakta altından heykeller vardı. Bunlardan biri altı kanatlı bir atın çektiği bir araba içindeki heykeldi. Heykelin başı tavana değiyordu.*

Çeşmelerden sıcak ve soğuk pınarların suyu akardı. Her ikisi de son derece boldu ve her iki çeşit de sularının tatlılığı ve kalitesiyle kullanıma son derece uygundu. Akan suyun bir kısmını eşsiz yükseklik ve güzellikte ağaçların yetiştirildiği Poseidon korusuna aktarıyorlardı.

Çok fazla spor alanı bulunuyordu. Adalardan birinde at yarışları için büyük bir yarış alanı vardı. Adalara muhafızlar için gözetim kulübeleri dikilmişti. Rıhtımlar kadırga ve denizcilik dükkânlarıyla doluydu. Rıhtımlar dünyanın her yerinden gelen gemilerle dolup taşardı.

Tüm dağlardan daha görkemli olduğu söylenen dağlarında bir sürü zengin köy, ırmak ve göller, yabani ve evcil her türden hayvanı besleyebilecek zenginlikte otlaklar ve her işe elverişli, bol ve çeşitli ağaçlar bulunurdu.

* Altın, gümüş, bronz, teneke ve bakır ile altının doğal bir karışımı olan ve yalnızca Atlantis bölgesinde bulunduğu söylenen maden.

Bölgedeki bir ovada bulunan bir hendek 100 ayak derinliğinde kazılmıştı ve eni her yerde bir stadyum (185 metre) idi. Bu hendek ovanın bütününü çevreliyordu ve uzunluğu on bin stadia (1850 kilometre) kadardı. Dağlardan inen sular hendekte toplanıyor, ova çevresinde akıtılıp çeşitli noktalarda kente verildikten sonra denize dökülüyordu. Benzer şekilde, geniş kanallar ovayı kesip hendekten denize veriyorlardı. Bu kanallar 18,5 kilometre aralıklıydı. Dağlarda kesilen odunlar bunlar aracılığıyla kente iletilirdi.

Savaşlara toplam 10 bin savaş arabası katılırdı.

Yasalar adanın ortasındaki Poseidon tapınağında bulunan ve orikalkumdan olan bir sütun üzerine yazılıydı.

Bu ülkenin insanları sadece erdeme değer veren, altını ve diğer varlıkları küçümseyen, bunları yalnızca dünyevi birer meta olarak gören, zenginlikten şımarmayan, lüksten gözleri kamaşmayan, mal hırsının dostluğa zarar verdiğini iyi bilen insanlardı. Ne var ki daha sonra maneviyatları zayıfladı ve ahlâkları bozuldu.

Atlantis "gerçek ise" Tam Olarak Nerede?

Platon'un milâttan önce 421 yılında yazmış olduğu Critias'ta bahsi geçen ileri teknolojik yenilikler bazı bilim adamlarını tedirgin eder. Bü-

yük ihtimalle gelişmiş bir teknolojiye sahip eski bir uygarlık fikrini kabul etmek istememekte, zira milâttan önce 8498 yılında sadece kemik ve taşları kullanmayı bilen ilkel insanların yaşamış olması gerektiğini düşünmektedirler. Platon'un anlattıkları ise bunun tam tersini savunmaktadır.

Peki Atlantis gerçekten var olduysa kalıntılara ne olmuştur? Pek çok bilim adamına göre Atlantis gerçek bile olsa yaşanan kozmik felaket bu yüksek kültürün izlerini bulmayı imkânsız hale getirmiş olmalıdır. Hiç kuşku yok ki, kalıntılar deniz yüzeyinin 3 bin metre derinliğinde sular tarafından alınıp götürülmüş ve yok olmuştur.

Bugüne kadar Atlantis'in yeriyle ilgili sayısız iddia ortaya atılmıştır. Ne var ki bunların biri bile bugüne dek kanıtlanabilmiş değildir. Kimileri Atlantis'in Adriyatik'te, kimi Kuzey Buz Denizi'ne yakın Spitzbergen yakınlarında, Kanarya Adaları'nda, Santorin'de, İsveç'te, Seylan Adası civarında, İspanya kıyıları önünde, Britanya'da, Pomeranya'da, hatta Büyük Sahra'nın ortasında olduğunu ileri sürmüştür. Bazılarına göre Atlantis Troya ya da Girit Adası'ndaki Minoik kültürüdür. Yakın tarihte bazı Amerikan dalgıçları ise Atlantis'in Bahama Adaları önünde olduğunu iddia etmişlerdir.

Atlantis tezini ortaya atan Platon ise Atlantis'in okyanusun ortasında olduğunu söylemiştir. Araştırmacılar Platon'un yaptığı bir tariften yola çıkarak Atlantis'in Amerika ile Avru-

pa arasında, bugünkü Azor Adaları'nın bulunduğu yerde olduğunu düşünmüşlerdir. Azor Adaları tezini destekleyenlerden biri de Donnelly'dir. Amerikalı ünlü yazar Azorlar'ın açıklarında denizaltına telgraf kabloları döşemekle görevli bir gemiye ait mürettebatın kaybolmuş olan bir kabloyu yaklaşık üç mil derinlikten çapa ile çıkarmayı denemiş olduklarını yazmıştır. Kayalık ve sarp dip zorluklar göstermiş ve çapaların sık sık temizlenmesi gerekmiştir. Donnelly mikroskopta bu madde zerrelerinin birçoğunun hava ile temas edince sertleşen lav olduklarının saptandığını ve camsı yapıları olduğunu söylemiştir. Donnelly'ye göre bundan şu anlaşılmaktadır: Lav çoğunlukla 15 bin senede ayrıştığına göre söz konusu olan su altındaki bölgenin o çağda su üstünde olmuş olması gerekir.

1931 yılında havadan fotoğrafları alınan Güney Carolina eyaletinde 3000'den fazla kaynağı bilinmeyen krater saptanmıştır. Bunlardan 100'den fazlasının çapının 1,5 kilometreyi geçtiği görülmüştür. Bunun üzerine tüm bunların çok büyük bir meteorit çarpması sonucu ortaya çıkmış olabileceği ve bölgenin Atlantis olduğu düşünülmüştür.

Kısacası Atlantis konusuna her dönemde farklı bir yorumla yaklaşılmıştır. Harvey T. Rowe, Atlantis uygarlığının zamanın çok üzerinde bir uygarlık olduğunu, ancak birkaç dakika içinde sulara gömüldüğünü söylemiştir. Ro-

we'un iddiasına göre felaket iki dakika bile sürmemiştir. Bu iki dakika içinde milyonlarca insan ölmüş, hayvanlar ve bitki örtüsü tamamen yok olmuş, geniş bölgeler ortadan kalkmış, dünyanın yüzeyi ve iklimi bir daha geri dönüşü olmayacak şekilde değişmiştir.[86]

Araştırmacı, felaketin şöyle gerçekleştiği görüşündedir: "Nereden geldiği belli olmayan yabancı bir gök cismi birden kuzeybatı ufkunda belirdi. 1 kilometre uzunluğunda bir cisim büyük bir hızla dünyaya doğru yaklaşıyordu. Bu cisim ilk başta kayan küçük bir yıldız gibi, 30 saniye sonra bir kuyrukluyıldız kadar büyük, 60 saniye sonra ise güneş kadar parlak ve yakıcı hale geldi. Cisim kuzeybatıdan 33 enlem derecesi yüksekliğinde bugün Güney Carolina eyaletinin Charleston şehrinin bulunduğu kıyılara doğru geliyordu. Gök cismi 200 kilometre yükseklikte patladı ve binlerce kızgın ateş parçası dünyanın üzerine serpildi. En büyük iki parça Porto Riko'nun kuzeydoğusunda Atlantik Okyanusu'na düştü. Trilyonlarca tonluk kızgın akıcı magma yeryüzünün içine girdi, buhar haline gelen deniz suyu ile birleşerek atmosfere kadar yükseldi. Meydana gelen bulutlar 30 kilometre yükseğe kadar çıkmıştı. Böylece Atlantis bütün zenginliği ve kudretiyle denize gömülmüştü. Felaketin nedeni Adonis grubuna ait küçük bir gezegeninin güneş etrafındaki yörüngesinde giderken birdenbire dünya-

[86] Quick Magazine, Harvey T. Rowe, The Day On Which Atlantis Sank, 16 Haziran 1976.

nın çekim alanına girmiş ve bu feci çarpışmanın gerçekleşmiş olmasıydı.[87]

Ne var ki tüm bu iddialara rağmen Atlantis birçokları tarafından yalnızca Platon'un ortaya attığı bir efsane olarak görülmeye devam etti. Nitekim bütün bu anlatılanlar sadece bir hipotezden ibaretti ve bunun aksini ispatlayabilecek tek bir kişi ve tek bir belge dahi yoktu.

"Efsane değil" Diyenlerin Dayandıkları Noktalar

Bilim dünyası Atlantis konusunda eskiden olduğu gibi bugün de iki gruba ayrılmış durumda; Atlantis'in kesinlikle efsane olduğunu düşünenler ve hararetli bir şekilde gerçek olduğunu savunanlar...

Çoğunluğu hangi tarafın oluşturduğu belli değil, ama son dönemlerde yapılan bazı bilimsel araştırmalar ve arkeolojik bulgular kıtanın varlığını savunanları eskiye oranla biraz daha ciddiye alınacak bir konuma getirmiş durumda. Bu bilimsel tespitler arasında Rusya'nın St. Petesburg Müzesi'nde bulunan çok eski bir papirüs de var. Bu papirüsün açıkça Atlantis'in varlığına işaret ettiği düşünülüyor. Papirüste Eski Mısır firavunlarından Sent'in anavatanlarını araştırmak üzere bir grubu Atlantik Okyanusu'na gönderdiği yazılı. Atlantis'in varlığına

87 Quick Magazine, Harvey T. Rowe, The Day On Which Atlantis Sank, 16 Haziran 1976.

işaret eden arkeolojik bulgular arasında Eski Truva'da Dr. Schliemann tarafından bulunan Baykuşlu Vazo ve Kuş Sfenksi yer alıyor. Her iki bulgunun ithaf yazısında "Atlantis Kralı Kronos'dan..." yazıyor. Atlantis savunucularının diğer kanıtları arasında Naacal Tabletleri'ndeki bazı anlatımlar, Mısır hiyerogliflerinden elde edilen bazı bilgiler, Maya yazıtları, Maya efsane ve ilahileri sayılıyor.[88] Kıtanın varlığına ilişkin jeolojik kanıtları ise Kuzey Atlantik Okyanusu yatağının şekli oluşturuyor. Buradaki tüm teknik veriler bölgesel bir çökmeye işaret ediyor. Öte yandan bugünün teknolojisiyle Kuzey Atlantik bölgesinde Atlantis'in haritası çıkarılmış. Jeolojik olarak kabul edilen diğer bazı kanıtları ise şöyle sıralamak mümkün: Amazon Denizi'nin yok oluşu, Missisippi Vadisi ile St. Lawrence Vadisi'nin kuruması, Florida'nin ortaya çıkışı, Kuzey Amerika-Atlantik kıyı hattının genişlemesi. Tüm bu sayılan jeolojik değişikliklerin büyük bir kütlenin denize batması ve batma nedeniyle deniz dibinde oluşan büyük çukura çevre suların dolması ile mümkün olduğu düşünülüyor. Jeologlar ayrıca yaptıkları bir keşfin bu görüşleri doğruladığını ileri sürüyorlar. Bu keşif, Brest ile ABD'nin kuzeyi arasındaki alanda 15 bin yıl öncesine ait açık havada katılaşmış olan lav parçaları.

Ünlü İngiliz yazar ve araştırmacı James Churchward'a göre ise Atlantis'in varlığı kesin

88 How I Found The Lost Atlantis, The Source Of All Civilization by Dr. Paul Schliemann (http://www.sacred-texts.com/atl/hif/hif06.htm)

bir gerçek. Churchward arkeolog Henry Schliemann'ın 1931'de Atlantis'in Atlantik Okyanusu'nda bulunan büyük bir kıta olduğunu ispatladığını söylüyor. Arkeoloğa göre kıtanın batısında Kuzey ve Orta Amerika, doğusunda ise Avrupa ile Kuzeybatı Afrika yer alıyordu.

Araştırmacılar Atlantis'in çok büyük zaman aralıklarıyla devam eden dört büyük afet sonucunda battığını düşünüyorlar. Bu düşünceye göre ilk felaketin yaklaşık 800 bin, ikincisinin yaklaşık 200 bin yıl önce meydana geldiği söyleniyor. Yaklaşık 80 bin yıl önce gerçekleştiği söylenen üçüncü felaket ise ilk ikisinden çok daha büyüktür ve tüm kıtanın tahrip olmasına neden olmuştur. Bu felaket Atlatis kıtasından kalan hemen her şeyi tahrip etmiştir. Son felaket ise milâttan önce 9500'lerde olmuştur ve son kalan Poseidon Adası da bu felaketle birlikte batmıştır.

Öte yandan James Churchward Orta Asya'da çok sayıda tablet bulmuştur. Bunlardan birinde Atlantis'in konumunu gösteren bir harita ve Atlantis tarihiyle ilgili bilgiler vardır. Harita Atlantis'i Atlantik Okyanusu çevresindeki kıyı hatlarıyla birlikte göstermektedir. Tablette şöyle yazar: "Atlantis başlangıçta bir ada değildi; önceleri Amerika'ya olduğu gibi Avrupa ve Afrika'ya da bağlantılıydı. Sonra büyük bir volkanik hareket ortaya çıktı. Amerika bağlantısı koptu ve küçük adacıklar meydana geldi. Daha sonra Atlantis'in

diğer ucunda bir başka volkanik hareketlilik meydana geldi. Kara sulara gömüldü ve deniz oluştu. Sonra da Atlantis tüm çevresi sularla çevrili büyük bir ada haline geldi..."

KAYIP KITA MU

Mu, günümüzden elli bin yıl önce Pasifik Okyanusu'nun ortasında bulunan, daha doğrusu "bulunduğu düşünülen" ve üzerinde 64 milyon kişinin yaşadığı, daha doğrusu "yaşadığı varsayılan" bir uygarlık... Çünkü bu kayıp kıtadan geriye kalan tek bir taş bile yok. Nitekim yirminci yüzyılın başlarına dek bilim adamları geçmişte böyle bir uygarlığın yaşadığını kuşkuyla karşılıyorlardı. Ama bugün, geçmişte *Mu* adlı bir kıtanın var olduğuna neredeyse kesin gözüyle bakılıyor. Çünkü o zamandan bu yana, Mu ile ilgili kayda geçmiş pek çok belge ele geçirildi ve çok sayıda araştırma gerçekleştirildi. Tüm incelemelerden ortaya çıkan sonuç çok eski dönemlerde böyle bir kara parçasının var olmuş olduğu yönünde...

Birçok kültürün efsane tarihi Pasifik Okyanusu'nda bir kıtanın yer aldığından ve bu kıta-

nın üzerinde on binlerce yıl boyunca son derece ileri bir uygarlığın yaşamış olduğundan bahseder. Bu mitolojik hikâyelerde uygarlığın sonradan yok olduğu söylenmektedir. Hintliler'in *Ramayana Destanı, Maya kutsal metinleri, Mısır'ın Ölüler Kitabı*, doğrudan ya da ima yoluyla, Mu uygarlığından söz eden kaynaklardır.

Gizemli uygarlığı efsane olmaktan çıkarıp bilimsel bir temele oturtmaya çalışan ilk kişi ise İngiliz albay ve araştırmacı James Churchward'dır. Churchward dünyanın pek çok yerini dolaşarak, Mu uygarlığı ile ilgili çeşitli araştırmalar yapmış ve bu araştırmalardan elde ettiği bazı bilgileri önce *The Children of Mu* ve daha sonra da *The Lost Continent of Mu* ve *The Sacred Symbols of Mu* adlı eserlerinde toplamıştır.

Churchward'ın, Mu serüveni ise şöyle başlamış: 1883 yılında Hindistan'a giden Churchward oradaki bir tapınak arşivinde çeşitli şekil ve sembollerden oluşan eski ve ölü bir dilde yazılmış bazı tabletleri inceleme imkânına sahip olmuştu. Bu tabletlerde Mu kıtası ile ilgili bilgiler vardı. Ne var ki bu dil Mu'dan gelen ve Kutsal Kardeşler olarak bilinen rahipler, bir başka deyişle Naakaller için özel tasarlandığı için gizli anlamlar içeriyordu. Bu yüzden de anlaşılması neredeyse imkânsızdı. Tapınağın başrahibi bu dilin insanlık tarihinin ilk dili olduğuna inanıyordu. Churchward bu dili çözmeye karar verdi ve iki yıllık zorlu bir eğitimin sonunda bu

dili okumayı başardı. Tabletler 15 bin yıl önce yazılmış olduklarına işaret ediyordu. Hindistan'a ise Naakaller tarafından getirilmişlerdi.

Churchward okudukları karşısında hayrete kapılıyor ve tabletlerde anlatılanlara göre dünya tarihinin yeniden yazılması gerektiğini düşünüyordu. Bunun üzerine Mu'nun varlığını kanıtlayan başka deliller toplamaya karar verdi ve Güney Pasifik adalarına, Orta Asya'ya, Mısır'a, Sibirya'ya, Birmanya'ya, Avustralya'ya, Orta Amerika'ya ve daha birçok yere giderek araştırmalarda bulundu. Tibet, Burma ve Hindistan'daki neredeyse tüm tapınakları geziyor, Mu'da yaşayan insanların izlerini sürüyordu. Bu araştırmalar sonunda Churchward Eski Yunan, Kalde, Babil, Sümer, Pers, Mısır ve Hindu medeniyetlerinin kesinlikle Mu uygarlığının uzantıları olduğu fikrine vardı. Şöyle diyordu:

"Kayıp Mu kıtasının Hawaii'nin kuzey kesimlerinden Fiji Adaları ve Paskalya Adası'na kadar uzanan bir alanda var olduğunu keşfettim. Ayrıca bir zamanlar yüzlerin güldüğü bu toprakların bundan 12 bin yıl önce korkunç büyük depremlerle sallandığını ve ateş ve su girdabı içinde yok olup gittiğini öğrendim."

Churchward içlerinde Cortesianus Kodeksi'nin, Troano El Yazmaları'nın, Lhasa kayıtlarının, Orta Amerika, Pasifik, Yunanistan, Hindistan, Mısır ve Kuzey Amerika'da bulunan belgelerin de yer aldığı 170'e yakın kaynak elde etmişti. İskoç mineralog ve arkeolog Willi-

am Niven de Mexico City'nin 45 kilometre kuzeyindeki bir bölgede 1921-1923 yılları arasında yaptığı kazı çalışmalarında deniz seviyesinden 2000 metre yükseklikte batık şehir kalıntılarına ulaşmıştı. Niven bu kalıntılar içinde kayıp kıta Mu'nun varlığına işaret eden 2500'ün üzerinde tablet bulmuş, ama bunları okumayı başaramamıştı. Yeni buluntuların haberini alan Churchward derhal Meksika'ya gitti ve Naakal dilindeki bu tabletleri okudu ve bunların da açık bir şekilde Mu'nun varlığını gösterdiğini açıkladı.

Churchward'ın Tarifleriyle Mu

James Churchward *The Children of Mu* adlı kitabında kayıp kıtadan şöyle bahseder:

"Kayıp kıta Pasifik Okyanusu'nda, Asya ile Amerika'nın arasında yer almaktadır. Merkezi ise Ekvator'un güneyine denk gelmektedir. Toprakları bugün hâlâ su üzerinde olan bazı kara parçalarını da içine alır. Büyüklüğü doğudan batıya yaklaşık 9500, kuzeyden güneye ise 4800 kilometre civarındadır.

Pasifik Okyanusu'ndaki bütün müstakil adalar ya da grup halinde bulunanlar bir zamanlar Mu kıtasının topraklarıydılar. Paskalya Adası, Tahiti, Samoa Adaları, Cook Adası, Tonga Adaları, Marshall, Gilbert, Caroline, Mariana, Hawaii ve Marques Adaları önceleri bu kıtaya ait olan topraklardandır. Ne

var ki 12 bin yıl kadar önce muazzam depremler meydana gelmiştir ve Mu'nun batmasına neden olmuşlardır. Kıta büyük alevler eşliğinde Pasifik'in derin sularına gömülmüş, bölge büyük bir uygarlığın ve 60 milyon insanın mezarı haline dönüşmüştür. Mu kıtasının varlığını tasdikleyen bazı kaynaklar şunlardır: Naakal tabletleri, Hindistan, Çin, Burma, Tibet ve Kamboçya'da bulunan tüm yazılı belgeler ve efsaneler, Yukatan Yarımadası ve Orta Amerika'daki eski Maya yazıt ve efsaneleri, Pasifik Adaları'nda bulunan yazıt, kalıntı ve efsaneler, Mexico City yakınlarında bulunmuş taş tabletler, Kuzey Amerika'nın Batı yakasında bulunmuş yazı ve çizimler, Eski Yunan filozoflarının kitapları, Eski Mısır kitap ve yazıtları ve bütün dünyaya yayılmış efsaneler... Kıtanın yok oluşu ise ülkenin son derece gelişmiş yüksek bir uygarlık düzeyinde bulunduğu döneme rastlar. Öyle ki Mular söz konusu dönemde bilim konusunda günümüzden bile ileridedirler."[89]

Churchward şunu özellikle eklemektedir:

"Bunlar benim keşfim değil. Ben bunları anlatırken efsanelerden faydalanmadım. Bunlar yazıtların deşifreleri. Eğer tarihlendirme doğruysa, ben sadece 12 bin ila 70 bin yıl öncesini anlatan yazıtlardaki bilgileri tekrar etmiş oldum."[90]

---

[89] The Children of Mu, James Churchward, Vail-Ballou Press, Inc., Binghamton, New York, 1931, s. 15, 16, 17.

[90] The Children of Mu, James Churchward, Vail-Ballou Press, Inc., Binghamton, New York, 1931, s. 17.

Pek çok bölgede bugün dahi mevcut olan bazı harabeler, İngiliz albay ve araştırmacı Churchward'a göre, Mu kıtasının varlığını ispatlayan birer delildiler. Churchward bu harabelerin mimarisinde kullanılan bazı sembollerin açıkça Mu'ya işaret ettiğine dikkat çekmiştir. Bu harabeler özellikle Güney Denizi Adaları'nın bazılarında; Paskalya, Mangaia, Tongatabu, Panape ve Ladrone veya Mariana Adaları'ndaki eski taş mabet ve heykel kalıntıları. Ayrıca Yukatan Yarımadası'ndaki Uxmal'daki tapınaktan geriye kalan kalıntılarda üzerinde, "Geldiğimiz yer olan Batı ülkelerinin anısına!" yazılı kabartma yazılar vardır. Mexico City'nin güneybatısındaki Meksika Piramidi aynı "Batı ülkeleri"nin anısına inşa edilmiş bir anıttır.

Gerek Churchward'ın gerekse pek çok başka arkeolog ve araştırmacının ortak bir kanaati de Mu'nun varlığına bir delil kabul edilmektedir. Bu, Mısır, Burma, Hindistan, Japonya, Çin, Güney Denizi Adaları, Orta Amerika, Güney Amerika, bazı Kuzey Amerika kabileleri arasındaki sembol ve gelenek benzerliğidir. Sayılan yerler dünyanın birbirinden çok farklı yerleridir, ama Mu taraftarı arkeologlara göre ortak sembol ve gelenekler o kadar belirgindir ki, hepsinin ortak bir kaynaktan, yani Mu'dan geldiğinde fikir birliği etmemek mümkün değildir.[91]

James Churchward *The Lost Continent of Mu* isimli kitabında ise kayıp kıtanın son dere-

[91] The Lost Continent of Mu, James Churchward, Brotherhood of Life, Inc., Reprinted in 1987, s. 20, 21, 22.

ce güzel, tropik bir ülke olduğunu söylemektedir. Churchward'ın tasvirlerine göre var olduğu yıllarda ülkenin geniş düzlükleri, vadi ve ovaları ekili tarlalarla, otlaklarla doludur. 64 milyon kişi mutluluk içinde bir arada yaşar. Çünkü ülke onlara her güzelliği sunan eşsiz bir yuvadır. Kusursuz mermer taşlarla kaplı yollar öyle mükemmel döşenmişlerdir ki, birleşme yerlerinde ot bile bitmez. Halk son derece gelişmiş, aydın bireylerden oluşur. Mimarlıkta, büyük taş tapınaklar ve saraylar inşa etmede, taş blokları işlemede oldukça ustadırlar. Ülkedeki şehirlerin çoğu büyük ırmaklar kenarlarına kuruludur. Buralar dünyanın her yerinden gemilerin ziyaret ettiği ticaret ve alışveriş merkezleridir. Dahası buralar dünya medeniyetinin, eğitimin, ticaret ve alışverişin baş merkezidir.[92]

Mu Medeniyetinde Bilim ve Sanat

El yazmaları ve diğer tarihî belgeler ile efsanelerden öğrenildiği üzere Mular bilim ve sanatta oldukça yüksek bir düzeydeydiler. Mu'nun varlığına inanan araştırmacılar medeniyetin bilim ve sanatta bu kadar çok ilerlemiş olmasında etkili olan sebepleri şöyle sıralıyorlar: Zekâ, inanç, özgür düşünme yeteneği, yöneticilerin bilim ve sanatla ilgilenen insanları koruması (Yöneticilerin sağladığı kolaylıklar doğrultusunda bilim adamları ve sanatçıların

[92] The Lost Continent of Mu, James Churchward, Brotherhood of Life, Inc., Reprinted in 1987, s. 23-28.

para kazanma zorunlulukları yoktu; sadece sanatları ile ilgilenebilme özgürlüğüne sahiplerdi. Bu da bütün enerjilerini bilimsel ve sanatsal gelişime vakfedebilmelerine neden oluyordu.), ulaşım kolaylığı sayesinde ülke insanlarının uzak ülkelerle kültürel etkileşime girebilmeleri...

Mu insanları enerji elde etmek için çok gelişmiş bir yel değirmeni yapmışlardı. Enerjinin daha iyi yayılması kastıyla piramit formundaki tapınaklardan da faydalanırlardı. Yine aynı amaçla binaların tepelerine veya yakınlarına kuvars taşları koyuyorlar ve buralarda enerjiyi yeniden oluşturup dolduruyorlardı. Dünyanın manyetik alanı, güneş, rüzgar ve ses gibi çok farklı kaynaklardan enerji elde etmeyi başarmışlardı. Günümüzde enerji ihtiyacının büyük bölümü kömür, petrol, doğal gaz gibi fosil yakıtlardan elde edilmektedir. Ancak bu kaynakların yakın bir zamanda tükeneceğini hesaplayan bilim adamları yeni enerji kaynaklarının peşindedirler. Son yıllarda güneş, rüzgar, okyanus dalgaları gibi doğal kaynaklardan faydalanılmaya çalışılmakta, bunların dışında yeni enerji arayışları da devam etmektedir. Büyük bütçe ayrılan bu çalışmalar günümüzün son teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Binlerce yıl önce yaşadıkları varsayılan Mu halkının güneş, rüzgar, ses gibi doğal kaynaklardan enerji elde edebilmeyi keşfetmiş ve başarmış olduklarıyla ilgili bilgiler oldukça şaşırtıcıdır. Eğer anlatılanlar doğruysa bunların ta-

rihi aydınlatacak çok önemli bilgiler oldukları açıktır.

Mu ile ilgili kaynakların anlattığına göre ülke insanları mineraller bakımından çok zengin olan topraklarında düzenli kullanıldığında enerji açığa çıkaran manyetik ve radyoaktif kayalar olduğunu da keşfetmişlerdir. Ayrıca fizik biliminde de çok ilerlemişler, manyetik alanlar oluşturabilmiş, gazların kaldırma kuvvetini kullanabilmiş, istedikleri zaman yerçekimi kuvvetini ortadan kaldırmayı başarmış, hatta uçan cisimler yapmışlardır. Bazı araştırmacılar Mular'ın uçak benzeri araçlar kullanmış olduklarını dahi ileri sürmektedirler.

Kıta nasıl yok oldu?

James Churchward *The Lost Continent of Mu* adlı kitabında medeniyetin yok oluş hikâyesine de yer vermiştir. İngiliz araştırmacı kültür ve zenginliğin doruk noktasına ulaştığı ve bunun yüksek tapınaklar, blok heykeller ve anıtsal dikilitaşlarla ilan edildiği sırada, Mu topraklarının yaşadığı büyük şoku ayrıntılı bir şekilde anlatır. Tarihî kayıtlardan elde ettiği bilgileri aktaran Churchward, ülkenin önce güneyinin deprem ve volkanik patlamalarla sarsıldığını, ardından okyanustan gelen dev dalgaların karalara hücum ettiğini belirtir. Birçok şehir yerle bir olmuştur. Her yerden ateş, duman ve lav püskürmeye başlamıştır. Arazinin

düz olması nedeniyle aşağı doğru akamayan lavlar üst üste birikmiş ve volkanik kayalara dönüşmüşlerdir. Felaketin dinmesinin ardından bir süre geçince insanlar korkularını unutmuş, yeniden şehirler kurmuş, ticaret ve deniz trafiğini yeniden başlatmışlardır. Aradan birçok nesiller geçtikten sonra tekrar büyük depremler meydana gelmiştir. Tüm kıta yerinden oynamış, şehirler enkaz yığınına dönüşmüştür. Yerde açılan yarıklardan ateşler fışkırmış, çapı 4,5 kilometreyi bulan ateş kitleleri oluşmuştur. Buna gökyüzünü saran yıldırımlar da eklenmiştir. Sonunda ateş dalgaları her şeyi yutarak yok etmiştir.[93]

[93] The Lost Continent of Mu, James Churchward, Brotherhood of Life, Inc., Reprinted in 1987, s. 23-28.

MEDENİYET TARİHİNİN EN ZENGİN KÜLTÜRÜ, ESKİ MISIR

Yazıyı bulup kullandılar. Özel tekniklerle, her görenin hemen tanıyabileceği şekilde tamamen kendilerine has, eşsiz güzellikte sanat eserleri inşa ettiler. Yapılarındaki ihtişam, uyum ve mükemmellik ile eserlerinde kullandıkları renkler ve semboller çarpıcı bir özgünlüğün en belirgin izleriydi.

Arkeolojik araştırmalar insanlığın bir zamanlar neler yaşadığını, neler üretip neler keşfettiğini anlamayı ve geçmişi öğrenerek geleceği okuyabilmeyi amaçlar. Özellikle son yıllardaki teknolojik gelişmeler bu amacın yerine getirilmesinde önemli bir rol oynamış, insanlık tarihine ışık tutacak pek çok şehir ve yapı, belge ve sanat eseri aydınlığa kavuşturulmuştur. Dünya tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Eski Mısır ile ilgili yapılan araştırmalar da tarihe yön veren çok kıymetli veriler sunmuştur.

Ancak tarihin en eski uygarlıklarından biri olan bu zengin medeniyetle ilgili hâlâ su yüzüne çıkarılmayı bekleyen pek çok sır olduğu da bilinen bir gerçektir.

Eski Mısır dendiğinde hiç kuşkusuz öncelikle ünlü piramitler, firavunlar ve papirüsler akla gelir. Oldukça geniş bir konu olduğu için Eski Mısır'ı bizzat araştırma konusu edinen *ejiptoloji* adlı yeni bir bilim dalı ortaya çıkmıştır. Ejiptologlar Eski Mısır'la ilgili karanlıkta kalan gerçekleri aydınlığa çıkarmak amacıyla Mısır'ın tarihi, bilimi, kültürü, sanatı, mimarisi ve daha pek çok konu hakkında kapsamlı araştırmalarda bulunmaktadırlar.

Eski Mısır Kronolojisi

Bundan yaklaşık 190 yıl öncesine kadar Eski Mısır'la ilgili bildiklerimiz oldukça sınırlıydı. Medeniyet hakkında pek çok bilinmeyen, hiyerogliflerin deşifresiyle aydınlığa kavuşmuş oldu. Elde edilen bulgulara göre milâttan önce 5000 yıllarında Nil Nehri civarında önce birçok şehir devlet kurulmuştu. Sonradan bu şehir devletler iki krallık etrafında toplandılar. Krallıklardan biri milâttan önce 3200'de diğerini ele geçirdi ve Mısır'da tamamıyla egemen hale geldi. Bu tarihten milâttan önce 525 yılına kadarki dönem ise "hanedanlar dönemi" olarak bilinmektedir.[94]

[94] Uygarlık Tarihi, Yard. Doç. Dr. Muhammet Şahin, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2002, s. 21-23.

Hanedanlar dönemi eski, orta ve yeni imparatorluk dönemleri olarak üçe ayrılmaktadır. Eski Mısır uygarlığının temeli eski imparatorluk döneminde atılmış ve dünyanın en ünlü taş yapıtı olan piramitler bu dönemde inşa edilmiştir. Mısırlılar bu dönemde genişleme siyaseti doğrultusunda otoritelerini güçlendirmeye çalışmış, Asyalı halklara ve Mısır'ın güneyindeki kavimlere seferler düzenlemişlerdir. Ancak aynı dönemde Mısır'ın iç bölgelerine girebilmeyi başaran Asyalı istilacılar ülkede kargaşa çıkarmışlardır. Bununla birlikte imparatorluk istilacılardan oluşan Delta krallığı, Orta Mısır krallığı ve Teb sülalesine ait Yukarı Mısır krallığından oluşan üç krallığa bölünmüştür. Daha sonra Teb sülalesi hakimiyeti ele geçirmiş ve Orta imparatorluk dönemine geçilmiştir. Bu dönemde de Suriye, Sina Yarımadası ve Nubya Mısır topraklarına katılmış, imparatorluğun sınırları iyice genişletilmiştir. Ne var ki Asya kökenli Hiksoslar Mısır'ı istila ederek ülkede egemen olmuşlardır.

Mısırlılar'ın hâkimiyeti yeniden kazanmaları ise yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. Yeni İmparatorluk olarak adlandırılan bu dönemde imparatorluğun sınırları daha da genişletilip Asya ve Afrika kıtalarına gelinmiştir. Mısır tarihinin en ünlü ismi olan II. Ramses'in ölümü ise imparatorluğu çöküş sürecine sokan bir gelişme olmuştur.[95]

[95] Uygarlık Tarihi, Yard. Doç. Dr. Muhammet Şahin, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2002, s. 23.

Eski Mısır ve Yazı

Binlerce yıllık Eski Mısır kültürünü Mısırlılar'ın milâttan önce 3000 yıllarında bulup kullandıkları ve bugün türünün bilinen en eski örneğini teşkil eden resim-yazılar sayesinde öğrenebilmekteyiz. Bilim adamları bu resim-yazıları çözebilmek için uzun zaman harcamışlardır. Bazı resimler kolay anlaşılabilirken, bazılarının sırrı Fransız Eski Mısır uzmanı ve dilbilimci Jean-François Champollion'un keşfine dek çözülememiştir. Champollion'un elde ettiği sonuçlara göre Mısırlılar'ın karmaşık resim-yazı tekniklerinde kelimeler, bazen de heceler birtakım sembollerle ifade edilmiştir. Mısırlılar bir süre sonra sembollerin bazılarını harf olarak kullanmaya başlamışlardır. Uygarlığı gerçek bir alfabe ile tanıştıranlar ise Orta imparatorluk döneminde Eski Mısır'ı işgal eden Asya kökenli Hiksoslar'dır. Hiksoslar her harf için bir sembol kullanarak 21 harflik bir alfabe oluşturmuşlardır.

II. Ramses'in ölümünden sonra Babilliler ve Persliler'in hakimiyetine geçen Mısır'ın yazısı daha çok resmi andırmaya başlamıştır. Çünkü kullanılan kağıdın kalitesinde düşüş olmuştur. Mısırlılar taş veya papirüs kağıdı kullanırken Babilliler ve Persler gibi yazılarını sivri çubuklarla kilden yapılmış tuğla üstüne kazımak durumunda kalmışlardır. Böylece çiviyi andıran

çizgilerden oluşan ve çivi yazısı olarak bildiğimiz yazı ortaya çıkmıştır. İlk başlarda 1000'e yakın işaret kullanılırken bu işaretlerin yarısı kullanımdan çıkarılarak yazı basitleştirilmiştir. Yaklaşık milâttan önce 2700 yıllarına gelindiğinde ise gerçek bir yazı sistemi oluşturulmuştur. Bu yazıyı hükümdar isimlerinden yola çıkarak çözen kişi ise Alman epigraf Georg Friedrich Grotefend olmuştur.[96]

Mısırlılar "papirüs" adı verilen, kendilerine has türde kitaplar yazmışlardır. Bu kitaplar bugün anladığımız anlamda sayfaları çevrilerek okunan kitaplar değildir; metrelerce uzunluktaki kağıtlardan oluşmaktadırlar. Üzerine yazı yazılmış bu kağıtlar ışığa tutulduklarında diklemesine çizgilerden meydana gelen bir yazı fark edilmektedir. Eğer papirüsten bir parça koparılmak istenirse, kağıdın örülü şeritlerden oluştuğu ve hasırın yapısını andırdığı görülür. Bu özel kâğıdın kaynağı Nil nehrinin kıyı yerlerindeki bataklıklarda yetişen, uzun gövdeli ve tepesinde püskülü olan ve yine papirüs olarak adlandırılan saza benzer bir bitkidir. Mısırlılar önce bitkinin en dış tabakasını ayıklamışlar, ardından bitkinin gövdesini parçalara ayırmışlardır. Sonra bu parçaları birbirleriyle çapraz olarak birleştirmişlerdir. Ardından iki katman haline gelen levhaları ıslatıp bitkinin özündeki nişasta katmanların birbirine iyice yapışmasını

[96] Mezopotamya ve Eski Mısır, Bilim, Teknoloji, Toplumsal Yapı ve Kültür, Altay Gündüz, Büke Yayınları, 2002, s. 20.

sağlamışlardır. Daha sonra levhaları tahta tokmaklarla döverek incecik bir tabaka haline getirmiş ve özel bir yapışkanla birbirlerine tutturup kağıt elde etmişlerdir. Levhaların uzunluğu genellikle 8-10 metre civarındadır.[97] Yapılan arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda yakın tarihte binlerce yıldır Mısır çöllerinde saklı kalmış olan pek çok papirüs ele geçirilmiştir. Bunların en eskisi ikinci yüzyılın ilk yarısına ait olup Manchester Üniversitesi'nin John Rylands Kütüphanesi'nde korunmaktadır. Arkeologlar pek çoğunun ise hâlâ kayıp olduğundan emindirler.

Mısır Piramitleri: Dünyanın En Görkemli Taş Yapıları

Hiç kuşku yok dünyada en çok ziyaret edilen tarihî kalıntılar Mısır Piramitleri'dir. Piramitlerin günümüzden yaklaşık 5 bin yıl önce yapılmış olduğu düşünülüyor. Nasıl inşa edildikleri ise her zaman için büyük bir merak ve tartışma konusu. Mısırlılar'ı "çok iyi öğrenim görmüş bilgili kişiler" olarak tanımlayan ünlü tarihçi Herodot zamanından beri bu konuda sayısız araştırma yapılmıştır. Tarihçi ve arkeologlar gerçeklere ancak kendi ürettikleri birtakım teorilerle ulaşmaya çalışıyorlar, çünkü piramitlerin yapımıyla ilgili Eski Mısır'dan günümüze gelen açıklayıcı bir belge yok.

---

[97] Mezopotamya ve Eski Mısır, Bilim, Teknoloji, Toplumsal Yapı ve Kültür, Altay Gündüz, Büke Yayınları, 2002, s. 256.

Mısır Piramitleri konusunda merak edilen temel soru şu: Taşlar taşocaklarından ham olarak nasıl çıkarıldı, nasıl yontuldu ve nasıl taşındı? Pek çok teori ortaya atılmasına rağmen bunlardan hızlı ve kesin bir sonuç alınamamasının nedeni ise hiç kuşkusuz teorilerin güvenilirlik kazanabilmek için deneysel olarak test edilme zorunlulukları.

Altlarında firavunların mezarları bulunan üç piramit ve eklentilerinin yapımı için tahminen 25 milyon ton ocak taşının kullanıldığı bilinmektedir.[98] Herodot Mısır Piramitleri'ni sadece "firavun mezarı" terimiyle nitelendirmektedir. Bu durumda şu soru akla gelmektedir: Mısırlılar mezarların üzerine milyonlarca ton ağırlığındaki taşlarla dev yapılar oluşturma ihtiyacını neden duymuşlardır? Hiç kuşku yok bu ilginç teknik piramitlerin inşasının başka bir amacının olabileceğini akla getirmektedir. Peki ama piramitler firavun mezarı olmanın dışında başka hangi amaç doğrultusunda inşa edilmiş olabilirler? Firavunlar bu yüksek yapıların inşasıyla gizli bir amaç gütmüş olabilir mi? Belki bu şüphelerin hepsi yanlıştır; firavunların tek amacı gerçekten de sadece bir mezar sahibi olabilmektir. Ama benzerine rastlanmamış bir emek gerektiren, inşası yıllarca süren, yüksek maliyetli ve çok kapsamlı matematiksel hesaplar içeren piramitlerin sadece bir mezar olabileceğini düşünmek acaba ne kadar doğru olur?

[98] Mezopotamya ve Eski Mısır, Bilim, Teknoloji, Toplumsal Yapı ve Kültür, Altay Gündüz, Büke Yayınları, 2002, s. 104.

Bu sorulara cevap ararken izlenmesi gereken yol elbette ki öncelikle piramitlerin yapısını incelemek. Yüzeysel bir inceleme dahi yapıların ilginç mimarisinin, piramitlerin yalnızca bir mezardan ibaret olamayacağını destekler yönde işaretler verir. Nitekim bu taş binalar birçok gizli yol ve dehlize sahiptirler. Bu da şüphesiz akla bu dev yapıların altında birtakım gizli belge ve yazıtların ya da değerli eşyaların saklanıyor olabileceğini getirmektedir.

Ünlü filozof Herodot gibi eskinin pek çok arkeolog ve araştırmacısı piramitlerin sadece firavunların mumyalanmış bedenlerini saklamak için yapılmış mezarlar olduğunu düşünmüştür. Ancak zamanla bu görüş değişmiştir. İlginç detaylar ortaya çıktıkça araştırmacılar ortada müthiş bir olağanüstülük olduğu konusunda birleşmeye başlamışlardır.

Piramitlerin mezar olmanın dışında başka amaçlar taşıdığını ısrarla savunan araştırmacılardan biri de Erich von Däniken'dir. İsviçreli ünlü araştırmacı şöyle diyor:

"Büyük Piramit'in neden, nasıl ve ne zaman yapıldığı hakkında hiçbir şey bilmemekteyiz. 164 metre yüksekliğinde ve 31.200.000 ton ağırlığında suni bir dağ, akıl almaz bir uygarlığın delili olarak karşımıza dikiliyor ve insanlar onun müsrif bir firavunun mezarından başka bir şey olmadığını ileri sürüyorlar!"[99]

---

[99] Tanrıların Arabaları, Erich von Däniken, Cep Yayınları, 1999, s.

Von Däniken kitabının bir başka yerinde ise piramitlerle ilgili şöyle demektedir:

"Piramitler üzerine asırlardır gerçekleştirilen araştırmalar büyük bir hızla devam etmektedir. Bu konuda binlerce kitap yazılmış, hiyeroglifler üzerine özel çalışmalar yapılmış, yapılan kazılarda pek çok önemli belge ortaya çıkarılmıştır. Ancak bu konuda bildiklerimizin bilmediklerimize göre çok az olduğu açıktır. Özellikle de üzerinde en çok araştırma yapılan Büyük Piramit hakkında ortaya konan bilgiler son derece yetersizdir. Günümüzde Büyük Piramit'in sadece birkaç koridoru ve birkaç odası hakkında kısmen bilgiye sahibiz. Bunlardan biri kraliçe odası, diğeri ise bunun üst yanındaki kral odasıdır. Bilinen odaların ve iç dehlizlerin toplam hacmi ise, bir piramidin genel hacminin ancak %1'ini oluşturmaktadır. %99'u ise hâlâ dünyanın en büyük sırlarından biri olma özelliğini korumaktadır.[100]

Son yıllarda yapılan araştırmalar piramitlerle ilgili gizemli sorulara yenilerini eklemiştir. Bunlardan biri de piramitlerin içindeki geniş boşlukların ne işe yaradıkları ile ilgilidir. Tokyo'daki Naseda Üniversitesi'nden Japon bir bilim adamı ekibiyle birlikte piramitler üzerinde yaptığı araştırmada taşların içini dahi gösteren oldukça gelişmiş modern cihazlar kullanmış, Büyük Piramit'in en az % 3'lük bir bölümünün boş olması, yani içinde başka odalar, dolayısıy-

[100] Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Yayınları, 1995, s. 9.

la da keşfedilmemiş koridorlar bulunması gerektiğini tespit etmiştir.[101]

Fransız bir ekip ise piramidin içinde %15 oranında boş mekan bulunması gerektiğini hesaplamıştır.[102] Söz konusu boşlukların amacını saptayabilmek için piramitlerin içinde yapılan araştırmaların yaygınlaştırılması gerektiği açıktır.

Muazzam Emeğin Sırrı

Piramitlerin yapımı için olağanüstü bir emek ve organizasyon gerekiyordu. Çekirdeklerinin yapımında çoğunlukla yerel taş ocaklarından çıkarılan kireçtaşı kullanılırken, yüzey kaplama taşları Tura kireçtaşı ocaklarından elde ediliyor, granit ise Assuan'dan, bazalt ve alçıtaşı Fayyum'dan, bakır Doğu Çölü'nden ve Sina Yarımadası'ndan getirtiliyordu.[103] Bunların yanı sıra çok sayıda levyeye, kaldıraca, desteğe, yapı iskelesine; kızaklar için keresteye, kalaslara, ahşap dikmelere; üzerlerinden taşların kaydırıldığı ya da çekildiği tomruklara; döşeme kaplamaları ve heykeller için de su mermerine ihtiyaç vardı.[104]

---

101 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Yayınları, 1995, s. 9.

102 Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Yayınları, 1995, s. 10.

103 Mezopotamya ve Eski Mısır, Bilim, Teknoloji, Toplumsal Yapı ve Kültür, Altay Gündüz, Büke Yayıncılık, 2002, s. 214.

104 Mezopotamya ve Eski Mısır, Bilim, Teknoloji, Toplumsal Yapı ve Kültür, Altay Gündüz, Büke Yayıncılık, 2002, s. 214.

Piramitlerin yapımı için kaç kişinin kaç yıl çalışması ve bu kişilerin günde kaç taş taşımaları gerektiğinin anlaşılması için çeşitli matematik hesapları yapıldı. Bu hesaplardan birine göre Büyük Piramit'i inşa edebilmek için 23 yıl boyunca taş ocağından her gün 322 santimetre küplük taş çıkarılmalıydı. Peki ama bunun için kaç taş ocağı işçisi gerekliydi? Uzmanlar tarafından yürütülen bir piramit inşa etme projesinde 12 taş ocağı işçisi 22 günlük bir çalışmada 186 taş çıkardılar. Bunu şöyle de izah etmek mümkün: Her gün 8,5 taş... Ne var ki bu işçiler makineli aletler olmadan çalışmalarına rağmen taşları taş ocağından çekip alacak demir kablosu avantajına sahiptiler. Firavun Kefren'in zamanında bu iş için ek olarak 20 kişilik bir takım gerekliydi. Hatta yeni projede fazladan 20 kişinin gerektiği farz edilse bile her gün 322 santimetre küplük taş için 1212 kişinin çalışması şarttı.[105] Bu hesaplamalar piramitlerin inşasında binlerce kişinin seneler boyunca çalışmış olması gerektiğini açıkça gösteriyordu. Ancak bugün dahi eşine rastlanamayan, dahası günümüz teknolojisinin inşa etmeye yetip yetmeyeceği bile bilinmeyen bu olağanüstü sanat eserleri üzerine yapılan sayısız araştırmaya rağmen Mısır Piramitleri'nin yapımıyla ilgili ortada hâlâ çözülememiş pek çok sır var. Açıkça görülüyor ki bu antik kalıntılar oldukça ileri bir işçilik düzeyine sahipler. Günümüzden

[105] The Complete Pyramids, Mark Lehner, Thames & Hudson Ltd, 1997, s. 206.

binlerce yıl önce yaşamış insanların günümüzü aşan bu ilme nasıl sahip olduklarının ortaya çıkarılması hiç şüphe yok ki geçmişi olduğu gibi geleceği de aydınlatacak bir meşale değerinde olacaktır.

Piramitlerin İnşasında Gizli Amaçlar Var mı?

Geçmişte yaşanmış pek çok olayla ilgili gerçekleri tüm yönleriyle belki hiçbir zaman öğrenemeyecek olabiliriz, ama yine de bazı ihtimaller üzerinde fikir yürüterek gerçeklere yaklaşmak mümkün. Bunun için de tarih bilgilerinden yararlanmak gerekiyor. Konumuz Eski Mısır olduğunda da yine tarih bilgilerine başvurmakta fayda var. Bu nedenle de öncelikle o dönemde hâkim olan sosyal yapı ve inanışları gözden geçirmemiz lazım. Bu noktada en güçlü yardımcı bilgi ise Eski Mısır insanlarının ölümden sonra dirilip yeniden dünya hayatında yaşayacaklarına yönelik geliştirdikleri inanıştır. Bu inanç dünyada yeniden dirilmeye yöneliktir. Nitekim bedenlerini mumyalatmalarının sebebi de dünyada yeniden dirildiklerinde bedenlerine ihtiyaç duyacaklarını düşünmeleridir. Tüm Mısır halkı gibi piramitler altındaki mezarlarda yatan Firavunlar da dünyada tekrar dirileceklerine inandıkları için bedenlerini çok iyi korumak istemiş ve bu amaçla dev yapılar inşa ettirip kendilerini buraya gömdürdük-

leri takdirde bedenlerinin zarar görmeden çağlar boyunca sağlam kalacağını düşünmüş olmalıdırlar.

Aynı mantıktan hareketle; firavunlar dünyaya dirileceklerine inandıkları için uyandıklarında ihtiyaç duyacakları birtakım eşyaları da mezarlarına koydurmuş olmalıdırlar. Nitekim Mısır'ın bazı yerlerinde yapılan kazı çalışmalarında halkın mezarlarından mobilyalar, sandıklar, örtüler, hatta çarşaflar dahi çıkarıldığı olmuştur. Firavunların da diğer Mısırlılar gibi pek çok eşyayı mezarlarının içine gömdürmüş olmaları gerekir. Hatta firavunların halktan farklı olarak mobilya, kıyafet ve benzeri eşyaların dışında mezarlarına önemli belgeler, yazıtlar, haritalar ya da hazineler saklamış olma ihtimalleri de vardır. Nitekim yeniden dünyaya geleceğine yönelik kuvvetli bir inanç taşıyan firavunların çeşitli belge ve dokümanı yanlarında bulundurmak isteyecekleri açıktır.

Piramitlerin İncelenmesine Neden İzin Verilmiyor?

Piramitlerin inşa teknikleriyle ve kim tarafından, ne zaman yapılmış olduklarıyla ilgili net bir bilgi mevcut değil. Erich von Däniken bu konuda dünyanın en büyük taş yapısı olan Büyük Piramit'le ilgili şunları söylüyor:

"Büyük Piramit'in yapılışına ilişkin ne bir işçi, ne bir rahip, ne bir mimar, ne de bir firavun

tarafından söylenmiş tek bir sözcük bile yok. Koca yapı tam bir bilinmezlik örtüsü altında. Keops Piramidi'nin içinde de ne bir yazı parçası bulundu, ne de herhangi bir yazılı belge!"[106]

1991'de Amerikalı araştırmacı John Anthony West ve jeolog Dr. Robert Schoch piramitlerin önünde yatan Sfenks altında büyük bir odanın ve ona açılan gizli geçitlerin varlığına dair sismik kanıtlar elde etmişler, ama daha geniş çaplı bir araştırma yapmak istediklerinde hükümetten izin alamamışlardır.

1993'te de benzer bir engelleme yaşanmış. Alman mühendis Rudolf Gantenbrink'in keşfetmiş olduğu küçük robot, piramidin içinde daha önce keşfedilmemiş bir geçitte 60 metre kadar ilerletilmiş. 60 metrenin sonunda ise robot tüm geçidi tıkayan bir metal kapıyla karşılaşmıştır. Gantenbrink kapının açılmasını talep etmiş, ancak Kahire Alman Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Rainer Stadelmann geçitteki kapının arkasında başka bir şeyin bulunma ihtimalinin imkânsız olduğundan bahsederek kapının açılmasını istememiştir. Bir başka ejiptolog olan Dr. Günther Dreyer de Stadelmann'a katılmış, "O kapının arkasında hiçbir şey yok!" demiştir.[107] Böylece çok önemli bilgilere ulaşabilme ihtimali şüpheli bir şekilde engellenmiştir.

---

[106] Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Yayınları, 1995, s. 7.

[107] Kıyamet Günü Çoktan Geldi Çattı, Erich von Däniken, İnkılap Kitabevi, 1995, s. 204.

Bu engellemeler nedeniyle piramitlerle ilgili bugüne dek yeterli bilgi elde edilememiştir.

On dokuzuncu yüzyılda yaşamış olan İtalyan ejiptolog Giovanni Caviglia'nın Büyük Piramit'in altındaki özel şaftı kazdığı ve yerin 12 metre derinine indiği bilinmektedir. Bu sırada piramitlerle ilgili söz konusu şüpheleri doğrulayan, son derece dikkat çekici bir olay yaşanmıştır. Caviglia'ın hedef aldığı noktaya daha 4 metre varken araştırmacının daha fazla ilerlemesi yetkililerce engellenmiştir. Elbette bu durum Caviglia'nın ulaşmasına izin verilmeyen şaftın yakınlarında bazı gizli belge ve eşyaların bulunabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Büyük Piramit ve Sfenks

Mısır'ın Giza bölgesindeki üç büyük piramidin biraz doğusunda Sfenks adıyla bilinen yarı insan-yarı aslan bir heykel bulunmaktadır. Ejiptologlar Khafre Piramidi'ni Vadi Tapınağı'na bağlayan yolun sonunda yatan bu heykelin milâttan önce 2500 yıllarında Firavun Khafre tarafından yaptırıldığını düşünmektedirler. Oysa ne Giza'da ne de Mısır'ın başka bir yerinde bu bilgileri destekler mahiyette yazılı bir kayıt bulunmamaktadır. Dolayısıyla ejiptologların bu görüşleri şimdilik kesin bir gerçek olarak kabul edilememektedir. Bu da hiç kuşku yok ki, dünya tarihini derin-

den etkilemiş olan bu önemli bölgede bugünün imkânlarını kullanarak kapsamlı bir araştırma yapılması ve gizli kalmış yönlerin aydınlığa kavuşturulması gerektiği gerçeğini bizlere hatırlatmaktadır.

Bu ilginç ve görkemli yapı üzerinde 1991 yılında Amerikalı araştırmacı John Anthony West ve jeolog Dr. Robert Schoch tarafından bir dizi araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar sonunda bilim adamlarının vardıkları sonuç ise oldukça şaşırtıcıdır: Heykelin üzerindeki aşınma izleri rüzgar ve kum kaynaklı değil, su kaynaklıdır. Oysa Mısır'ın bu bölgesinin şimdi olduğu gibi çok eski zamanlarda da çöl olduğu bilinmektedir. Üstelik buraya yağmur da yağmamaktadır. Uzmanlar söz konusu aşınmayı sağlayacak kadar yağmurun en son milâttan önce 5000, hatta belki milâttan önce 7000 yıllarında yağmış olabileceğini söylüyorlar.

Amerikalı araştırmacılar sismik ölçümler yapan cihazlarla da çalışmışlardır. Bu cihazlarla yapılan araştırmalar sonunda yine çok şaşırtıcı bir başka bulgu ortaya konmuştur: Sfenks'in pençelerinin yaklaşık 8-9 metre altında büyük bir oda ve bu odaya açılan dehlizler bulunmaktadır. Başta Eski Eserler Müfettişi Dr. Zahi Hawass olmak üzere Mısırlı yetkililer bu bulguların ortaya çıkarılmasının üzerine araştırmacıların izinlerini iptal etmişler ve Sfenks üzerinde araştırma yapılmasını yasaklamışlardır. Bu da, daha önce bahsedildiği gibi, piramitlerin altın-

da bazı gizli kayıtların saklanıyor olma ihtimalini kuvvetlendiren bir başka ilginç olaydır.

Sfenks'in yapısına dair hiçbir yazılı kaydın bulunmaması ve hakkındaki onca soruya açıklayıcı cevaplar alınamaması araştırmacıları birtakım teoriler üretmeye zorluyor. Çoğu ejiptolog dev heykelin inşa edilişinde sanatın dışında başka bir amacın bulunduğunu iddia ediyorlar. Bunu savunan araştırmacılardan biri de Gerald O'Farrell'dir. O da diğer pek çok araştırmacı gibi Sfenks'ten Büyük Piramit'e gizli bir tünelin uzandığını savunmaktadır.

Bir başka ilginç iddia ise Sfenks'in Giza'nın altındaki yeraltı geçitleriyle doğrudan ilişkili olduğu yönündedir. Bazı arkeologlar yeraltı geçitlerinin varlığından eminler. Dahası bunların çok eski bir limana bağlı olduklarını ve piramitlerin yapımında ulaşım yolu olarak kullanıldıklarını düşünüyorlar.

Bütün Olarak Günümüze Ulaşan Tek Taş Kompleks: Sakkara Piramidi

Sakkara, Mısır'da çok eski dönemlerden kalmış geniş bir gömü alanıdır. Günümüzdeki Kahire şehrinin 30 kilometre güneyindeki bu gömü alanı 7x1,5 kilometre ölçülerindeki bir arazi üzerindedir. Buradaki basamak piramit Kral Djoser için milâttan önce 2667-2648 yılla-

rında Imhotep tarafından tasarlanmıştır. Sakkara'nın tarihinin milâttan önce 2920'lerde başlayan birinci sülaleden Hıristiyanlık dönemine kadar uzandığı düşünülmektedir.

Eski Mısır'ın başkenti Memphis iken Sakkara da buranın mezarlığı idi. Giza ve Thebes'deki Krallar Vadisi'ndeki mezarların gölgesinde kalmış olmakla birlikte, burası 3000 yıl boyunca küçük çaptaki defin törenleri için önemli bir yer olmaya devam etmiştir.

Burası bir bütün olarak kalmış tek taş komplekstir. Aynı zamanda burası dünyanın en çok kazı yapılan bölgesidir. Pek çok uluslararası çalışma grubu kış ayları boyunca aralıksız olarak iş başındadırlar ve çöl kumuyla kayalık zeminin altındaki sırları açığa çıkarmaya çalışırlar. 1988'de bir Fransız ekip burada iki piramit keşfetmiştir.

Sakkara Piramidi'nin önemli bir özelliği de; bilinen ilk piramit olmasıdır. Her yüzünde altı basamak vardır. Uzmanlar Sakkara Piramidi'nin bir zamanlar soyluların ve kraliçelerin mezarlarını da kapsayan bir mezar kompleksinin merkezi olduğunu savunmaktadırlar. Ayrıca piramidin yeraltında kalan bölümünde firavunun ailesine ait mezar odalarının ve kabartmalarla süslü diğer bazı odaların bulunduğu da söylenmektedir.

Tarihteki ilk piramit olduğu bilinen ve tarih öncesinden kalmış olan çok değerli bir yapı olmasına rağmen burada da ayrıntılı bir araştır-

ma yapılmış değildir. Çoğu uzman gömü alanının bugüne kadar sadece %20'sinin kazılıp incelendiğini belirtmektedir.

Eşsiz Mısır Sanatı

Eski Mısır sanatı 5000 bin yıl öncesine dayanmaktadır. Resim ve heykellerle ifade edilen ve oldukça sembolik ve büyüleyici olan bu sanat yaklaşık 3000 yıllık bir dönem içerisinde hiç değişmeden aynı kalmış ve herhangi bir dış etken altında kalmayan Mısır medeniyetini yansıtmıştır. Aynı temel gelenekler ve gözlem kalitesi yüksek bir seviyede başlamış ve dönem boyunca bu seviyeyi korumuştur. Gerekli kurallara istisnasız her zaman uyulmuştur. Bir insanı ya da doğayı temsil etme tarzı binlerce yıl boyunca aynı şekilde kalmıştır.[108]

Eski Mısır sanatı tamamen düzen üzerine kuruludur. Eski Mısır sanatçıları eserlerinde doğru orantılar kurabilmek için yatay ve dikey referans çizgileri kullanmışlardır. Kısacası medeniyetin genel yapısındaki düzenlilik sanata da yansımıştır. Bir durumun sosyal hiyerarşisini net bir şekilde tanımlamak için figürler belli bir perspektife göre değil, statüsünün önemine göre resmedilmiştir. Örneğin firavunlar resimlerde perspektif açısından nerede olursa olsun en büyük figür olarak resmedilmişlerdir.[109]

---

[108] http://en.wikipedia.org

[109] http://en.wikipedia.org

Aşırı kuru iklim Eski Mısır resimlerinin günümüze kadar gelmesine neden olmuştur.

Eski Mısırlılar ölülerin defin odasında farklı tipte çanak çömlekler tutarlardı. Bu çömleklerden bazıları mumyalama işleminden önce çıkarılan iç organları temsil ediyordu. Ölü ile birlikte mezara çok sayıda küçük obje konuyordu. Kabirlerin duvarlarına 15-25 santimetre yüksekliğinde çanak çömlek konileri işlemek gelenekti. Bu konilerde genelde ölen kişinin adı, ünvanı, yaptığı işlerin yanı sıra hakkında başka bilgiler de yer alıyordu.[110]

Eski Mısır heykelciliği firavunları, kral ve kraliçeleri resmetmekle başlamıştır. Heykel yapımında da her zaman kurallara bağlı kalınması, örneğin erkek heykellerinin kadın heykellerinden daha koyu renkli yapılması ya da oturan insan figürlerinde ellerin diz üzerine yerleştirilmesi kuralına mutlaka uyulması gerekmiştir. Nitekim eserlerin sanatsal değerleri bu kurallara ne kadar uyulduğu ile ölçülmüştür. Dolayısıyla kurallara o kadar sıkı bir şekilde uyulmuştur ki 3000 seneden uzun bir süre boyunca heykellerin görünümünde çok az şey değişmiştir.[111]

Resim ve heykelciliğin yanı sıra Eski Mısır'da dokumacılık da oldukça gelişmişti. Milâttan önce 2500'den kalma Eski Mısır kumaşlarının iplik kullanımı ve dokuma tarzı gelişmiş

---

110 http://en.wikipedia.org

111 http://en.wikipedia.org

bir zevk ve kaliteyi yansıtmaktadır. Kumaşların dokuması ince detaylarla doludur. Bugünün modern makineleriyle üretilen ince iplikleri Mısırlılar milâttan önce 2500 tarihlerinde üretmişlerdir. Kumaşlardaki ince dokuma ejiptologları ve tekstil dokuma uzmanlarını hayrete düşürmektedir. Bu kumaşlar günümüzün kumaşlarıyla dahi yarışabilecek niteliktedir.

Araştırmacı Henry Rawlinson günümüzden binlerce yıl önce yaşamış olan Eski Mısır medeniyetinde ilkel bir hayat tarzına işaret eden hiçbir belirti olmadığına dikkat çekmektedir.

Eski Mısırlılar'ın Matematik Bilgisi

Eski Mısırlılar çok gelişmiş bir matematik bilgisine sahiplerdi. Ölçü, yüzey ve hacim gibi hesaplamaları bugünün bilgileri ışığında dahi son derece başarılıydı.

Nil Nehri çevresine yerleşmiş olan Eski Mısırlılar'ın nehrin yükselme ve alçalmasını sürekli olarak hesaplamaları gerekiyordu. Bu doğrultuda yaptıkları ölçü ve hesaplar Eski Mısırlılar'ı matematik biliminde oldukça ilerletti.

Eldeki verilere göre pi sayısının ilk olarak Eski Mısırlılar tarafından kullanıldığı tahmin ediliyor. Yüzey ve hacim hesapları yaparken pi sayısına ait yaklaşık değerler kullandıkları biliniyor. Ayrıca bilinen en eski sayı sayma sistemi

Eski Mısırlılar'a aittir. Milyona kadar sayıları kapsayan bu sayı sayma sistemini yaklaşık 5300 yıl önce geliştirdikleri bilinmektedir.

Papirüslerin yanı sıra ele geçirilmiş birkaç adet parşömen tomarı ve bazı kil ve tahta tabletlerde de Eski Mısırlılar'ın matematik bilgisinden bahsedilmektedir. Özellikle tabletler Eski Mısırlılar'ın matematik bilgilerini nasıl kullanmış olduklarına dair pek çok bilgi içermektedir. Tüm bu kaynaklardan anlaşılan Eski Mısırlılar'ın kullandıkları temel sayı sisteminin günümüzün sayı sistemine çok benzediğidir.

Şaşırtan Teknoloji

Kahire'deki Mısır Müzesi'nin 22 numaralı odasında ahşap bir cisim sergilenmektedir. Bu cisim 1898 yılında Mısır'ın Kuzey Sakkara bölgesinde Pa-di-Imen'in mezar kazılarında keşfedilmişti. Milâttan önce 200'den kalan bu ahşap cisim Kahire Müzesi'ne yollandı ve açıklanamayan eşyaların arasına kaldırıldı. Bu olaydan 70 yıl sonra arkeolog Dr. Halil Messiha müzede kuş figürleri üzerinde çalışma yaparken bu ahşap cisim ile karşılaştı ve bunun günümüz uçak ya da planörünü andırdığını fark etti. Mısır Kültür Bakanlığı'nı da devreye sokarak cismi araştırmaya başladı.

Ahşap cisim oldukça hafif bir maddeden yapılmıştı. Uzunluğu 14,2 santimetre, kanat açıklı-

ğı 18,3 santimetreydi. Cismin aerodinamiği son derece mükemmeldi. Kanatlar modern maketlerde olduğu gibi özel olarak açılmış bir deliğe monte edilmişti. Arka kuyruğu günümüze ait uçakların kuyruklarıyla neredeyse aynıydı.[112]

Eski Mısır'dan bir başka teknoloji haberi ise medeniyetin elektriği bildiği ve kullandığı ile ilgili. Mısır'ın Dendera bölgesindeki Hathor Tapınağı'nda bulunan bir kabartma, Eski Mısır'la ilgili çok şaşırtıcı bir bilgiyi ortaya çıkarmıştır. Kabartmada ampul benzeri bir obje dikdörtgen bir sütuna yerleştirilmiştir.[113] Bu objenin günümüzün elektrik lambalarıyla olan benzerliği hayret uyandırmaktadır. Kabartmada resmedilen sistemin ışık yayıp yaymadığı bilim adamlarınca denenmiştir. Ampul, yılanlı tel, duy ve izolatör kullanılarak bir sistem oluşturulmuş ve bu sistemle ışık elde edilmiştir. Ivan Troeng adlı İsveçli elektrik mühendisi kabartmayla ilgili şöyle söylüyor:

"Bunu tartışacak bir şey yok; bu resim yüksek gerilim izolatörlerine bağlı büyük elektrik ampullerini gösteriyor."[114]

112 www.catchpenny.org/model.html

113 www.geocities.com/tasosmit2001/electricity.htm

114 www.angelfire.com/al2/arkeoloji/dandera.htm

AHİD SANDIĞI NEREDE?

Asırlardır kayıp olan Ahid Sandığı'nın içinde Hz. Musa ve Hz. Harun'dan eşyalar bulunduğu biliniyor. Tarihî kaynaklarda yer alan bilgiler doğrultusunda akasya ağacından yapılmış, parlak renkli, dikdörtgen bir sandık olduğu tahmin edilen sandık yüzyıllardır aramasına rağmen hâlâ bulunamadı.

Ahid Sandığı, içinde Hz. Musa ve Hz. Harun'dan eşyalar bulunan bir sandıktır. Yüzyıllardan beri kayıp olduğu bilinmektedir. Tarihî kaynaklara göre sandık Hz. Davud döneminde Kudüs'e taşınarak Hz. Süleyman tarafından yaptırılan mabede konmuş ve milâttan önce 587 yılına kadar Beytülmakdis'te kalmış, aynı yıl Babil İmparatoru Buhtunnesar, Kudüs'ü işgal ettiğinde ise ortadan kaybolmuştur. Yine tarihi kaynaklara göre sandık Levililer tarafından Hz. Süleyman'ın sarayının altındaki gizli bir bölme-

de saklanıp korunmuş, milâttan sonra 70 yılında Roma Valisi Titus'un Beytülmakdis'i yıktırmasıyla birlikte de Roma'ya götürülmüştür.

Ahid Sandığı'ndan Kur'an-ı Kerim'de de bahsedilmektedir:

"Peygamberleri, onlara dedi: "O'nun hükümdarlığının belgesi, size Tabut'un gelmesidir. Onda Rabbiniz'den 'bir güven duygusu ve huzur' ile Musa ailesinden ve Harun ailesinden artakalanlar var; onu melekler taşır. Eğer inanmışlarsanız, bunda şüphesiz sizin için bir delil vardır." (Bakara Suresi, 248)

Öte yandan Hz. Muhammed'in hadislerinde de sandıktan söz edilmektedir. Hadislere göre sandık *Ahir Zaman* olarak adlandırılan ve içinde bulunduğumuz dönemde *Mehdi* adı verilen kurtarıcı tarafından bulunup ortaya çıkarılacaktır:

"Mehdi, Tabut-u Sekine'yi (Ahid Sandığı) Taberiye Gölü'nden çıkaracak." (Ikdı'd Dürer, sf. 51-a)

"Ona Mehdi denilmesinin nedeni, gizli olan bir şeyin yolunu göstermesidir. Antakya denilen bir yerden Tabut'u (Ahid Sandığı) ortaya çıkaracaktır." (Suyuti, el- Havi li'l Feteva, II. 82)

Hadislere göre sandık Taberiye Gölü yakınlarındadır. Taberiye, Şam'a yakın bir yerdedir. Bu hadislerden yola çıkarak bazı araştırmacılar sandığın Taberiye, Şam ya da Antakya'da olabileceğine dikkat çekerler.

Ahid Sandığı binlerce yıldan beri, arkeologların yanı sıra Yahudiler ve Hıristiyanlar tarafından da aranmaktadır. Bu konuda ilk araştırmanın milâttan önce 250'de bir rahip tarafından Sina Yarımadası'nda yapıldığı bilinmektedir. O zamandan beri çok fazla araştırmada bulunulmuş, fakat hâlâ herhangi bir sonuç alınamamıştır.

Rahip, Ahid Sandığı'nın akasya ağacından yapılmış, parlak renklerde ve dikdörtgen şeklinde bir sandık olması gerektiğini belirtmiş, ayrıca içinin ve dışının da altınla kaplı olması gerektiğini ileri sürmüştür. Rahibin bir diğer iddiası da sandığın içinde Hz. Musa'ya verilen *On Emir*'in yazılı olduğu iki tabletin de bulunduğu yönündedir.

Çeşitli İddialar

Ahit Sandığı'nın yeri konusunda pek çok farklı görüş vardır, ama temel görüş sandığın milâttan önce 587 yılından itibaren Kudüs'te saklandığı ve daha sonra da yine muhafaza edilmek üzere Şam yakınlarındaki Taberiye'ye veya Antakya'ya götürülmüş olduğudur. Özellikle üzerinde durulan şehir ise Antakya'dır. Bu görüşü destekleyen bir tarihi bilgi de Esseniler adı verilen Yahudi mezhebinin Romalılar'ın baskılarından kaçarken Lut Gölü kıyısındaki Kumran'a ve Antakya'ya sığınmış ve yaygın inanışa göre bu Yahudi mezhebinin Ahit San-

dığı'nı da yanlarında bölgeye getirmiş olduklarıdır.

Sandığın bugün nerede olduğuna dair hiçbir somut bilgi bulunmamasına rağmen Biblical Archaeology Review dergisi 1996 yılında sandığın bir zamanlar nerede olduğunun Leen Ritmeyer tarafından ispatlandığını yazmıştır. Ritmeyer'in birtakım dokusal, tarihsel ve arkeolojik deliller sunarak yaptığı tespite göre Ahid Sandığı bir zamanlar Eski Kudüs'teki Tapınak'ın içinde bulunmuştur.[115]

Açıktır ki, bu tarz iddialar mutlaka somut delillere dayanmalıdır. Eski Kudüs arkeolojisi konusunda tanınan bir arkeolog olan Ritmeyer'in ortaya koyduğu iddia ve Herod zamanına ait Kudüs rekonstrüksiyonu da uzmanlar tarafından kabule layık bulunmaktadır. Kudüs'te yapılan pek çok kazı çalışmasında bulunmuş ve buradaki arkeolojik kalıntılar ile ilgili pek çok makale yazmış olan Ritmeyer tarihî Tapınak Kaidesi'nin nerede olduğunu tam olarak belirledikten sonra Birinci ve İkinci Tapınak yapılarının Kaide'nin tam olarak neresinde olduğunu araştırmaya başlamıştır. Araştırmaları eski Yahudi Tapınağı'nın bir zamanlar ünlü Sahra'nın (Sahra Arapça'da "kaya" demektir) tam üzerinde olduğu yönündeki geleneksel görüşü teyit etmiştir. Sonuç itibarıyla Ritmeyer'e göre Ahit Sandığı bir zamanlar Holy of Holies denen dikdörtgen şekilli ve Ahit Sandığı ile ta-

[115] www.christiananswers.net/q-abr/abr-a018.html

mamen aynı ölçülerdeki kutsal yerin tam merkezinde bulunmuştur.[116]

Ahit Sandığı'nın bugün nerede olduğuna gelince... Ahit Sandığı Birinci Tapınak döneminde ortadan kaybolmuş, buradan sonra nereye götürüldüğü hiçbir şekilde öğrenilememiştir. Öne sürülen teorilerden en fazla rağbet göreni sandığın antik çağdaki Etiyopya'nın başkenti olan Aksum'da bir kilisede olduğu yönünde. Buraya ne zaman ve nasıl geldiği konusunda da farklı teoriler mevcut. Sandık sözde Kudüs Tapınağı'ndan rahiplerce kaçırılıp buraya getirilmiş.

Başka bir teoriye göre sandık diğer Tapınak hazineleri ile birlikte Ölü Deniz yakınlarında bir yerlerde saklı. Kimileri bu yerin Ürdün Nehri'nin Doğu yakasında, kimileri de Ürdün'ün Batı yakasında bir mağarada olduğunu söylüyorlar. Ne var ki 20-30 yılda içlerinde ünlü Ölü Deniz Yazıtları'nın da ele geçirildi pek çok mağarada kazı yapılmış, ancak bu kazılarda sandık hakkında hiçbir ipucuna rastlanmamıştır.[117]

Bazı kaynaklara göre ise sandık Kral Manasseh zamanında tapınaktan Well of Souls tarafından kaçırılarak Mısır'a, oradan da Etiyopya'ya götürülmüştür. Megalit yorumcusu Andis Kaulins ise eski kaynaklardan edindiği bilgilere göre sandığın gizlendiği yerin terk edil-

116 www.christiananswers.net/q-abr/abr-a018.html

117 www.christiananswers.net/q-abr/abr-a018.html

miş bir vadide bir tepenin altında bulunduğunu ve buranın doğu taraflarında bir yerde 40 taş altında olduğunu iddia etmektedir. Bazı arkeologlar bu açıklamanın Krallar Vadisi'nin doğu tarafında 40 taş derinlikte bulunan Tutankamun Mezarı'na işaret ettiğine inanmaktadırlar.[118]

[118] www.christiananswers.net/q-abr/abr-a018.html

KOMMANAGE UYGARLIĞI VE ÜNLÜ NEMRUD TAPINAĞI

Alman arkeolog Otto Puchstein başkanlığında bir ekip 1883'te Nemrut Dağı'nın tepesindeki tümülüs ve tümülüsün doğu ve batı kısımlarındaki teraslarda bulunan dev heykeller ve kabartmalar üzerinde çalışmaya başladı. Bir süre sonra Puchstein Yunan dilinde bir kitabeyi deşifre etmeyi başardı ve inceledikleri eserlerin tamamının Kommagene Uygarlığı'na ait olduğunu açıkladı. Puchstein'a göre bu eserler Kommagene Kralı I. Antiochos tarafından yaptırılmıştı. I. Antiochos'un ağzından yazılmış bir kitabede dağın sırrından bahsediliyordu.

Kommagene Yunan ve Pers uygarlıklarının inanç, kültür ve geleneklerine sahip güçlü bir krallıktı. Uygarlık Toros Dağları'ndaki çeşitli yolların; Suriye'nin kuzeyinin, Hatay'ın, Kuzey Toroslar'ın ve Fırat Nehri'nin kesiştiği bölgede yer alıyordu. Bugünkü Adıyaman sınırlarında

yer alan uygarlığın toprakları tarım ve hayvancılığa elverişliydi. Topraklar yüksek sedir ağacı ormanlarına sahipti. Bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda bu toprakların çok eski zamanlardan beri insanlar tarafından yerleşim yeri olarak kullanıldığını ortaya çıkarmıştı.

Uygarlığın milâttan önce 109 yılında Persli Mithradates Kallinikos tarafından kurulduğu bilinmektedir. Mithradates, farklı kültürleri bir arada tutma ve birliği sağlama konusunda çok başarılıydı.

Nemrut Dağı'nda Tarihi Anıt Mezar

Bugünkü Adıyaman şehrinin Kahta ilçesinde bulunan Nemrut Dağı üzerinde bir anıt mezar bulunmaktadır. UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan bu anıt mezarın milâttan önce 62-32 yılları arasında yaşamış olan Kommagene Kralı I. Antiokhos'a ait olduğu bilinmektedir. Mezar piramit biçimindedir ve yüksekliği 50 metre, taban çevresi 150 metre olan 30 bin metreküp hacmindeki bir tümülüsün altında yer almaktadır.

1800'lü yılların başından beri burada pek çok kazı gerçekleştirilmiştir. Yüksekliği 2150 metre olan Nemrut Dağı'nın en üst kesiminde dev boyutlarda anıt kalıntıları olduğu görülmüştür. Yapılan kazı çalışmalarında Kommagene Uygarlığı'nın ibadet merkezi olan bir açık

hava tapınağı ortaya çıkarılmıştır. Tapınağın kuzey tarafında surlar, aşağı kesimlerinde ise din adamları ve hizmetliler için oluşturulduğu düşünülen birtakım odalar vardır.

Nemrut Dağı'nın üzerindeki tapınak ise dağın tam tepesinde kuruludur. Kral mezarının boyu 50 metredir. Alt yapısı ise hâlâ keşfedilmiş değildir.

Nemrut Dağı'nın tepesindeki kral mezarının kuzeydoğu, güneybatı ve kuzeybatı yönlerine doğru birer teras vardır. Batı Terası kenarındaki kapı, içinden geçildiğinde yolun kral mezarına varacağı izlenimini uyandırmaktadır. Ne var ki yapılan araştırmalarda bu kapıdan geçtikten sonra mezarın içine varılamayacağı anlaşılmıştır. Bu durum, kapının, mezar inşa edilirken istenmeyen ziyaretçilerden korunma amaçlı yapılmış olabileceğini akla getirmektedir. Hiç şüphesiz burada yapılacak detaylı araştırmalar tarihe ışık tutacak büyük gerçeklerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Dağın Altında Ne Var?

Üzerinde barındırdığı anıt mezar ve dev heykellerin yanı sıra muhteşem gündoğumu ve günbatımı manzaralarıyla her yıl binlerce insanın akın ettiği Nemrut Dağı dünyanın dört bir yanından çok sayıda arkeologun da ilgi alanındadır. Dağın üzerindeki kral mezarıyla ilgili elimizde bazı bilgiler mevcutsa da, mezarın altına

dair hâlâ hiçbir şey bilinmemektedir. Pek çok arkeologun ortak düşüncesi burada henüz keşfedilmemiş tünellerin var olabileceği yönündedir. Ne var ki bu kadar ilgi ve meraka rağmen mezarın altındaki sırlar hâlâ çözülememiştir.

Nemrut Dağı'nın önemli bir özelliği de Hıristiyanlığın ilk yayılmaya başladığı yıllarda önemli bir merkez olmasıdır. Bazı tarih kaynaklarında Nemrut Dağı, Hıristiyanların ilk merkezlerinden biri olarak geçmektedir.

Dağda Doğu, Batı ve Kuzey Terasları olmak üzere üç teras bulunmaktadır. Bu terasların yeterince geniş olabilmesi için dağın tepesi neredeyse tamamen kesilmiştir. Doğu Terası'nda muazzam büyüklükte 5 heykel ve hemen önlerinde yerde heykellerin kopuk başları bulunmaktadır. Heykellerden Zeus heykelinin arkasında I. Antiokhos'un vasiyeti olduğu tahmin edilen birtakım yazılar bulunmuştur. Anıt mezarın etrafında bulunan heykellerden birinin arkasında yer alan bu yazı mezarın altında da pek çok yazılı kaydın olabileceğini göstermektedir.

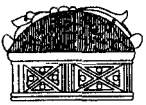
Pek çok araştırmacı Nemrut Dağı'ndaki anıt mezarın sadece bir kral mezarı olmadığını, bu yapının inşasında başka amaçların da bulunduğunu iddia etmektedirler. İsviçreli araştırmacı Erich von Däniken bu konuyla ilgili şöyle demektedir:

"Dağ doruğundaki mezarına Antiokhos beraberinde acaba ne gibi yazılar, bildiriler ve ta-

pınma gereçleri götürmüştür? Bunu bilmiyoruz, çünkü burada bir mimar dahiyane bir düzenlemeyle mezarın yerini bir muammaya dönüştürmüştür. Nemrut Dağı'ndaki dikilitaşların ve heykellerin korunmasında olağanüstü hizmeti bulunan Alman arkeoloğu Friedrich Karl Dörner 1956'da Antiokhos'un gizli mezarına ulaşmak için bir geçit aramaya koyulmuştur. Bir galeri açılmış ve yukarıdan aşağı yuvarlanacak taşların her şeyi yeniden örtmemesi için de gerekli koruyucu önlemler alınmıştır. Dörner, *Nemrut Dağı'ndaki Tanrılar Tahtı* adlı kitabında şunu kaydeder: Fakat bir türlü ileri gidemedik, çünkü giderek çoğalan kayalar çok geçmeden ilerleyişimize son verdi."[119]

Anıt mezarın inşasında mezar olmanın dışında başka bir amacının bulunup bulunmadığını ancak günümüzün gelişmiş teknolojisi kullanılarak yapılan araştırmalarla anlamak mümkün olabilir. Bu araştırmalar hiç kuşku yok tarihin gizli kalmış bir sırrını daha ortaya çıkaracak, geçmişle ilgili önemli bir bilinmeyenin aydınlığa kavuşmasına imkân tanıyacaklardır.

[119] Yüce Tanrı'nın İzinde, Erich von Däniken, Cep Kitapları, 1995, s. 106.

KUMRAN YAZITLARI

Genç bir Arap çoban kayıp keçisini ararken girdiği mağarada tarihin en önemli keşiflerinden birini yaptı ve Hz. İsa'nın dünyaya gelişinden 60 yıl sonra yazıldığı düşünülen yüzlerce metnin ele geçirilmesine neden oldu.

İsrail ile Ürdün arasındaki Ölü Deniz yakınlarında yer alan Kumran Vadisi'ndeki mağaralardan birinde 1947 yılında Mohamed Ahmed El-Hamed adlı bir çoban tarafından Kumran Yazıtları adı verilen yazıtlar bulunmuştur. Genç çoban kayıp keçisini aramak için mağaraya girmiş ve keçinin orada olup olmadığı anlamak için mağaranın içine doğru birkaç taş atmıştır. Taşları attıktan sonra bir kırılma sesi duymuş ve içeri girmiştir. İçeride onlarca testi bulunmaktadır. Kırılan testinin içinde deri röleler olduğunu fark eden çoban bulduğu testileri hemen etrafındakilere bildirmiştir.

1956'da testilerin bulunduğu mağaranın çevresi araştırılmış, bu araştırmalarda 10 mağarada daha bu yazıtlara rastlanmıştır. Tüm yazmalarda toplam yaklaşık 100 bin parça yazı bulunmuş, bunlar birleştirildiğinde ortaya 800-900 arasında bir sayıda röle çıkmıştır. Okumak için enfraruj tekniğinin kullanıldığı metinlerin yaklaşık 220 tanesinin Eski Ahit'in bir parçasını içeren röleler olduğu anlaşılmıştır. Bunların içinde en büyük ve eksiksiz olanı Eski Ahit'in Isaiah bölümünü içeren röledir. Röle 720 santimetre uzunluğunda 17 ayrı deri parçasının birbirlerine eklenmesiyle oluşmuştur ve tek parça halindedir. Bir kısmı İbranice, bir kısmı ise Aramice olan metinlerin yazılı olduğu kağıtlara karbon testi uygulanmış ve hiç değişmedikleri ortaya çıkarılmıştır.

Bugün bu rölelerin bir kısını Kudüs Kitap Müzesi'nin kutsal emanetler bölümünde saklanmaktadır. Röleler, herhangi bir nükleer saldırı durumunda zarar görmemeleri için özel inşa edilmiş bir bölümde korunmaktadır.

Kumran Yazıtları'nın bulunması hiç kuşku yok yirminci yüzyılın en önemli arkeolojik keşiflerinden biridir. Bu yazıtlar milâttan önce 150-milâttan sonra 70 yılları arasında Kumran Vadisi'nde yaşamış bir topluluğun varlığını ortaya koymuştur. Esseniler olarak bilinen bu grubun dinî inançlarını doğru bir şekilde yaşamak için çabalayan bir Yahudi mezhebi olduğu bilinmektedir.

Testiler içindeki derilerin 2000 yıl boyunca nasıl korunmuş olduğuna gelince... Ölü Deniz'in kurak çöl iklimi hava almayacak şekilde sıkıca kapatılmış olan testileri hiçbir zarara uğratmamıştır.

Kayıp Hazinelerin Haritası

Kumran yazıtlarında bir de Hz. Süleyman'ın sarayının kayıp hazinelerinin haritası vardır. Yazıtlar arasındaki bir bakır rölede yer alan metin, "Achor Vadisi'ndeki bir kalede, doğuya giden basamakların 40 küp altında bir para sandığı ve 17 talentin ağırlığında hazine vardır..." ifadesiyle başlar. Bu hazinenin çok büyük değere sahip olduğundan da bahsedilmektedir.

Yoğun şekilde oksitlenmiş yazıtı açmanın en iyi yolunun hangisi olacağı uzun süre tartışılmıştır. En sonunda yazıtı dışarıdan bölümlere ayırmaya karar verilmiştir. Yazıt açıldığında bugün kullanılmayan eski bir İbranice ile yazıldığı görülmüştür. Bu nedenle de metin bütün olarak deşifre edilebilmiş değildir. Ayrıca yazıtta belirtilen yerlerin pek çoğu da hâlâ çözülememiş, çözülmüş olsa dahi açıklanmamıştır.

Yahudi Topluluk: Esensiler

Röleler ve Kumran civarında yapılan arkeolojik bulgular ışığında Esseniler hakkında ayrıntılı bilgi edinebildik. Gruptakilerin toprakla

uğraştıkları, çömlek yaptıkları, hayvan postu işledikleri ve ellerindeki metinleri çoğalttıkları biliniyor. Belgelerde bu insanların bütün samimiyetleriyle Allah'a yakınlaşmaya ve cennete kabul edilebilmek için Allah'ın rızasını kazanmaya çalıştıkları anlatılır. Yine eldeki belgelerden bu insanların Hz. Musa'nın ve diğer Peygamberlerin sözlerine tam olarak sadık olmayı, Allah sevgisini, paylaşmayı, adaleti, kötülüklerden sakınmayı birbirlerine öğütledikleri anlaşılmaktadır. Birbirlerini dürüst, alçakgönüllü, adil, namuslu, şefkatli ve mütevazı olmaya teşvik etmişlerdir. Röleler Romalılar'ın baskısı yüzünden mağaralara kapandıkları bilinen Esseniler'in kutsal metinlere ve yasalara derin bir sadakatle bağlı olduklarını, ahirete, cennet ve cehenneme, kadere, meleklere inandıklarını ortaya koymuştur. Yazıtlarda Esseniler'in her gecenin üçte birinde kitaplarını okumak, birlikte sohbet edip dua etmek üzere bir araya geldiklerinden bahsedilmektedir. Dua ve ilahilerinde genel olarak insanın acizliği ve Allah'ın mutlak gücü konu edinmiştir. Yazıtlarda yer alan Kumran ilahilerinden bazı örnekler şöyledir:

Kil ve çamurdanım,
Sen istemezsen nasıl tasarlarım?
Ve Sen istemezsen nasıl düşünürüm?
Sen elimden tutmazsan
Nasıl güçlü kalabilirim?

Ve benim için biçimlendirdiğin
Ruh olmadan,
Nasıl anlarım?[120]

Sensiz hiçbir yol mükemmel değildir,
Ve Senin rızan olmadan
Hiçbir şey yapılamaz.
Bütün bilgileri öğreten Sensin,
Ve her şey Senin rızanla gerçekleşir.
Görkemine kim dayanabilir,
Ve hangi insanoğlu,
Yaptığın mükemmel işlerin
Yarısını yapabilir?[121]

Yaklaşık 100 bin parça yazıdan meydana gelen Kumran Yazıtları'nın bulunması tüm dünyaya yeryüzünde daha pek çok tarihî belgenin keşfedilmeyi bekliyor olabileceğini yeniden hatırlatmıştır.

120 Ölü Deniz Parşömenleri, Kumran Yazıtları, Geza Vermes, Nokta Kitap, 2005, s. 99.

121 Ölü Deniz Parşömenleri, Kumran Yazıtları, Geza Vermes, Nokta Kitap, 2005, s. 113.

YAKIN ZAMANDAKİ KEŞİFLERDEN ÖRNEKLER

Hindistan Açıklarında Yeni Bir Keşif

2002 yılının Şubat ayında Hindistan açıklarında Khambhat Körfezi'nde 9000 yıldan eski olduğu düşünülen bir su altı sit alanı bulunmuştur. Keşiften bir ay önce bir denizbilimci Khambhat Körfezi açıklarında yaklaşık 40 metre derinliklerde sonar okumalar 90 derecelik kare ve dikdörtgen şekiller tespit ettiğini açıklamıştı. Bunun üzerine Hint Bilim ve Teknoloji Bakanlığı bölgede deniz dibi tarama yaptırdı. Ortaya çıkan sonuçlar arkeoloji dünyasını oldukça şaşırttı. *Forbidden Archaeology* isimli kitabın yazarı Amerikalı Michael Cremo karbon testin 9000 yıl öncesini gösterdiği buluntuları şöyle yorumladı:

"Son birkaç ay içinde mühendisler oralarda bazı dip taramaları yapmışlardır ve gerçekten

insanların mekan ettiği bir yer olduğunu kanıtlayan fosil kemikleri, fosil ahşap, taş aletler, seramik parçaları ve birçok şey çıkardılar. Bu arada daha da fazla sonar okumaları yapıp daha birçok yapıları da tespit etmişlerdir. Görünüşe göre buluntular bir zamanlar Hint alt kıtasından bölgeye inen bir nehrin kıyısında bulunmaktaydılar. Bir tahta parçasının radyo karbon testi 9500 yıl öncesini vermiştir. Bu durumda buluntuların tarihi son buzul çağın sonuna denk gelir. Evet, gelen göstergeler aynen böyledir. Aslında iki radyo karbon tespit tarihi vardır: Bunlardan biri 7500 yıllık ve diğeri de 9500 yıllık. 9500 yıllık olanın daha güçlü dayanağı vardır ve şimdilik kabul edilen odur. 9500 yıllık bir şehir söz konusuysa bu Sümer uygarlığından birkaç bin yıl daha eskidir. Mısır ve Çin uygarlığından da daha eskidir. Dolayısıyla gezegenimizde farz ettiğimiz kentsel uygarlığın gelişme şemasını radikal bir şekilde etkiler."

Japonya'da Bulunan Piramitler

Japonya'nın Okinawa Adası yakınlarında bulunan Yonaguni açıklarında 1985 yılında batık bir kent bulundu. Denizde dalış yapan bir balıkadam suyun metrelerce altında görkemli bir antik kalıntıyla karşılaşınca hayrete kapılmıştı. Yapının basamaklarına yaklaşıp inceledi. Bu yapı düzenli kıvrımlara, oldukça hassas açılara ve şaşırtıcı bir simetriye sahipti. Balıka-

dam buluntuyu derhal yetkililere bildirdi. Ne var ki yapılan tüm incelemelere rağmen jeolog ve arkeologların ilgi odağı olan bu gizemli yapının sırrı hâlâ tam olarak anlaşılabilmiş değil.

Japonya'da zaman zaman ortaya çıkarılan antik kalıntılar inşa tarihleri ve bilgileriyle birlikte tarih kayıtlarına geçiriliyor. Ancak suyun altında keşfedilen bu basamaklı piramidin ne zaman ve kimler tarafından yapılmış olduğu hakkında henüz edinilmiş bir bilgi yok.

Boston Üniversitesi profesörlerinden Amerikalı jeolog Robert M. Schoch ile ünlü rehber John Anthony West de Yonaguni kalıntılarını araştıranlar arasında. Schoch Yonaguni kalıntılarını inceledikten sonra şöyle görüş bildirdi:

"Bu kayalıklar tahmin edebileceğimizden çok çok daha eski. Aşağı yukarı 10 bin yıllık!"

John Anthony West ve Japon uzmanlar da Schoch'la aynı görüşteydiler. 90 derecelik açılarla aşağı doğru alçalan basamakların yanı sıra köşegenlerde oyulmuş düzgün, orantılı hendekler, 4 ayrı yerdeki sütun yerleştirme yuvaları bu yapının mükemmel inşa edilmiş bir piramit olduğunu gösteriyordu. Schoch'un tespiti doğrultusunda bu mimari yapının milâttan önce 11000 yıllarında yaşanan buzul erimesi sonucunda denizlerin yükselmesiyle birlikte suyun derinliklerine gömüldüğü düşünüldü.

Son dönemlerde Yonagoni'de araştırmalar iyice yoğunlaştırılmış durumda. Eğer çevrede bir medeniyete ait herhangi bir iz bulunabilir-

se çok önemli bir buluş gerçekleştirilmiş olacak. Arkeoloji dünyası heyecan içinde dünya tarihini değiştirebilecek yeni keşif haberlerini bekliyor.

Chauvet Mağarası'ndaki Duvar Resimleri

Chauvet ya da Chauvet-Pont-d'Arc adıyla bilinen mağara Güney Fransa'da bulunmaktadır. 1994 yılında Jean-Marie Chauvet yönetimindeki mağarabilim uzmanlarından oluşan bir ekip söz konusu mağarada radyokarbon tarihlendirme çalışmaları doğrultusunda 35 bin yıllık olduğu anlaşılan duvar resimleri keşfettiler.

Mağaradaki "Atlar Paneli" yaklaşık 6 metre uzunluğundadır. Panoda gergedanlar, atlar, aslanlar, bizon ve sığırlar resmedilmiştir. Yazar Jean Clóttes, "Aslan ve gergedanların da aralarında bulunduğu yüzlerce hayvan figürünün yer aldığı resimlerin bulunduğu mağara görülmeye değer!" demektedir. Yazar mağarayı bizzat görmek istediğini ve arkeolog Jean-Pierre Daugas'la mağaraya tırmandığını yazmıştır. Clottes duvar resimleri karşısında duyduğu hayranlığı şöyle dile getirmektedir:

"İlk gördüğüm duvar resmi sayısız kırmızı noktadan oluşuyordu. Yaklaşıp inceledim; bunlar kesinlikle gerçekti. Mağarayı gezdikçe duyduğum hayret daha da arttı. Aslanlar, bi-

zonlar, gergedanlar, atlar, sığırlarla kaplı seriyi gördüğümde ise büyük bir şok yaşadım!"[122]

Göbekli Tepe'deki Benzersiz Buluntular

Urfa yakınlarındaki Göbekli Tepe'de 1995 yılından beri Alman arkeologlar tarafından yapılan kazı çalışmalarında tarihi aydınlatan çok önemli buluntular ortaya çıkarıldı. Yapılan tarihlendirme çalışmalarının ardından bu buluntuların yaklaşık 11 bin yıl öncesine ait olduğu anlaşıldı. Bu sonuç o dönemde çanak çömlekçiliğin bilinmediğini iddia edenlerin büyük bir yanılgı içinde olduklarını ispatlamış oluyordu.

Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) ile Urfa Müzesi'nin ortaklaşa projesi olarak Alman kazıbilimci Dr. Klaus Schmidt tarafından yönetilen kazı çalışmalarında elde edilen bu buluntular, çok eski dönemlere ait olduğu hemen anlaşılan duvarlar ve üzerinde hayvan kabartmalarının bulunduğu, çapı 20 metreyi ve boyu insan boyunu aşan dev T şeklindeki desteklerden oluşmaktadır. Bu ilginç duvarlar, dev boyutlu hayvan kabartmaları ve heykelleri bundan 11 bin yıl önce de mimarinin oldukça ileride olduğunu, o dönemde yaşamış insanların el becerilerinin ve sanatsal yeteneklerinin önemli ölçüde gelişmiş olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Kireçten yapıl-

122 Time Europe Magazine, Jean Clottes, Ancient Grand Masters, 4-11 Temmuz 2005.

mış taşların üzerinde çeşitli hayvan motifleri bunlar. Bunların arasında tilki, eşek, yılan, ördek, keçi, kırkayak figürleri de var. Taş sütunlardan ikisi 50 ton ağırlığında. Yerleşim bölgesinin daha da eski bir tarihe ait olma ihtimali var, çünkü henüz alt tabakalara ulaşılmış değil.

Göbekli Tepe aslında 60'lı yıllardan beri biliniyorsa da bölgenin önemi 1994 yılında Dr. Schmidt tarafından ortaya çıkarıldı. Dr. Schmidt Urfa yakınlarında yaptığı bir çalışmada yerde işlenmiş ve bir kısmı kazılmış kireçtaşı plakaları fark etmiş ve incelemek üzere birkaç parçasını yanına almıştı. Ayrıca tepenin büyük miktarda işlenmiş çakmaktaşıyla dolu olduğunu da fark etmişti.

Yerleşim bölgesinde henüz yerleşik yaşama dair bulgulara rastlanmadı. Gerçi bazalttan yapılmış kaplar ve işlenmiş çakmaktaşları burada bir zamanlar bir medeniyetin var olduğunu gösteriyor. Ama alt tabakalarda yapılacak detaylı araştırmalar sonucunda binlerce yıl önce burada yaşamış olan insanlardan kalma eşyalara da rastlanacağı umuluyor.

Kayıp medeniyetle ilgili bir başka merak edilen konu ise bu insanların suyun olmadığı bu tepede 300 metre yükseklikte nasıl yaşamış olduklarıdır. Suyu nasıl temin etmişlerdir? Dahası evlerini yapabilmek için balçığı tepeye kadar nasıl ve hangi teknikle taşımışlardır? Ve en ilginci de; ileri bir düşünme düzeyine ve bunu sanatsal bir şekilde ifade edebilme yeteneğine sahip bu in-

sanlardan oluşan uygarlık neden yok olmuştur? Dr. Schmidt bu insanların zamanla daha verimli arazilerdeki yerleşim birimlerine göç ettiklerini düşünmektedir. Nitekim milâttan önce 7000 yıllarından itibaren insanlar yerleşim birimi olarak genellikle suyun bulunduğu verimli toprakları tercih etmişlerdir.

1990 yılında Alman kazıbilimci Harald Hauptmann ise Göbekli Tepe'ye 50 kilometre uzaklıktaki Nevali Çori'de o tarihe kadar bulunan en eski tapınağı ortaya çıkardı. Burada ev benzeri yapıların ve havalandırma delikleri olan ambarların dışında karmaşık motifli mozaik tabanları olan bir tapınak bulunmuştu. Yaklaşık 10500 yıl önce inşa edildiği hesaplanan tapınak, üzerinde insan kabartmalarının olduğu desteklerden, bir mihrap, taştan oyulmuş yılanlardan saç örgüleri olan bir büst ve üzeri hayvan kabartmalarıyla süslenmiş taşlardan oluşuyordu.

Arslantepe'de Milâttan Önce 3000'den Kalma Mezar

Malatya yakınlarındaki Arslantepe'de 1996 yılında yapılan kazı çalışmaları sonucunda dünyanın en eski kral mezarı bulunmuştur. Malatya Müzesi'nde sergilenen bu kral mezarı yaklaşık 5 metre genişlikte olup sanduka mezar tipine örnek teşkil etmektedir. Mezarın içinde ikişer adet gümüş iğne,

kırmızı akik kolye, kaya kristali, altın ve gümüş boncuklar olduğu da görülmüştür. Mezarın taş duvarının karşısında ayrıca arsenikli bakır, altın, gümüş ve bir gümüş-bakır alaşımından çeşitli silâhlar, aletler, süsler ve vazolar da vardır.

1961 yılında Roma La Sapienza Üniversitesi tarafından Arslantepe'de başlatılan araştırmalarda milâttan önce 3800-3000 yıllarında varlık gösterdiği düşünülen bir krallığa ait dünyanın bilinen en eski saray yapısı da dahil olmak üzere bazı önemli bulgulara rastlanmıştır. Sarayda bulunan bazı mühür ve damgalar krallığın o yıllarda dış dünya ile yoğun bir ticari ilişki kurduğunu ve özellikle madencilikte çok geliştiğini göstermiştir. Ovanın verimliliği kadar yakınlarda bulunan bakır ve gümüş madenleri ve bölgenin hammadde kaynakları da bunda önemli rol oynamış olmalıdır. Bilinmeyen krallık bu maddelerden ileri bir teknoloji geliştirip kullanmış olmanın yanı sıra bunları ticari olarak da değerlendirmiştir.[123]

İrem Şehri Bulundu

1990 yılında ünlü belgesel yapımcısı Nicholas Clapp, NASA jeologlarından Dr. Ronald Blom, arkeolog Dr. Juris Zarins ve kâşif Ranulph Fiennes'den oluşan bir ekip *Ubar*ya da Kur'an'da yer alan adıyla *İrem* şehrini keşfettiler.

[123] Atlas Dergisi, Kasım 2004, Sayı: 140.

Uzay mekiği Challenger, Umman üzerinden geçerek Kur'an'da, Arap edebiyatında, Yunan ve eski Roma kaynaklarında bahsi geçen efsanevi Ubar kentinin yerini tespit etmeye çalışacaktı. Kayıp kent daha önce pek çok arkeolog ve araştırmacı tarafından aranmıştı, ama hiçbir sonuç elde edilememişti. Uzaydan algılama teknolojisiyle alınan fotoğraflarda izlenen birtakım jeolojik düzensizlikler Ubar'a işaret ediyordu. Daha sonra kent uzun uğraşlar sonucu metrelerce kalınlıktaki bir kum tabakası altından çıkarıldı. Buluntular 3 metre yüksekliğinde kalın duvarları olan sekiz köşeli bir kale ve kalenin köşelerinde bulunan sekiz kuleden oluşuyordu. Aynı zamanda en eskisi 4000 yıllık olan çömlekler bulunmuştu.

Bu şehrin Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen ve *Ad* kavmine ait bir şehir olan "İrem" olduğu düşünülmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de yüksek sütunlara sahip bir şehirden bahsedilmekte ve şehrin felakete uğratıldığına işaret edilmektedir.

"Rabbinin Ad'a ne yaptığını görmedin mi? 'Yüksek sütunlar' sahibi İrem'e? Ki şehirler içinde onun bir benzeri yaratılmış değildi." (Fecr Suresi, 6-8)

Tarihî Ubar şehrine ait buluntularda da ayette bahsedildiği gibi yüksek sütunlar bulunmuş ve yine ayette bahsedildiği gibi şehrin felakete uğramış olduğu tespit edilmiştir.

Keşif ekibinden Dr. Juris Zarins de şehrin Kur'an-ı Kerim'de Ad kavmine ait olduğu belirtilen "İrem" olduğundan bahsetmiştir.[124]

[124] PBS, Lost City of Arabia, 8 Ekim 1996.

SONUÇ

Bilginin doğru olup olmadığı nasıl anlaşılır? Kuşkusuz doğru bilgiye giden yollar akıl ve vicdan kullanmak, güvenilir kaynaklara başvurmak, güncel olanı araştırmak ve yalnızca kanıt ve belgelere dayanan bilgiyi dikkate almaktan geçer. Öğrendiklerimiz bunlardan birinde takılıyorsa, sorun var demektir.

Bilginin doğru yanlış gözetmeden peşinen kabul edilmesi ise ayrı bir sorun oluşturur. Çünkü insan, güvenilir olmayan kaynaklardan gelen, güncel olmayan ya da hiçbir kanıt ve belgeye dayanmayan bilgilere, hatta kimi zaman farkında bile olmadan yanlış görüşlerin telkin ve propagandasına maruz kalabilir.

İnsanlık tarihinin ilkelden gelişmişe doğru ilerleme gösterdiği yönündeki bilgi de güvenilir bir kaynağa ait olmayan, hiçbir delil ve bel-

geye dayanmayan bir görüşün telkin ve propagandasıdır.

İnsanlık tarihinin ilk gününden beri insanlar, akıllarını kullanmış, düşünmüş, plan yapmış, evler, şehirler inşa etmiş, üretmişlerdir. Bunların her biri "medeniyet"in işaretleridir. Tarih binlerce yıl önce bugünkü mimarları hayrete düşüren yapıların ve yine bugünkü ressamları şaşırtan resimlerin yapıldığını ortaya koymaktadır. Geçmiş, bugün kullandığımız takvimi, yıldızların, Ay'ın, Güneş'in, gezegenlerin hareketlerini tanıyan; profesyonel yöntemlerle hastalık tedavileri yapan; sırrı hâlâ anlaşılamamış şekilde dev taşları yontup üst üste dizen medeniyetlerin izlerini taşımaktadır. Binlerce yıl önce yaşamış medeniyetler bugünün şehir planlamacılığından hiçbir farkı olmayan bir düzenle şehirler inşa etmiş, saray büyüklüğünde binalar, köprüler, tüneller yapmış, yeraltı su yolları kurmuş, dev su depolarıyla suyun temiz kalmasını sağlamışlardır. Ayrıca bugün en gelişmiş makinelerle dokunabilen ipek kumaşların kalitesinde dokumacılık yapmışlardır. Kısacası geçmişte yaşamış olan medeniyetler de günümüzdekilere benzer niteliklere sahip olmuşlardır.

Bu gerçek, her yeni gün geleceğe ışık tutan keşiflerle desteklenmektedir. Gelişen teknoloji kullanılarak sürekli olarak geçmiş kavimlerin gelişmişliğini yansıtan buluntular ortaya çıkarılmaktadır. Böylece geçmişini öğrenmek iste-

yen insanlık, tarihin sırlarına vakıf olarak geleceğe daha sağlıklı bakabilme fırsatı yakalamaktadır. Hiç kuşku yok ki, önümüzdeki yıllarda da çok sayıda kayıp ortaya çıkacak, tüm insanlık heyecan verici pek çok gelişmeye daha tanık olacaktır.

kitabı
son sayfasından
okumaya başlayan
kitap okuruna

not: beni oku!
içimdeki gölgeler aydınlansın.
beni oku!
ben okundukça kitap,
sen okudukça insansın…

carpe diem kitap

Bundan çoook çok uzun zaman önce, yani bizler henüz dünyada yokken, yani buralar hep dutlukken, yeryüzünde başka insanlar yaşıyorlardı. Kimdi onlar. Mayalar, Aztekler, Olmekler, Toltekler, Mısırlılar, İnkalar... Ve daha başka başka uygarlıklar... Nasıl yaşıyorlardı, bizden farklı mıydılar? Ve neden birdenbire yok oldular?
İşte bu kitapta bunlar ve de şunlar var.

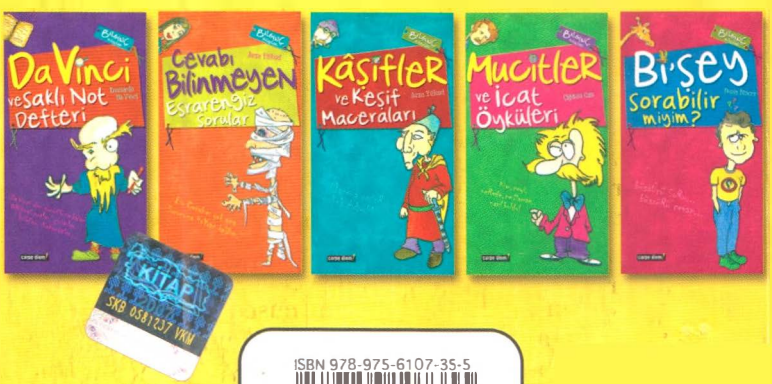

Kayıp medeniyetler ve arkalarında bıraktıkları soru işaretleri...
Modern dünyanın ortasında tarihî kalıntılar...
Maya uygarlığı neden birdenbire çöktü?
Amerika'nın en büyük yerli devleti; İnkalar...
Bataklıkta gelişen büyük medeniyet; Aztekler...
Atlantis "gerçek ise" tam olarak nerede?
Kayıp kıta Mu nasıl yok oldu?
Mısır piramitlerinin inşasında gizli amaçlar var mı?
Nemrut dağındaki tarihî anıt mezarın sırrı ne?
Ahid sandığı nerede?
Piramitlerin incelenmesine neden izin verilmiyor?
Eski medeniyetler bizden daha mı ileriydiler?
Kayıp hazinelerin haritası...
İrem şehri bulundu...

Bizi de oku... Bizi de oku...

ISBN 978-975-6107-35-5